

POŠTINA PLAČANA PRI POŠTI 61102 LJUBLJANA

Planinski vestnik 11

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1992

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1992

11

letnik XCII izhaja od leta 1895

vsebina

Igor Maher	Onesnaženost jezer v TNP	465
Marjan Raztresen	Gore iz knjige	466
Marjan Kordaš	Izguba soli povzroča krč	467
Miro Štebe	Boj na gori Matterhorn	470
Bojan Počkar	Neosvojena Vzh. Kumbakarna	474
Helena Giacomelli	Gremo po jesen v gore	476
Pavle Šegula	Devet planinskih desetletij	478
	Spomin na »šestico« v Travniku	480
	Onesnaževanje Himalaje	483
Aleš Potisk	Črne čiste gore	485
Rudolf Travinič	Večer v Trenti	485
	Alpinizem v službi znanosti	487
	Sedem vrhov sedmih celin	489
	Premoženje za himalajski vrh	492
Simon Kravanja	Inkovske poti	494
Marko Trobevšek	Pesniška pot v Benečijo	496
Nika Kravanja	Vzpon na Veliko Babo	499
Draga Košak	Šola v gorski naravi	500
	Odmevi	501
	Iz planinske literature	503
	Društvene novice	505
Branko Vrhovec	Poti na Polhograjsko Grmado	512a

Slika na naslovni strani: **Kotova špica, Rateške Ponce, zadaj Dobrač in čisto zadaj Visoke Ture**
Foto: Stane Klemene

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvofakova ulica 9, p.p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta Tomaž Banovec. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Naročnina za četrto trimesečje leta 1992 znaša 480 SIT, posamezna številka stane 160 SIT. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

STANJE JE MNOGO RESNEJŠE, KOT SI MISLIMO

ONESNAŽENOST JEZER V TNP

IGOR MAHER

O stanju jezer v Triglavskem narodnem parku (TNP) je Planinski vestnik na začetku leta že poročal (PV 92: 24, 1992), sedaj pa lahko tedanje ugotovitve dopolnimo z rezultati novejših raziskav, ki na žalost niso ravno navdušujoči.

Raziskovalci Inštituta za biologijo iz Ljubljane so v okviru programa limnološke postaje Bled v letu 1991 začeli sistematično spremljati stanje jezerskih voda v TNP. Tako so poleg Blejskega in Bohinjskega jezera, ki ju podrobno preučujejo že dalj časa, njihovo pozornost pritegnila tudi majhna visokogorska jezera, za katera bi le težko verjeli, da so onesnažena. Na žalost je resnica drugačna.

Lani septembra so izvedli tako imenovani presejalni pregled 11 jezer oziroma stalnih mlak v TNP. V okviru tega pregleda so opravili fizikalne, kemijske in biološke analize. Merili so temperaturo, pH, upornost, prevodnost in trdoto vode, vsebnost kisika, sulfata, silicija, nitrata, fosfata, kemijsko potrebo po kisiku (KPK), količino klorofila ter ugotavljali vrstno sestavo rastlinstva in živalstva v jezerih.

Jezero pod Vršacem, Rjavo jezero in Mlaka pod Vršaki so glede na rezultate opravljenih analiz uvrstili med ultraoligotrofna jezera, torej brez znakov onesnaženja. Med še vedno oligo-

trofna, vendar že ogrožena jezera prištevajo Zeleno jezero, Veliko jezero (Ledvica) in Dupeljsko jezero. V njih so zaznali povišane koncentracije nekaterih snovi, predvsem nitrata in fosforja. Močilec, Dvojno jezero in Črno jezero so že močno ogrožena oligotrofna jezera z močno povišanimi koncentracijami nitrata in visoko KPK. Prosojnost vode je zaradi povečane količine alg zmanjšana.

V najslabšem stanju pa sta Krnsko jezero in jezero na Planini pri Jezeru. Tu so ugotovili visoke vsebnosti fosfata (koncentracija na globini 10 metrov je celo višja od izmerjenih v Blejskem jezeru), prosojnost vode je zaradi razvoja alg zmanjšana, tudi visoka koncentracija klorofila kaže na pospešen razvoj alg, v spodnjih jezerskih plasteh vlada pomanjkanje kisika. V obeh jezerih prevladujejo vrste alg, ki so značilne za močnejše onesnažena jezera in lahko v ugodnih pogojih celo povzročijo cvetenje. Večjo organsko onesnaženost pa nakazuje tudi prisotnost pijavk.

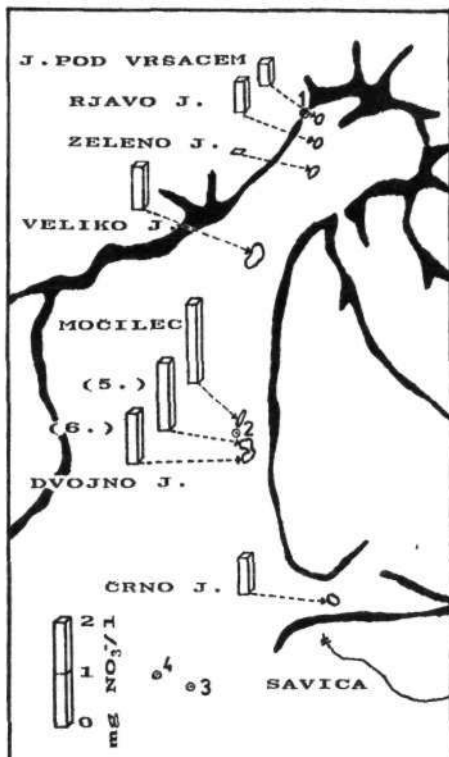
Seveda se je primerno vprašati, kakšna je vloga gornišstva pri tem slabšanju stanja naših visokogorskih jezer. Če smo še pred časom menili, da je zanemarljiva, je danes na podlagi vseh dejstev postalo jasno, da se bomo morali nehati slepiti.

Začnimo z najbolj obremenjenim jezerom. Jezero na Planini pri Jezeru spada v kategorijo eutrofnih jezer, torej močno obremenjenih s hranilnimi snovmi. Vendar za to ne moremo kriviti samo velike planinske postojanke ob

Idilika nekdanih časov: Dolina triglavskega jezera s staro, manjšo planinsko kočjo

Foto: Igor Maher

KONCENTRACIJE NIIBATA V
TRIGLAVSKIH JEZERIH

- 1 kofia na Prehodavcih
- 2 koCa Etri Tria- Jezerih
- 3 clom na Komni
- 4 koCa pod Bogatinom

jezeru, ker je iz starih podatkov iz začetka stoletja razvidno, da je bila količina alg že tedaj velika. Ob jezeru oziroma nad njim je namreč planina, paša goveje živine pa povzroča močan dotok hranilnih snovi v jezero.

V Krnskem in Dvojnem jezeru pa ima proces eutrofizacije krajšo zgodovino in je v največji meri posledica sodobnih človekovih prostočasnih aktivnosti. V primeru Krnskega jezera moramo sicer vsaj delno upoštevati vpliv paše, večji pa je vpliv vse večjega števila kopalcev, ki si v vročih poletnih mesecih ob izgubi »južnih morij« vse bolj utirajo pot tudi do našega največjega visokogorskega jezera. Zaradi razmeroma enostavnega dostopa je tako tudi privlačen cilj turistov iz Bovca. Ekološke zmogljivosti jezera in okolice so očitno premajhne za zadovoljevanje tolikšnih potreb kopalcev in verjetno bo pred naslednjo poletno (kopalno) sezono potrebno marsikaj ukreniti za izboljšanje stanja, predvsem s pravočasnim informiranjem, kar naj bi opravili bovški turistični delavci.

Pri slabšanju stanja v Dvojnem jezeru pa ne

moremo iskati izgovorov v paši, kajti te zaradi dolgotrajne zaščite na območju Triglavskih jezer že dolgo ni več. Koča pri Triglavskih jezerih (PD Ljubljana-Matica) je tako glavni krivec slabšanja kakovosti jezerskih voda. Nerazumljivo je, da v času, ko se tako imenovana ekološka (boljši izraz je okoljevarstvena) sanacija planinskih postojank vse bolj uveljavlja, omenjeno planinsko društvo ne spregleda svoje krivde in ni pripravljeno stopiti na pot, ki vodi v prijaznejši odnos do okolja. V koči še vedno perejo perilo, namesto da bi to opravili v dolini, čiščenje odpadnih voda ni urejeno, poleg tega tudi ni čutiti pretiranega navdušenja nad uvajanjem spalnih vreč oziroma rjuh, ki bi jih obiskovalci prinesli s seboj ali kupili v koči. S tem bi se seveda zmanjšala količina v koči opranega perila in s tem tudi obremenjevanje jezera. Inštitut za biologijo je nadaljeval raziskave jezer v TNP tudi letos. Rezultati analize voda in življenja v jezerih bodo kmalu znani, vendar ob vse večjem obisku gora v tej sezoni verjetno ne bodo razveseljivi.

Očitno je minil čas, ko smo verjeli, da je naše visokogorje oaza čistosti in neoskrunjenosti. Vse številnejši nasprotni dokazi morajo tudi nam gornikom pravočasno odpreti oči, da se po najboljših močeh prilagodimo zahtevam današnjega časa.

GORE IZ KNJIGE

Včasih so govorili o londonski megli in o mrtvi reki Temzi, ki teče skozi prestolnico Velike Britanije: industrializacija je prinesla umazan kruh, ker je bilo treba samo delati in služiti - za vsako ceno. Potem so lam delo postavili na višjo stopnjo, začeli paziti, kako proizvajajo - in v Londonu spet pogosto tudi jeseni in pozimi sije sonce in v Temzi spet plavajo ribe.

V Alpah je bilo zelo podobno: planine in gorska pobočja so spreminjali v velikanska smučišča, ob katerih so postavljali velike sisteme žičnic in prave nižinske hotele z vsem udobjem, kakršnega premorejo sorodne hiše z več zvezdicami. »Modne« gore so bile žrtvovane množicam nedeljskih izletnikov, ki so hoteli »iti v gore« - tudi zato, da so pokazali planinsko garderobo. Vsak je tam hodil, kot je hotel, najbolj pravi planinci so smeti odlagali pod skale, tako da je izpod skoraj vsake kaj gledalo. - Pri nas smo bili na srečo prerevni, da bi postavljali velike žičniške sisteme (pa še naše gore niso primerne zanje) in zidali visoke hotele, čeprav smo takšne zamisli dokazano imeli in lahko o nekaterih beremo tudi v starih, dobrih Planinskih vestnikih. Tako smo imeli samo svoje »modne« gore in smo okoli njih delali svoje bližnjice, pridno trgali rože (okoli Planike pod Triglavom je bilo takrat še vse belo planik) in pustili v tamkajšnjem svetu vse, česar nismo več potrebovali.

OD KRČA DO RECEPTA ZA DOZIRANJE SOLI V GORAH

IZGUBA SOLI POVZROČA KRČ

MARJAN KORDAŠ

Iz glasila PD dr. Gorazd Zavrni k z Medicinske fakultete v Ljubljani »Sledi« smo v PVponatisnili že nekaj strokovnih prispevkov, ki so zanimivi in koristni za najširše kroge obiskovalcev gorskega sveta. Če poznamo zakonitosti delovanja človeškega telesa, ki ob hudih telesnih naporih reagira drugače kot ob normalnem delovanju, se lahko na napore gorske hoje ustrezno pripravimo, manj tvegamo in se bolje počutimo. Iz Sledi letnika 1987 smo tako že ponatisnili prispevek »Sol in voda«, iz letnika 1991 pa članek »Nevarna hiponatrijemija«. Danes ponatiskujemo izredno zanimiv prispevek prof. dr. Marjana Kordaša, ki bo marsikomu olajšal težje ure dolgih gorskih vzponov. (Op. ur.)

Bilo je na enem od »Francetovih izletov«. Pogumno smo pretelovadili plezarijo pri Gamsovem skretu in se ustavili na snežišču nad Bivakom pod Skuto. Tu smo se najedli in napili in se počasi napotili proti cilju, Mali Rinki.

Takrat so drugod v Alpah že začeli najresnejše premišljevanje o alternativnih virih energije, o čiščenju odpadnih voda v gorah in pospravljanju gorskega sveta. In v slovenskih gorah smo, začuda, postali kar navdušeni nad takšnim pospravljanjem gorskih trat in skalovja in sten in stezic in ruševja in podgorskih gozdov in okolice hribovskih znamenitosti.

Začeli smo pobirati smeti in jih nositi v dolino, svoje in tuje, dokler letošnjega konec septembra celd triglavske poti niso bile skorajda zgledno čiste. V začetku letošnjega septembra je bilo mogoče celo tik ob triglavskih poteh, pa ne kakšnih skritih, ampak transverzalnih, videti kar precej planik - in ob drugih kar precej obiskovanih planinskih poteh prav tako.

Platnene ali plastične spalne vreče, ki naj bi jih nosili s seboj za prenočevanje v planinskih kočah, se pri nas letos še niso prijele, pa se bodo nemara prihodnje leto. Kar precej koč v visokogorju že ima alternativne vire energije, na enolončnice kot najpogostejšo prehrano, ki jo bo mogoče naročiti v planinskih kočah v visokogorju, se bomo nemara prav tako navadili prihodnje leto - da kuharicam tam zgoraj ne bo treba toliko pomivati in porabiti toliko tam tako dragocene vode.

Še pogostejše kot letos bomo hodili v skoraj pozabljene gore in pustili Triglav slovenstvu, se pravi tistim, ki se želijo na najvišjo točko domovine vzpeti vsaj enkrat v življenju.

In bomo čisto od blizu gledali te svoje gore takšne, kot so predstavljene v najlepših monografijah.

Marjan Raztresen

Tako kot že mnogokrat sem se tudi tokrat malo zasanjal, tako da sem kar močno zaostal za glavnino skupine. Ko sem hitel za njo, sem pred seboj zagledal Lovra, ki je hodil nekam čudno počasi, se ustavljal in se drgnil po stegnih. Ko sem ga dohitel, sem se ustavil:

»Kaj pa je narobe?«

»Eh, nič posebnega, samo krč.«

Ko sva prišla do skupine, ki je bila zbrana okrog Franceta na robu severne stene Male Rinke, je Lovra krč popustil in vse skupaj sem pozabil.

Bilo je spet na enem od »Francetovih izletov«. Spodaj v Repovem kotu smo se najedli in napili in se nato odpravili na Stanicev vrh. Pri Kovačnici, pri tistem precej zračnem raztezaju, je stal France. Tako kot vsakemu je tudi meni povedal, da »mau bo treba pomekat, pa bo že švo...« in jaz sem naredil precej dolg korak in potem me je zagrabil krč v desnem stegnu. Seveda sem pri sebi zaklel in se vprašal, zakaj, hudiča, me je ta reč popadla ravno na tem zračnem mestu.

KRČI NA ZAČETKU SEZONE

Že od otroških let sem o krču poslušal najrazličnejše zgodbe, vendar se za ta pojav nisem kaj dosti menil. A očitno raste za vsako rit ustreza šiba in če ne zraste v mladosti, prav gotovo zraste v starosti. Zdaj se je pri meni krč, ne posebno močan, začel skoraj redno pojavljati v začetku sezone; proti koncu sezone ga skoraj ni bilo več in zato sem se potolažil, da se krč pojavi zato, ker nisem dovolj treniran za napor.

Bilo je letos zgodaj spomladi. Ker je bil lep dan, sem se odločil za razmeroma dolgo ravninsko kolesarsko turo. Razmere so bile idealne in prekolesaril sem kar lepo število kilometrov. Domov sem se vrnil zadovoljen, a lačen, žejen in hudo utrujen. Torej sem se najedel in napil in se - logično - odpravil spat. Zaspal sem skoraj v hipu.

Zbudila me je grozovita bolečina v obeh stegnih, približno tam, kjer poševno navzdol poteka krojaška mišica. Medtem ko sem se od bolečine dobesedno premetaval po postelji, mi je prišlo do zavesti, da sem spal komaj nekaj ur. Bolečina je konstantna, neodvisna od položaja nog, napetosti mišičja in položaja telesa. Poskusil sem ležati na postelji in na tleh, stati vzravnano in čepeti, sedeti na stolu ali hoditi - bolečina je bila tako močna, da bi najraje tulil. Ker je bila neučinkovita tudi masaža, sem se odvrnil v drugo sobo, se ulegel na kavč in čakal, da bo bolečina minila.

Ker je šlo za zelo bolečo izkušnjo, sem začel razmišljati o vzroku. Zelo živo sem se spomnil ne le na Lovra, temveč tudi na sebe na tistem zračnem raztežaju pri Kovačnici pod Staničevim vrhom. Takšen krč v tistih razmerah bi bil zame prav gotovo usoden.

Menim, da ni prav nobenega razloga, da na tem mestu opisujem vse nادرbnosti svojega razmišljanja. Morda bo dovolj opomba, da se mi zdi, da krč v teh razmerah ne nastane zaradi živčnih, temveč predvsem zaradi presnovnih motenj. Zaradi slabe treniranosti so vsaj nekatere mišice verjetno slabo prekravljene. Zaradi slabe oskrbe s kisikom se prizadenejo mehanizmi, ki skrbijo za pravilno razporeditev ionov natrija, kalija in kalcija v telesnih tekočinah. Napačna razporeditev ionov, ki traja seveda le kratek čas, lahko izzove krč.

ŽEJA - KOMPLEKSEN SUBJEKTIVEN OBČUTEK

V tem članku se bom osredotočil na presnovo soli (kuhinjske soli oz. natrijevega klorida, NaCl). Če človek prekomerno izgublja sol, se pojavijo krči, navadno v mečih. Sprva so to opazovali pri kurjačih na prekoceanskih ladjah, ki so naporno delali v vročem okolju ter zaradi obilnega potenja izgubljali vodo in sol. Z izkušnjo so ugotovili, da morajo obilno piti razredčeno morsko vodo, sicer se pojavijo krči. Podobni krči se včasih pojavljajo tudi pri bolnikih, ki jih zaradi odpovedi ledvic zdravimo z dializo. Krči prenehajo takoj po injekciji raztopine soli.

Ko razpravljamo o presnovi soli, moramo nujno razpravljati tudi o žeji. V strokovni literaturi beremo, da se žeja pojavi skoraj redno takrat, ko se poveča koncentracija soli v krvi (plazmi). Če je to hkrati združeno s pomanjkanjem vode v telesu, je občutek žeje silno močan. Potem ko vodo popijemo, občutek žeje izgine zelo hitro, mnogo hitreje, kot se voda lahko absorbira in vpliva na količino vode v telesu in koncentracijo soli v krvi. Po drugi strani pa sem pri sebi opazil, da postanem zelo žejen, če pojem le eno samo presto. Ta je sicer posoljena, vendar je količina soli tako majhna, da ne more bistveno vplivati na koncentracijo soli v krvi.

Očitno je žeja zelo kompleksen subjektiven občutek, ki ne ustreza vedno stopnji pomanjkanja vode ali prebitka soli v telesu. V vsakdanjem življenju, ko je vode dovolj, to pač ni problematično. Človek se napije vode in če se je napije preveč, to popravi ledvice. V gorah pa, kjer vode redno primanjkuje, je koristno, če pijemo ekonomično. To je pa mogoče le, če ustrezno uravnavamo količino soli v hrani.

SOL Z MALINOVCEM

Krči so se sicer pri meni pojavili na netipičnem mestu, vendar vedno po hudem naporu. Obrok

hrane po naporu je bil kalorično verjetno ustrezen. Vendar je bilo v njem premalo soli in popil sem verjetno dovolj ali celo preveč vode. Zaradi napora (močno potenje) je bila izguba soli morda večja od njenega vnosa.

Delovna hipoteza je bila torej tu, moral sem jo le še preveriti.

Za napor sem izbral kolesarjenje pri razmeroma visoki poletni temperaturi na progi Bled-Gorje-Mrzli studenec-Rudno polje-Mrzli studenec-Gorjuše-Koprivnik-Jereka-Ukanc-Piibčev laz-Bohinjska Bistrica-Bled. Dolžina proge je nekaj več od 80 km, vzpon in spust približno 900 metrov, prevozil pa bi jo naj v dobrih štirih urah. Pred startom običajen zajtrk (kava, dva kosa kruha z margarino), med kolesarjenjem brez pijače in hrane.

Do Ribčevega laza je šlo brez posebnih težav, v Bohinjski Bistrici pa me je nenadoma popadla tako huda žeja, da sem se odločil za steklenico kokakole (približno 250 ml). Moje počutje se je skoraj hipoma bistveno popravilo, tako da sem se odločil, da bom zadnjo etapo vozil z največjo možno hitrostjo. To sem tudi storil. Občutek žeje pa se je že po nekaj kilometrih spet pojavil in začelo me je tiščati na vodo.

Na Bled sem se vrnil neznansko žejen. Zaradi izdatnega potenja sem bil kar prekrit s soljo in sem takoj moral iti na vodo. To pomeni, da sem kljub očitnemu pomanjkanju vode s sečem izločil dobršen del tiste, ki sem jo pred dobro uro v Bohinjski Bistrici popil s kokakolo.

Potem sem ukrepal po načrtu, ki sem si ga izmislil med kolesarjenjem: pripravil sem si slabo polovico kavne žličke soli (približno 2 do 3g), jo »v enem kosu« spravlil v usta in poplaknil s približno četrt litra srednje sladkega malinovca (v prebavilih se trsni sladkor iz malinovca predela v grozdne; slednji - glukoza - pospešuje absorpcijo soli). Počakal sem približno pol ure in ker ni bilo ne slabosti, ne bruhanja, sem pojedel običajno kosilo, po kosilu ponovil recept s soljo in malinovcem in šel spat. Ko sem se čez približno tri ure zbudil, sem recept s soljo in malinovcem ponovil drugič. Nadaljeval sem izključno z vodo, skladno z občutkom žeje. Na vodo sem šel šele pozno zvečer. Seveda je bil močno izražen mišični maček, a krčev ni bilo.

KAJ PA KAPSULE SOLI?

Sol je torej nujna za obnovo količine vode v telesu. Analiza dogodkov med kolesarjenjem kaže, da sem po koncu napora v nekaj urah pojedel vsaj šest gramov soli in popil vsaj en liter vode. Ker je normalna vsebnost soli v krvi približno 9 gramov na liter, lahko rečemo, da je bil vnos vode večji od vnosa soli. To je tudi smiselno. Ko se človek poti, je izguba vode večja od izgube soli. Morebitne napake v moji bilanci so popravile ledvice.

Med svojim predzadnjim vzponom na Stol sem pil vodo, sol pa namenoma opustil. Največ vode sem popil med malico na sedlu Belščica, na vodo pa sem šel že čez slabo uro v Medvedjem dolu. Potem se je začelo znano nalivanje z vodo; prekinil sem ga šele doma z običajnim obrokom soli.

V predlaganem receptu je le ena stopnja, ki je odvrtna: razmeroma velik zalogaj soli v ustih. Med svojim zadnjim planinskim pohodom v Karavanke (Košutica, Hajnžovo sedlo in planina Korošica) sem na Korošici naročil že skoraj tradicionalne ajdove žgance s kislim mlekom. Prvi zalogaj soli sem torej poskusil požreti skupaj z žlico žgancev, a ni šlo. Če ga ne bi brž poplaknil z obilo vode, bi morda celo bruhal. Večja količina soli (v substanci) v ustih je torej sila neprijetna reč. Možno je tudi, da sem zaradi slane okusa v ustih popil več vode, kot pa je v resnici potrebno. Zato sem se odločil, da si bom posamezne doze soli pripravil v kapsulah in takšno doziranje tudi preskusil.

V Galenskem oddelku Centralne lekarne v Ljubljani sem si priskrbel srednje velike (približno 4x23 mm) kapsule, ki se v ustih raztopijo v nekaj minutah. Povprečna teža posamezne prazne kapsule je približno 90 mg ($89 \pm 3,1$ mg, $n = 10$). Kapsule sem napolnil s sipko, drobno mleto soljo; povprečna teža take posamezne napolnjene kapsule je približno 1000 mg ($1013,2 \pm 25,9$ mg, $n = 10$). Posamezna doza v kapsuli je torej nekaj več kot 0,9 g. Če bi k vsaki kapsuli popil majhen kozarec (100 ml) vode, bi bila koncentracija soli takšna kot v krvi (9g/l)-

Ko sem si pripravil tako napolnjene kapsule, sem takoj pogoltnil eno in v moje veliko preseñenje se je zgodilo - nič. Sklep: Pri meni ima razmeroma velika doza soli v kapsuli majhen, razmeroma majhna doza na presti pa razmeroma velik učinek na žejo. Žeja, ki jo čutim potem, ko pojem posoljeno presto, je torej senzacija, ki ne izvira iz morebiti spremenjenega kemizma krvi, temveč neposredno z ustne sluznice. Pitje vode je nepotrebno; če se to zgodi v gorah, je tudi neekonomično.

POMEMBNA JE RAZUMNA PREHRANA

Vse to eksperimentiranje se mi je zdelo tako spodbudno, da sem se odločil za malo bolj kvantitativne meritve na progi Ljubljana-Bled (68 km po stranskih cestah) v enem od letošnjih najbolj vročih julijskih dni. Odpravil sem se ob sedmih zjutraj takoj po običajnem zajtrku. Brž ko sem prišel iz Ljubljane, sem zaradi vročine slekel srajco; ker je bil zrak precej suh, se je vidno potenje pojavilo šele neke pred Kranjem. Izrazito potenje se je pojavilo na napeti ravnici med Dupljami in Trzičem in na klancu pod

Brezjami (nad Trzičem) mi je znoj že kapljal na očala. Žeja je bila huda, morda najhujša prav pri Hudem Grabnu, kjer je ob cesti vse polno izvirov dobre vode.

Po prihodu na Bled (ob 10.40) sem dve kapsuli soli poplaknil s približno 0,5 litra oslajene (2 kavni žlički sladkorja) vode in se malo najedel. Ker žeja ni popustila, sem okoli poldneva poplaknil še eno kapsulo soli s približno 0,25 litra vode. Kosilo je bilo normalno, med kosilom in večerjo pa vnos vsaj 0,8 litra vode v različnih oblikah. Prva porcija seča ob 14.30 (približno 150 ml), druga porcija seča ob 21. uri (približno 150 ml). Približna bilanca: vnos 2,7 grama soli in vsaj 1,5 litra vode; izločanje približno 0,3 litra vode. Druga porcija seča se je pojavila razmeroma pozno - morda zato, ker je bil vnos vode (med prvo in drugo porcijo seča) časovno bolj razvlečen.

Seveda je jasno, da je ves ta cirkus s kapsulami odveč, če se v gorah razumno prehranjujemo. To počne večina gornikov tako, da - navadno v planinskih postojankah - s hrano vnese vode in soli v prebitku, ledvice pa poskrbijo, da v telesu ostane natančno toliko, kot je potrebno. Zunaj planinskih postojank pa je seveda drugače in moja praksa je takšna: Ker je nujno varčevanje z vodo, se izogibam soljene hrane; preusmerim se predvsem na ogljikove hidrate z majhno vsebnostjo soli, sol pa doziram tako, kot sem opisal. Z drugo besedo: ekonomično doziranje vode zahteva ekonomično doziranje soli.

Takšno doziranje je seveda nenevarno. V klinični praksi, kjer zdravnik upošteva določene »varnostne faktorje«, se šteje, da človek rabi približno 4 grame soli na dan. Seveda pa zdrav človek normalno živi tudi, če je v njegovi hrani manj kot en gram soli na dan. Po drugi strani pa večina civiliziranega človeštva uživa hrano, v kateri je celo več kot 20 gramov soli na dan. Če je tako, je koncentracija soli v krvi sicer normalna, vendar ima velik odstotek ljudi patološko povečan krvni tlak.

Če je prehrana zdrava, če je njena vsebnost soli razmeroma majhna, bomo z eksperimentiranjem s soljo le težko dosegli tisto količino soli, ki jo požre večina civiliziranega človeštva, več kot 20 gramov na dan. Tisti gorniki pa, ki imajo težave s krvnim tlakom ali delovanjem ledvic, morajo biti previdni in se posvetovati s svojim zdravnikom.

Za gornika je torej priporočljivo, da se preusmeri na prehrano, ki vsebuje majhno količino soli. Tako bo aktiviral mehanizme za njeno čim manjše izločanje. Ob naporih pa bo vnos soli dozirano povečal, tako da bo pokrival izgubo zaradi potenja. Tako bo vzdrževal ne le svojo kondicijo, temveč tudi zdravje in v nahrbtniku mu ne bo treba tovoriti nerazumnih količin vode.

NEKOLIKO PREVEČ LAHKOMISELNA GORNIŠKA ODLOČITEV

BOJ NA GORI MATTERHORN

MIRO ŠTEBE

Matterhorn - gora, na kateri se je končala klasična doba planinskega osvajanja vrhov, gora, katere severna stena je znana kot eden od zadnjih treh alpinističnih problemov v Evropi, gora, ki s svojo drzno pojavo mami marsikatero planinca in alpinista. Matterhorn - izziv in želja. Tudi nekateri člani PD Onger iz Trzina so si za vrhunec svojega celoletnega delovanja izbrali prav vzpon na Matterhorn.

Pri trzinskem planinskem društvu že nekaj časa deluje posebna skupina za zahtevnejše planinske podvige. S to skupino so v društvu želeli ustreči željam članov, ki so hoteli kaj več, ki so želeli spoznati tudi druge možnosti rekreacije v gorah in ki so se čutili sposobne še za kaj drugega in ne samo za običajne planinske izlete. Člani skupine so tako med drugim gojili turno smučanje, izvedli so nekaj spustov po rekah, letos pa so z namenom, da bi prišli na Matterhorn, praktično vse leto nabirali kondicijo. Urili so se v hoji z derezami in uporabi cepina, imeli so dihalne vaje, učili pa so se tudi osnov plezalne tehnike. Vso sezono so praktično vsak konec tedna preživeli v gorah, za kondicijo pa so tekli tudi med tednom. Med turami, ki so si jih ob koncu priprav privoščili, je tudi vzpon po ferati na Mangart, Slovenska smer v Triglavski steni in prečenje Zeleniških špic.

KONDIICIJA ŽE - KAJ PA DRUGO?

Ko je naš kombi požiral kilometre dolgočasne Padske nižine in smo vsi z nestrpnostjo strmeli v daljavo pred avtomobilom, ko da bomo zdaj - zdaj na koncu poti zagledali svoj cilj - Matterhorn, sem pogledoval po sopotnikih in se spraševal, ali bom lahko šel z njimi v korak. Obujali so spomine in govorili o zelo kratkih časih, ki so jih potrebovali za vzpone. Nedvomno so bili kondicijsko dobro pripravljeni.

Skupini sem se pridružil kot prosti strelec, saj nisem bil z njimi na nobeni turi, čeprav me je mikalo. Drugi so bili razdeljeni v naveze, jaz pa naj bi se priključil glede na razmere. Letos zaradi družinskih in službenih obveznosti namreč skoraj nisem bil v hribih. Na nedavni reševalni akciji sem se zgražal nad svojo telesno pripravljenostjo, saj sem hropel kot lokomotiva nekdanjega kamničana, ko sem hitel s polovico marinerja v breg. Po tisti akciji sem začel načrtno kolesariti v službo in tekati po stopnicah mimo dvigal, vendar to ni bilo ravno tisto, kar bi želel. Pravi trening za hribe so namreč hribi.

Bil sem torej v resnih dvomih, ali si nisem zastavil prevelikopoteznega cilja. Vendar se mi je zdela priložnost za vzpon na Matterhorn enkratna in želel sem jo izkoristiti.

V Taschu, naselju pred Zermattom, kjer je treba pustiti avtomobile, nas je prestrašil upravnik avtomobilskega kampa, saj je dejal, da je na Matterhornu nov sneg in se lahko zgodi, da bomo za vzpon potrebovali kar pet dni. Vendar se nismo dali kar tako. Želeli smo se sami prepričati, saj smo vedeli, da v dolinah pogosto govorijo drugače, kot pa je v resnici v hribih.

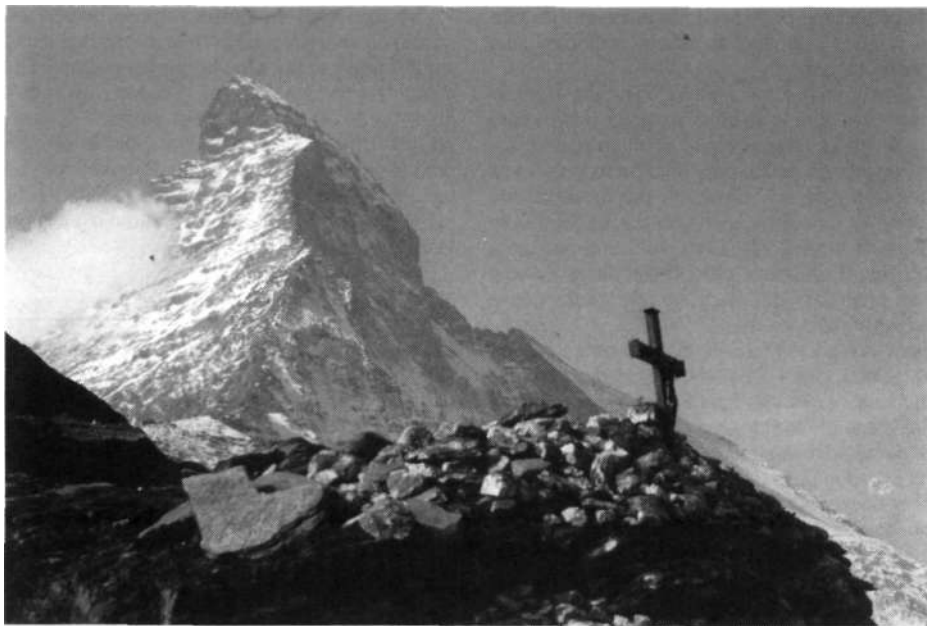
PRVI POGLED NA VELIKANA

Kapljice rose so še polzele po šotorih, ko smo naslednje jutro že podirali nočni tabor in se ozirali proti koncu doline, kjer naj bi se prikazal zermatski lepoteč. A strma zelena pobočja so ljubosumno zakrivala goro naših želja. Morali smo vsaj še do Zermatta.

Med vožnjo z zobato železnico me je skominalo, da bi se šel potepat po pobočjih, ki so ostajala za nami. Lične hišice so bile kot v jaslicah posejane po zelenih livadah, kjer so se pasle skupine krav in črede ovac in koz. Na vsakem koraku je v dolino pršel slap ali pa je med macesni žuborel hudournik.

Alpska pokrajina me vedno znova preseneti. Urejenost, ki včasih že diši po kiču, se prepleta s prvobitno divjino. Nasprotja se stapljajo v ubrano celoto, ki človeka spravlja v prešerno voljo, ko vriska nad vsakim novim razgledom in se hkrati pogreza v meditacije o življenju, o resnicah našega bivanja in minevanja.

Zermatt, ves odet v cvetje in reklame za švicarske ure, nas je s svojo svetovljanskostjo zadržal le za dobre pol ure, saj je na nebu nad nami končno zažarel velikan, zaradi katerega so umirali številni srčni osvajačci nekoristnega sveta. Matterhorn se je bočil nad mestom in foto aparati so se prožili. Bil je silen in v kosteh sem začutil ščemenje, ki sem ga poznal v časih, ko sem v zgodnjih jutrih še korakal k stenam in sem še poslušal njihov klic. Nagonsko sem iskal prehode v njegovih stenah. Kar zagrizel bi se v tista strma pobočja! Tudi greben Homli, kjer vodi normalen pristop, se mi je zdel vsega spoštovanja vreden. Razumel sem, kako se je gora lahko do zadnjega upirala hriboalcem, ki so želeli na njeno najvišjo točko. **Whymper** je nekje zapisal, da so pred njegovim vzponom na vrh vraževerni domačini celo verjeli, da je na temenu gore porušeno mesto, v katerem živijo duhovi. O tej gori so pripovedovali še številne legende, ki so burile duhove, kasneje

Pravzaprav simboličen pogled na goro naših sanj: kako lahko bi se zgodilo, da bi se podvig končal se mnogo bolj tragično

pa so bile tudi tekme za prvi pristop na vrh in prvi vzpon prek severne stene tako dramatične, da je gora sama postala legenda.

PETERICA POSKUSI SREČO

Rad bi se potikal pod hribom, ga ogledoval, snubil in počasi odkrival njegove skrivnosti, hkrati pa me je razganjalo od želje, da bi se poskusil s to sfinjo in da bi se kar takoj zagnal v pobočja, ki so se mi iz doline zdela tako strma. Tudi drugi so bili podobne volje in kmalu smo težko otovorjeni prehitevali skupine sivolasihih penzionistov, ki so v obilju prostega časa skušali od tega sveta izcediti kar največ in občutiti tudi pravo visokogorje. Pri koči Hornli smo naleteli na skupine turistov, ki so z daljnogledi opazovali gibanje navez na gori.

Prav smo imeli, da smo prišli sem gor. Novi sneg na hribu ni bil več ovira, lahko bomo šli na vrh.

Greben poteka za kočo Hornli in nedaleč od postojanke se stena postavi pokonci. Moji spremljevalci so hitro spoznavali posamezne dele poti, saj so vzpon naštudirali iz literature in videokaset: »Tam je rama! Tam je tisto položnejše snežišče! Tisto je črni kup. Tam je tista škrbina, za katero je grapa!« Nekako sem slutil prehode in se jezil nase, da si nisem vzletel več časa in natančno preštudiral vzpon. Spet sem vse počel zadnji hip in se zanašal na intuicijo.

Med ogledno turo po spodnjem delu vzpona

smo ugotovili, da poti pravzaprav ni. Vsi pohodniki gredo prek vstopa, ki ga označujejo debele pritrjene vrvi, nato pa praktično vsak išče svojo pot navzgor. Celoten greben je smer, vsak pa po svoje išče prehode in najlažjo pot. Ponekod so možici, drugje pa klini, vendar nujno ne označujejo najlažje in najbolj logične poti.

Na večernem bojnem posvetu smo ugotovili, da nas je le še pet pripravljenih poskusiti srečo na hribu in da bo najbolje, če v navezo vzamem Jureta in Vero, Rudi in Sandi pa naj bi bila prva naveza in ker bosta bolj gibljiva, bosta v jutranji temi iskala prehode, tako da jim bomo tudi mi hitreje sledili.

Žal sta bila zjutraj prehitra in kmalu sem le še gledal njuni luči nekje visoko nad nami. Bolj ali manj uspešno sem iskal prehode, naša naveza pa je bila precej počasna.

Po dveh urah sem spredel, da to ni hitrost za vrh. Jure je imel za sabo alpinistično šolo in kot pripravnik je bil ravno zadosti poučen o tem, kako je treba varovati in delati stojišča, bil pa je silno počasen. Zagotavljal sem mu, da teren ni tako nevaren, da bi bilo potrebno opraviti vse varovalne ukrepe, vendar je bil še preveč pod vplivom šole. Upal sem, da bo s prihodom dneva manj »štrikanja«, žal pa so se pri Juretu vse bolj kazali znaki višinske bolezni. Trudil se je, a treba je bilo vse več postankov za lovljenje zraka.

TRIJE ZMAGOVALCI VRHA

Nad nami se je prikazal bivač Solway. Sandi in Rudi sta bila že tam, sam pa sem se odločil,

da poskusimo priti vsaj do tega zavetišča. Jure je trmasto premagoval težave in počasi smo pridobivali višino.

V bivaku sem soplezalcema odsvetoval nadaljnji vzpon. Jure je že sam razmišljal o tem, Vero pa je vrh še mikal, vendar se mi je zdelo prav, da ostane pri možu, prav tako pa tudi nisem bil prepričan, da bi v navezi ta dan dosegla vrh. Svetoval sem jima, naj začneta sestopati, ko bosta z vrha prišla Rudi in Sandi, saj sem ocenjeval, da bosta prišla kmalu nazaj. Bil sem tudi prepričan, da imam sam še zadosti časa za vrh in sestop.

Spet sem začutil radost gibanja v odličnem ledu in granitu, ki ponuja atletske plezarijo z oprimki in stopi, kjer jih potrebuješ. Večkrat sem poslušal, da je Matterhorn, ko si na njem, grda gora iz nametanih skladov granita in snega; vendar mi je vzpon prijal. Dobil sem krila in z zanosom sem opazoval strmine severne in vzhodne stene gore. Če bi imel primerno opremo, bi kar zaplezal vanju. Razgledi so se vse bolj širili in čutil sem že vršni veter. Bil sem malo pod mestom, kjer je v Whymperjevi zmagoviti navezi pri sestopu zdrnil **Hadow** s še tremi tovariši, ko sem zagledal Rudija in Sandija, kako plezata prek zadnjih fiksnih vrvi. Lahko bi pohitel in ju ujel, vendar mi je tudi začelo primanjkovati sape in prijalo mi je, da sem sam s seboj.

Na vrh sem stopil nekaj za prijateljema, ki nista skrivala zmagoslavja. »Čestitali si bomo, ko pridemo v kočo,« smo si rekli, vendar nismo povsem resno jemali tega opozorila.

Zakonca, ki sta precenila svoje sposobnosti: za alpinistični podvig ni dovolj samo dobra telesna pripravljenost, potrebne so tudi še drugačne izkušnje

Pri sestopu smo se zaradi varnosti odločili za spuste ob vrvi. Ker smo bili trije in smo nekajkrat izgubili pravo smer, smo bili precej počasni. Ob šestih zvečer smo bili pri Solwayu in vedeli smo, da bi morali zadnji del sestopa opraviti ponoči. Utrujenost je naredila svoje in odločili smo se, da prespimo v bivaku. Potihem sem bil vesel, ker sta Jure in Vera sestopila. Vedel sem, da se bo Jure z vsakim metrom izgubljenega višine počutil bolje.

TVEGANO ISKANJE PREHODOV

Zjutraj nas je pozdravilo sneženje in zavijanje vetra. Šlo je zares. Okrog nas so se že vsipali prsni plazovi in kar hitro smo se začeli spuščati. Klinov je bilo kar veliko, vendar so nas spusti ves čas silili v vzhodno steno. Vedno znova smo morali prečiti proti grebenu in iskati pravo pot. Sneg je verjetno prekril nekatere kline za spust, tako da smo morali večkrat uporabljati skalne roglje. Spusti so se ponavljali v nedogled. Ugotavljali smo, da imamo prekratko vrv, da bi prišli prav od klina do klina, v megli pa je bila tudi orientacija težavnejša.

Bilo je tudi nekaj kočljivih odstavkov, vendar smo vztrajno izgubljali višino. Na lepem smo se zavedli, da nas je zaneslo preveč v vzhodno steno, vendar smo vseeno še našli kline, v nekem strmem zatrepu pa celo vrvi. Megla se je razredčila in videli smo, da smo že dosegli višino kočice Homli, vendar so nas do tja čakale še tri grape. Prečenje bi bilo preveč tvegano in zamudno, zato sem predlagal, naj nadaljujemo spust pod steno, saj nas ne bi čakalo več dosti raztežajev sestopa. Zdelo se mi je, da je to

sicer daljša varianta, vendar najmanj tvegana in verjetno tudi ne najpočasnejša.

Rudi nad predlogom ni bil navdušen. Zagrizel se je v skalne previse nad nami in iskal prehode proti grebenu, po katerem - to smo vedeli - pelje prava pot. Preklinjal sem ga, da ne želim nositi glave v torbi, saj me doma čakajo nepreskrbljeni otroci. Mojemu protestu se je pridružil še Sandi, toda Rudi je še kar naprej praskal med varljivo naloženimi skalami.

»Tu je prehod! Naprej ne bo problemov!« je vpil in hočeš-nočeš sva mu sledila. Ko sem se vlekel čez zadnji previs, sem mu dovolil, da mi je podal roko in mi pomagal, kar v svojih alpinističnih časih nisem nikoli dopustil. - Toda domnevni prehod se je kmalu končal s prečko majavih skalnih blokov. »Treba bo varovati!«

Navezal sem se na vrh in se z občutkom slona v prodajalni porcelana začel goljufati med razmajanimi skalami. Začuda so mi dovolile prehod, jaz pa tudi nisem nobene poslal v globino. Ko se je vrh iztekla, sem prišel do snežne grape, prek katere sem že videl gaz in znane prehode do koč. Rudi in Sandi sta bila kmalu za mano in Rudi je takoj začel z očitnim olajšanjem sestopati prek grape.

HUD ZLOM NOGE

»Smo že zunaj! Vrvi ne bomo več potrebovali,« je zatrjeval, vendar je imel vrh še ovito okrog roke. Pod derezo se mu je tedaj pojavila cokla in ob koraku mu je spodrsnilo. S Sandijem sva nagonsko zagrabila vrh, kar pa je bila verjetno napaka, saj se je napetost v vrvi v hipu spremenila. Rudi, ki je prej drsel ob vrvi, statične zavore ni prenesel in odtrgalo ga je od vrvi. Drsenje je skušal zaustaviti s cepinom, a je okel le praskal po skalah, posutih z več kot decimetrom svežega snega. Videl sem ga, kako se je skoraj zaustavil nad skokom pod nami, vendar mu je noge in nato še telo potegnile čez rob.

Ples drobnih snežink je požrl vse zvoke. Klicala sva v grobno tišino. Rudi se ni oglasil.

Hitro sem začel sestopati, pri tem pa sem se opozarjal, da je padec enega čisto dovolj. Pogledal sem čez večmeterski skok, vendar Rudija nisem videl; ozek ozebnik je peljal v globino, a prijatelja ni bilo nikjer.

Obplezal sem skok in se zagrizel v grapo. Kaj je z Rudijem? Je še živ? Prvi skok je bil kar previsok! Drugi skok je bil sicer manjši, a je bila grapa za njim ožja in bolj strma. Tudi nižje v ozebniku Rudija ni bilo videti. Po varljivih oprimkih sem se goljufal čez skoke in nekje sredi ozebnika daleč pod seboj zagledal Rudija, kako stoji in mi maha. Zdelo se mi je, da je cel, a nisem vedel, zakaj se ne poskuša vzpenjati. Sandiju sem zavpil, da vidim Rudija in da je živ, nato pa sem se spustil k prijatelju.

Dva od »zmagovalcev« Matterhorna na vrhu: eden od obeh je kmalu zatem končal v bolnišnici

Foto: Miro Stebe

Okrvavljen sneg mi je povedal, da le ni vse tako, kot bi želel.

»Kaj je s teboj?«

»Noga,« je pomignil Rudi in ko sem se je dotaknil, je zabingljala. Odprt prelom golenice in piščali! V glavi se mi je vrtel film o ukrepih prve pomoči v takih primerih. Ker ni bilo močnejšega krvavenja, sem vedel, da pomembnejša žila ni presekana, o živcih pa raje nisem razmišljal. Za imobilizacijo sem nameraval uporabiti cepin, a je Rudi na srečo imel pri sebi opornico. Nekako sem mu povezal nogo in upal, da sem našel kar najmanj bolečo lego za kosti.

Rudi je drgetal od mraza. Bili smo premočeni do kože, zdaj pa je izgubil še nekaj krvi. Mraz in bolečina bosta zdaj Rudijevo najhujša sovražnika. Na srečo sem imel v nahrbtniku suho puhovko. Vsaj malo bo preprečevala nadaljnje ohlajanje.

SPROŽENA REŠEVALNA AKCIJA

»Kje je zdaj Sandi?« sva se spraševala. Po ozebniku so se prašili plazovi. Zdelo se mi je, da jih med sestopom proži Sandi. Klical sem po grapi navzgor, a se ni oglasil. Z Rudijem sva si bila edina, da je treba po pomoč, vendar si nisva delala utvar, da bi bili reševalci v snežnem metežu kmalu pri ponesrečencu. Kmalu bo tudi noč.

Zaplezel sem torej v ozebnik, da bi Sandiju pojasnil razmere in ga poslal po pomoč, a ko sem se vzpenjal, tovariša nikakor nisem mogel priklicati. Zlesti sem moral iz grape, da sem zagledal Sandijeve sledove, ki so peljali proti

koči. Ni mi bilo jasno, kaj naj si mislim. Sandi prav gotovo ni mogel vedeti, kaj je z Rudijem. Ker sem vedel, da me je slišal, ko sem zavpil, da je Rudi živ, je bilo možno, da se mu je zdelo, da bova zdaj že sama prišla do koč; toda če je šel po pomoč, prav gotovo ni vedel vsega, kar bi reševalce zanimalo.

Ni mi pač ostalo nič drugega, kot da se spustim do Rudija. Poskusila sva, da bi se sama rešila iz zagate, vendar je bila poškodba tolikšna, da je bil prijatelj skoraj negibljiv.

Bal sem se šoka in podhladitve, vendar je bilo edino upanje v pomoči reševalcev. Bil sem v dilemi: Rudi me je potreboval pri sebi, nisem pa vedel, kaj zdaj počne Sandi. Preostalo mi je le, da zaupam v Rudijevo trdoživost in voljo do preživetja. Pokril sem ga z astronautsko folijo in mu zabičal, naj se ne vda, da naj se ne neha boriti za življenje. Obljubil sem mu, da bom kakor hitro bom mogel nazaj.

Ko sem plezal po ozebniku, je bilo napredovanje že lažje, saj so ga plazovi ves čas zasipali, tako da so bili manjši skoki že zapolnjeni.

Sredi pobočja, na poti proti koči, sem našel našo vrv. Zagomazelo mi je po hrbtnici: ali je padel še Sandi? Po pobočju nisem videl ničesar, za iskanje pa ni bilo časa. Moral sem po pomoč in upal sem, da bom Sandija le našel v koči. Toda vrv mi je bila uganka: Sandi nama je ni pustil tam, kjer bi jo potrebovala, če bi prišla do sem, pa je tako ali tako ne bi več rabila. Zakaj torej leži tu?

Ko sem prisopihal v koč, sem videl, da je Sandi na varnem. Povedali so mi tudi, da reševalna akcija že teče. H koči bi moral prileteti helikopter po našega Jureta, ki je staknil pljučni edem, hkrati pa naj bi pripeljal še reševalce za pomoč Rudiju. - Šele zdaj sem zvedel za kalvarijo Jureta in Vere. Ko sem šel proti vrhu, sta se odločila za sestop, saj so sestopale tudi druge naveze. Bila sta nekoliko počasnejša, tako da sta zaostala, nato pa sta se še zaplezala. Noč sta morala preživeti na prostem in ko sta naslednji dan prišla do koč, se je Jure zaradi vode v pljučih onesvestil. Nekaj časa ni bilo jasno, ali bo helikopter priletel na pomoč, zdaj pa, ko so sporočili še o drugi nesreči, bo helikopter vsak čas tu.

DVA PRIJATELJA V BOLNIŠNICI

Reševalcu, ki je bil v koči, sem povedal podrobnosti, nato pa sem se z dvema nemškima alpinistoma in vročim čajem podal nazaj k Rudiju. Vedel sem, da je lahko vsaka minuta, ko je sam, usodna.

Ko smo preplezali vstopne vrvi, je pri koči kljub metežu pristal helikopter.

Odrešilno upanje za Jureta in Rudija! Vsa čast švicarskim pilotom, saj razmere niso bile najbolj primerne za pristanek: sneženje, veter in megla.

Pilot je moral biti res mojster. Kar z večjim zaupanjem smo hiteli k Rudiju.

Reševalci so po naši gazi hitro našli pot in ko sva se z enim od Nemcev spustila do Rudija, je kot tretji že prišel prvi reševalec. Res sem se oddahnil, ko sem videl, da je Rudi še živ in da je reševanje steklo. Čeprav sem vedel, da vse še ni odločeno, sem bil že prepričan, da bo Rudi preživel.

Pretrpeti pa je moral še hude bolečine. Reševali so ga namreč z Gramingerjevim sedežem. Rudi je močan dedec, reševalci pa niso bili bogve kakšni orjaki, zato so se odločili, da ga po ozebniku kar vlečejo bočno in po hrbtu navzgor. Ker niso imeli jeklenice in vitla, so si pomagali z vrvmi. Priznati sem si moral, da bi pri nas verjetno ne bili tako hitri, prav gotovo pa bi bilo reševanje manj boleče. Toda skomignil sem z rameni, saj sem vedel, da se Rudi vrača v življenje.

Matterhom je spet pokazal, da je gora, ki veliko zahteva. Prepričan sem, da bi se naša skupina dobro odrezala na sosednji, višji Monte Rosi, vzpona na Matterhom pa smo se kljub celoletnim pripravam lotili preveč lahkomišelnosti. Žal smo se tega prav zavedli šele, ko smo pustili dva prijatelja v bolnišnici v Vispu.

ODPRAVA TREH NA SEDEMTISOČAK

NEOSVOJENA VZH. KUMBAKARNA

BOJAN POČKAR

Vendar nama ne gre, sploh nama ne gre nika-mor. Vrti se mi v glavi, da mislim, da bom padel v nezavest. Ne preplezam niti dva metra skupaj in že moram počivati. Sopem. Žejem sem. Tako prekleto sem žejen, da vidim dvolitrsko steklenico kokakole samo meter pred sabo. Močno zabijem cepin in hočem seči po njej - in se zavem, da se mi blede...

V 33 urah, prebitih v ledni luknji na višini skoraj sedem tisoč metrov, sva popolnoma dehidrirala in se izčrpala. Po kratkem posvetu prek voki-to-kija z zdravnikom Matjažem nama je jasno, da ne moreva na vrh. K sebi bi naju spravile samo velike količine tekočine. Te pa nimava. Samo gledava se - dva izsušena, ožgana obraza, prazne oči; v prsih pa divja boj. Mar zopet korak pod vrhom? Mar se morava zares še enkrat odreči svojim sanjam? Kaj pa, če vseeno poskusiva? Umrla bova! Pa kaj zato, če umrem! Mar naj se še enkrat vrnem domov brez vrha? Mar naj si še enkrat priznam, da nisem zmogel?

Ne znam prenašati porazov, nikoli jih nisem znal!

Tukaj sta plezala od letošnjega 12. do 16. maja Bojan Počkar in Vanja Furlan

Ampak življenje, Bojan! Mar nočeš živeti? Mar nisi nekoč rekel, da ljubiš življenje? Mar zares nočeš več videti zelenih gozdov in poslušati pesmi vetra? Mar nimaš rad lepih stvari - hitrosti, divje vožnje z avtom, pa plezanja brez nevarnosti, baleta v topli skali? Pa sonca, plaže in morja? In mar nimaš rad tiste temne deklice?

ZBOGOM, KUMBAKARNA!

Tajska: južno, toplo morje, sonce in palme me zazibajo v brezskrbnost, kakršne še nisem doživljal. Želim biti sam, zato se zlekнем na ležalnik tik ob obali; uživam v soncu in toploti. Prijazno se nasmehnem simpatični Novozealandki, ki me vabi k igri: »Morda kasneje!« Walkman in glasba me še bolj odneseta v moj svet. Misli mi blodijo in ne morem jih urediti. ... Večer v tibetanski vasi Jamphudin, umivanje v ledeniški reki po mesecu dni, nevihta in potem zvečer lunin sij in oblaki, ki jih veter podi po nebu. Večerja, kakršno zna napraviti samo Chindi. Z Vanjo leživa na armafleksih in ne da se nama iti v šotor. Mayla nama prinese domačega čanga (nepalsko pivo), tako kot smo se zmenili že zgoraj v bazi. Pijeva tako kot domačini, iz 'tombe' z bambusovo cevko. Mayla se samo reži in nama doliva. Nič ne govorimo; večer je čaroben. Opazujem oblake, ki jih južni veter nosi na sever, poslušam pljuskanje ledeniške reke in voham vonj skrbno obdelanih terasastih njiv koruze in krompirja. V prsih čutim nemir: mrz in pustolovščina sta ostala tam zadaj nekje;

sedaj sem utrujen in lepo mi je sanjariti. In hkrati vem, da bo spet prišel moj dan...

Ne spomnim se, kdaj sva se z Vanjo odmajala v šotor. Vendar sva bila zjutraj popolnoma čila.

Kako sva že rekla z Vanjo, ko sva peti dan prišla iz stene in ko je bilo vse za nama? »Jebenti, pa sva spet enkrat preživela!« Zapletala sva se od utrujenosti, ko sva se vračala v bazni tabor. Celo dolgo pot se nisva ustavila, ker če bi se, ne vem, če bi mogla nadaljevati. Sam sploh nisem pomislil, da nisva dosegla tistega, kar sva si prej tako močno želela. Blazna želja po življenju je zameglila in prekrila vse druge občutke. Seveda, saj sva živa! To je najpomembnejše. In dovolj dober razlog, da je človek srečen.

In kako je Doc poskrbel za naju, ko sva prišla v bazni tabor! Tekočine, samo tekočine sem si želel. In sem jo dobil; čaj, mineralne napitke, pivo. Vendar dehidracije petih dni ne moreš nadoknaditi v nekaj urah. Zato sva se spravila v šotor, se vlegla, poveznila walkman na ušesa, Doc pa je pripravil na vrhu šotora plastične steklenice z glukozno raztopino in potem je nekaj ur tekla tekočina direktno v najine žile. Spomnim se samo, da je Doc vsako uro zamenjeval prazne steklenice, da naju je celo snemal, vendar je bilo vse skupaj pomešano v opojen mozaik toplote, spanja, sanj, glasbe in moči, ki so se mi vračale v telo.

...Zadnji dan v steni. En sam boj. Za golo življenje! Ko sva se spuščala čez steno, dehidrirana in podhlajena, na smrt utrujena, in ko tudi najina koncentracija ni bila več taka, kot bi morala biti, sem si ves čas ponavljal: samo nobene napake, samo mirno; 'zaklofej' ta klin do konca; ne smeš popustiti, vse je v tvojih rokah; moraš priti dol, moraš...

In ko smo odhajali iz baze v dolino, sem se v mrzlem in čistem himalajskem jutru še zadnjič zastrmel v steno Kumbakarne. V tej steni in na njenem vrhu sva hotela doseči popolnost in veličino, do katere lahko prideš samo skozi odrekanje in tveganje. Pa je bila narava premočna.

Ampak pet dni v steni ostane nama; za zmeraj.

In ko smo se vračali po ledeniku Yalung, sem se obrnil in si v mislih dejal: »Zbogom Kumbakarna!« In bil sem prepričan v to. In še zdaj ne vem, kako mi je kaj takega sploh prišlo na misel. Vzhodna Kumbakarna je vendar moja gora!

ODPRAVA »KUMBAKARNA '92«

Odpravo »Kumbakarna '92« smo sestavljali **Vanja Furlan, Bojan Počkar** in zdravnik **Matjaž Vrtovec**. V Nepal so se nam pridružili še zvezni oficir **Suresh Sakhija**, kuhar in vodja nosačev **Chindi Phurba Šerpa** ter kuhinjski pomočnik **Jas Bahadur**.

Najin načrt je bil preplezati še neosvojen vzhodni vrh Kumbakarne (7468 m) v vzhodnem delu Himalaje. Za vzpon sva izbrala vzhodno steno, ki je še nepreplezana; visoka je skoraj 2000 metrov, je izredno strma in nevarna. Poznala sva jo dobro že z najinega lanskega poskusa, ko sva morala odnehati 400 metrov pod vrhom zaradi dolgotrajne snežne nevihte.

Tudi tokrat nisva dosegla vrha, pač pa sva morala smer zaključiti na jugovzhodnem grebenu na višini 7100 metrov. Vzrok je bil poslabšanje vremena (sneženje in plazovi), zaradi česar sva morala na višini 6900 metrov prebiti v snežni luknji 33 ur. Zmanjkalo nama je hrane in plina, predvsem pa sva zaradi čakanja na izboljšanje vremena povsem dehidrirala, tako

da fizično sploh nisva bila zmožna nadaljevati vzpona na vrh.

Smer sva imenovala »Slovenska smer« in je tehnično ena od najtežjih v Himalaji. Visoka je 1600 metrov, ocenila sva jo s spodnjo sedmo stopnjo, kar je do sedaj ena od najvišjih ocen pri plezanju na tako visoke vrhove. Vzpon sva opravila v čistem alpskem slogu, kar pomeni brez prejšnjega fiksiranja vrvi, brez dodatnega kisika in tudi brez šotora. S seboj sva imela le plezalno opremo in spalno vrečo. V steni sva bila polne štiri dni (od 12. do 16. 5. 1992), peti dan pa sva dosegla vznožje stene.

Odprava »Kumbakarna '92« je bila pod okriljem Komisije za odprave v tuja gorstva pri PZS. Podprlo jo je veliko sponzorjev. Vsem se zahvaljujem.

NA KAJ VSE JE TREBA MISLITI V TEH KRAJŠIH DNEH

GREMO PO JESEN V GORE

HELENA GIACOMELLI

Ob jutranjem hladu jesenske megle že vzdihujemo po toplini poletja. Hitro smo pozabili, kako smo tedaj nergali nad vročino, ki še dihati ni dala. Lep izgovor za lenarjenje v dolini!

Za pohajanje po gorah pa nikoli ni bilo prevroče: zavihaš rokave srajce, pumparice zamenjaš z lahkimi hlačami »bermuda«, za senčnik daš še klobuček na glavo, pa gre. Počasi, z vmesnimi počitki. Razgiedovalnimi, kajpak, saj so nas učili:

»Postoj, popotnik, kadar občuduješ naravo! Sicer se lahko spotakneš ob korenino, nerodno stopiš, za gre noga, izgubiš ravnotežje...«

Skratka, v gorah se je dalo poleg nahrbtnika prenašati tudi vročino. Le gneča po planinskih kočah tam okrog Triglava je bila včasih utrudljiva. In neprijetna za tiste, ki so noč presanjali na tršem zglavju - na klopi ali tleh hodnika.

ROJSTVO DNEVA

Z jesenjo nastopi na »romarskih« stezah in poteh visokogorja oseka planincev. Zapirajo se kočice, krajši dan prireže dolžino ture, ljudje so že vpeti v dolinske obveznosti. Le nekateri vztrajnejši še lovijo zadnjo priložnost, da bi potrdili svojo »slovenskost« ob Aljaževem stolpu.

»Tako nenavadno lepi dnevi kar kličejo na pot,« pravijo. In: »Menda je v jeseni najlepše v gorah,« izluščijo iz spomina misel, ki so jo morda ujeli pri znancih. Ali nekje prebrali: »...zavit v puhovko stojiš pred kočico, s pogledom na goro, sivo gromoto v mrakobni temini noči, in čakaš... Nenadoma se na vrhu zasve-

tlika rdeč plamen, ki se počasi spušča navzdol do grebena in še nižje, dokler vsa gora ne zažari v rdečici jutranje zarje. Hip nato pa ugasne v svetlobi dneva - pesem.«

Za dušo. In premik za noge, da greš. Po jesen v gore. Čeprav je »tam zgoraj« v vsakem letnem času - najlepše.

»MALENKOSTI« V NAHRBTNIKU

Z nahrbtniki je vedno tako - najraje ga ne bi imeli. Ker pa mora biti, naj bo kar najlažji.

Zadnja Diirnbergerjeva ekstremna tura

Ko se je konec avgusta trekinška skupina vrnila iz Kazahstana na Dunaj, je **Anton Diirnberger** upal, da bo zvedel kakšne podrobnosti o smrti svojega sina. Možu je namreč kakšen dan pred tem dunajska potovalna agencija sporočila, da se njegov 59-letni sin Anton in njegova druga žena Elfi, 52, s skupino ne bosta vrnila.

Kot je vodja te trekinške skupine sporočil že prej, sta oba udeleženca trekinga 1. avgusta odpotovala s skupino popotnikov v Kazahstan, kjer pa sta se ločila od grupe, naročila helikopter in se z njim odpeljala na območje Pamirja na kitajski meji. Kot je bilo sporočeno, je bil njun cilj vzpon na vrh enega od sedemtisočakov.

Ko se popotnika ob dogovorjenem času nista javila pilotu helikopterja, je ta sprožil alarm. »Zelo verjetno je, da ju je pokopal

Poleti še gre: vanj zmečeš nekaj rezervnih cunjic, morda še lahko trenirko ali pulover, anorak; pijača se zdi nepotrebno breme, saj »so studenci ob poti, v koči pa čaj in drugo tekoče gorivo«, si prepričan; pri hrani ne skopariš, ker »prazen žakelj ne stoji dolgo pokonci« - pa je nahrbtnik še znosno težak. Da bi sredi poletja vrgel vanj volnene rokavice in kapo, »dajte no, še krave se nam bodo smejale!«, te odvrne od namena znanec.

In ker se tako Janezek ni naučil, da je vselej pametno imeti oboje vsaj na dnu nahrbtnika, tudi jeseni pozabi na to »malenkost«. Potem mu pa že med vzponom, ki zahteva »štirinožno« gibanje, malodane otrpnejo prsti od mrzloste skal in jeklenih vrvi. Ušesa pa mu žarijo v barvi »pink panterja«.

A je lahko še srečen, da ga je gora opomnila samo z mrazom, ne pa tudi s snegom, ki ni tako redek gost jesenskega časa.

VSE SVOJE NOSIMO S SEBOJ

Visokogorske postojanke so v glavnem že stalno zaprte, čeprav nekatera planinska društva za lep konec tedna še odprejo vrata. Kar za turista pomeni toplo pijačo in začasno zavetje pred vetrom ali nenadno meglo z mrazom.

Sicer pa se jesensko naravnan planinec zanaša na lastno preskrbo, iznajdljivost in varnost. Marsikatera struga studenca, ki je presahnil v poletni vročini, je še vedno suha. Žejja pa tudi jeseni raste z višinskimi metri. Torej obvezno v nahrbtnik steklenico s toplim čajem! Bolj odžeja kot hladen in sladek sok v duo- ali tetra- paku.

Pa še na misel ti ne bo prišlo, da bi drago termovko odvrnil v naravo.

Namesto tople peči ti bo hrbet grel volnen pulover, vetru pa se boš smejal v brk s podloženo vetrovko ali puhovko.

RITEM LETNEGA ČASA

Jesen je samotarka - le sem in tja zaplava skozi tišino izgubljen ptičji ščebet, gozdni mir pretрга topot splašene srne, na odprtem pobočju se sproščeno pase čreda gamsov, na jezerski gladini odsevajo rumeni macesni v mehki jesenskega sonca; molče stopaš skozi svet odmaknjenosti.

Pa je tudi ta samota že rahlo okrušena. Zadnje čase so se namreč skupinski oziroma vodeni izleti raztegnili še v lepo jesen. In to tudi na dokaj strme in zahtevne vrhove, kamor je iz doline več ur hoda. Pa so vsi, ki se podajajo na take poti, res tudi pripravljeni nanje?

Razvajeni daljših počitkov in prenočitev v kočah so jih na celodnevni hoji izdale noge. Predvsem pri spustu. Kjer so se poleti korajžno vzpenjali in tudi sestopali v supergah ali lahkih višjih čevljih, jim je »lepa« jesen podstavila zvite zanke: vlažne, spodrsrljive korenine, masno, lepljivo prst, ki se trdovratno oprime podplata, da spodsava noga tudi na kamnih in skalah, jutranjo zmrzal in krajši čas.

Sončne urice te mimogrede zapeljejo, da poza biš na čas. Potem pa imaš dirke »čez drn in strn«, kdo bo prej v dolini, ti ali bližajoča se noč.

snežni plaz,« je dejal oče. Upal je, da ima vodja potovalne skupine s seboj sinove filme, iz katerih bi bilo mogoče vsaj približno sklepati, kako in kje je prišlo do nesreče, ki je pokopala njegovega sina.

Anton Diirnberger je bil znan kot odličen alpinist. Že kot 16-letni fant je s svojimi tovariši preplezal severno steno Velike Cime na Južnem Tirolskem. Opravil je vrsto prvenstvenih vzponov v svojih domačih gorah, v šestdesetih letih pa je bil dvakrat vodja alpinistične odprave na Grenlandijo. Od svojega dvanajstega leta je ta električarski mojster živel in delal v Munchnu. Pred kratkim je šel v pokoj.

Gora v Pamirju naj bi bila njegova zadnja ekstremna tura, kot je dejal **Josef Hagen**, ponesrečenecv svak. Že lani se je Anton Durnberger pripravljaj na ta vzpon.

Oče je pripovedoval, da sta se on in njegova žena že od nekdaj bala vsakokrat, ko se je njun sin lotil podobnih gornjskih podvigov. »Toda zadržati ga nikakor nisva mogla.«

VISOK JUBILEJ DR. TEODORJA TOMINŠKA

DEVET PLANINSKIH DESETLETIJ

PAVLE ŠEGULA

Oktobra je praznoval devetdeseti rojstni dan **dr. Teodor Tomlinšek**. Kljub visokim letom se še dobro spominja dogodkov iz svojega delovnega življenja, ne nazadnje tudi osmih desetletij hoje po gorah.

Slavljenec izhaja iz družine **dr. Josipa Tominška**, znamenitega urednika Planinskega vestnika. Starša sta svojo mladež navajala k študiju in delu, nič manj tudi k športni dejavnosti - drsanju, smučanju, telovadbi in hoji v gore.

O dr. Teodorju Tominšku smo v našem glasilu brali ob njegovi 70- in 80-letnici (PV 1973/3, PV 1982/12); njegov visok letošnji jubilej je nova priložnost, da se spet malce pomudimo ob njegovem delu v planinski organizaciji in da hkrati obudimo spomin na katero od njegovih doživetij v gorah.

PREDSEDNIK ČASTNEGA RAZSODIŠČA

Rodil se je 16. oktobra 1902. Po diplomi na pravni fakulteti je opravljal poklic sodnika, pri čemer se je vse svoje življenje dosledno boril za neodvisnost sodstva.

Član planinske organizacije je postal še kot študent, naročnik in občasni dopisnik PV pa je bil in ostal od takrat do današnjega dne.

Zvest družinski tradiciji je že leta 1934 postal planinski aktivist, in sicer v odboru PD Slovenska Bistrica, kjer je zvesto skrbel za planinski dom pri Treh kraljih; do tega se je najraje podajal po poti, ki so jo njegovi sodelavci hudomušno imenovali »Pohorska Tominškova pot«.

V povojnem času se je v šestdesetih in sedemdesetih letih izkazal kot predsednik častnega razsodišča PZS.

Do veljave so prišle njegove gorniške in poklicne izkušnje, pa občutek za nedotakljivost osebnosti prizadetih. Brigal se je, da problemi, ki jih je reševal s svojim razsodiščem, ne bi po nepotrebnem burili duhov, porajali nove škode, neutemeljenih govoric ali celo krivic.

Tiste čase je bilo precej obravnav v zvezi z nesrečami pod Breithornom, na Škrlatici, na Broad Peaku in drugih razprav, še več pa tudi poprejšnjih, dodatnih razjasnjevanj, ki so pomagala do pravičnih in treznih razsodb, na katere praviloma ni bilo pritožb. Kot predsednik z izkušnjami iz sodne prakse je dr. Tominšek skrbno in dosledno upošteval suverenost sodišča, zato se razsodišče ni lotevalo primerov, s katerimi bi se ukvarjala sodnija.

Med slavljenčeva velika dela prav gotovo sodi

priprava Častnega kodeksa slovenskih planincev.

MONOGRAFIJA O TREH TOMINŠKIH

Kot dober poznavalec zgodovine in tradicij SPD, nepisanih pravil obnašanja v gorah in odnosov med ljudmi si je prizadeval, da slovenski planinci tudi v današnjih časih »ohranimo znane planinske vrline, navade in običaje, jih razvijamo in prilagodimo novim razmeram, jih ustrezno oblikujemo in zapišemo in s tem tudi formalno utrdimo ter postavimo kot moralno obveznost vsakega slovenskega planinca«.

Kodeks je prava zakladnica dobrih nasvetov, spremljevalec in vir koristnih pobud slehernemu planincu, hkrati pa nepogrešljivo obvezno čtivo vodij in udeležencev najrazličnejših tečajev in drugih planinskih vzgojnih akcij.

Izredno povečanje števila članov in kakovostni razvoj planinskih dejavnosti terja vedno večje znanje planincev, pa tudi jasno opredelitev njihove »pravne, disciplinske in moralne odgovornosti«. To zahtevno, vendar hvaležno naloge je v številnih člankih in drugih prispevkih, zlasti pa v vodniških priročnikih spet optimalno strokovno obdelal prav dr. Tominšek, tudi v poglavjih »Moralna in pravna odgovornost planinskega vodnika« (Planinski vodnik, priročnik za planinsko vzgojo, 1983) in »Odgovornost mladinskih vodnikov« (Teze za tečaj za mladinske vodnike, 2. izdaja, 1987).

Leta 1981 je izšla njegova monografija »Trije Tominški planinci«, s katero je zaokrožil in

obudil pričevanja o stricu Franu, očetu Josipu in bratrancu **Stanetu Tominšku** - znanih imenih in osebnostih naše planinske preteklosti. Knjižica, za katero je konec sedemdesetih let dal pobudo krog vodilnih slovenskih planinskih delavcev, naj bi »obudila zgodovinski spomin in bila posmrtno posebno priznanje za njihovo zaslužno delo«, v širšem smislu pa »oživila nekatera svetla izročila, ki naj - prilagojena današnjim časom - koristijo tudi za sedanjost in bodočo rabo«.

Spričo vsega navedenega je razumljivo, da si je z dolgoletnim in ustvarjalnim delom tudi sam zaslužil pozornost in hvaležnost planinske organizacije, ki ga je nagradila s srebrnim in zlatim častnim znakom ter s plaketo PZS.

PRVA POT V GORE

O svoji hoji v gore je Dore mnenja, da »kakšnih posebnih tur ni napravil« in pristavlja, da ni plezalec, četudi je večkrat z užitkom napravil kako nemarkirano »plezalno deviacijo«. Pa vendar, ko že slavimo tako visoko obletnico rojstva planinskega tovariša, čigar prvi zahtevni koraki v gorski svet segajo v davna dvajseta leta iztekajočega se stoletja, se za hip, dva pomudimo ob le-teh.

Pričelo se je v glavnem po prihodu v Maribor, kjer je kot srednješolec z brati in sestrami zahajal na vrhove bližnjega Pohorja in Kozjaka. Neštetokrat so odhajali k Arehu in Bolfenku, na Veliko Kopo in do Lovrenca, pa k Urbanu, Sv. Križu in drugam. Z njih se je oziral proti daljnim, visokim skalnatim in sneženim temenom, ki jih je dobro poznal iz planinskih spisov o osvajanju domačih in tujih gora.

Tisti časi so mu še živo v spominu; spoznaval je junaška dejanja naših, sedaj že kar pozabljenih in nič več cenjenih prednikov in se spraševal, kdaj pot končno tudi njega povede v skale.

To se je zgodilo leta 1920; ko je bil v osmem razredu gimnazije, se je z očetovim soglasjem podal na izlet v Kamniške in Savinjske Alpe; spremljal ga je mlajši bratec Viktor. Z mamino popotnico - polento in špehom, opremljena z nahrbtnikom in pelerinama, s starimi čevlji na nogah in z očetovo planinsko palico sta se z vlakom zapeljala do Rečice in odpešala do Mozirja, kjer sta se ustavila in prenočila pri **dr. Goričarju**.

Naslednjega dne ju je čakala dolga pot. Ustavila sta se le tu in tam, da potolažita prazna želodca in zajameta sapo: v Ljubnem, Lučah in pri Rogovilcu - takratnem »Gabelwirtu«.

Srečno sta premagala prehode nad Robanovim kotom ter se ustavila pri pastirjih. Prilegla sta se jima njihov črn kruh in kislo mleko, pokazali pa so jima tudi krajšo pot do bližnje Korošice, ki sta ji zvesto sledila, dokler se pod večer ni nanaglomla stermnilo in malce podeževalo. V

neznanem svetu, v višini nekako 2000 metrov, se je Dore odločil za bivač. Bratcu je v rušju pripravil ležišče, na katerem je hitro zaspal v družbi psička, ki se jima je, nepoklican, pridružil v Ljubnem in se ga nikakor nista mogla otrestiti. Tudi sam je malce zakinkal, se kasneje v luninem svitu predramil in spet dremal do zgodnjega jutra, ko jih je zbudilo petelinje kikirikanje, znak, da nista daleč od ljudi. Res sta se že po slabih desetih minutah hoda znašla v kočici na Korošici, pri oskrbnici, ki je vila roki, češ, »le od kod sta se vzela ob tej rani uri«.

PUSTOLOVSKA POT DOMOV

Po kratkem oddihu sta odrinila naprej in brez težav dosegla svoj prvi skalni cilj - Ojstrico. Bilo je lepo, vendar ju je čakala in priganjala še dolga, dotlej neznana pot; namenila sta se namreč, da se še istega dne prebijeta do Kokrskega sedla.

Tako je šlo gor in dol, minile so Škarje, pa Planjava, kočna na Kamniškem sedlu, sestop pod Brano in, brez postanka na Okrešlju, spet vzpon - v Turški žleb. Tam sta naletela na sneg, oblaki so obetali dež in ker se je tudi dan že krepko nagnil v popoldne, sta se raje obrnila in se vrnila na Okrešelj.

Doretov spomin še hrani vtise o tistem popoldnevu v koči. Zalagala sta se s hrano iz nahrbtnika; petična gospoda, ki je obedovala pri sosednji mizi, je bratcu celo ponudila priboljšek; menda ji je ugajal zaradi mladosti in svoje »bubi frizure«, zavoljo katere ga je že župnik v Lučah imel za »gospodično«. Njun kužek pa se je oglašal iz Turškega žleba; imel je težave s snegom in šele proti jutru je pricapljal do kočice, kjer bi ga oskrbnica srčno rada obdržala za družbo in čuvaja, pa ji to nikakor ni uspelo.

Misel na Kokrsko sedlo sta potem opustila in se odločila za povratek. Sledila je dolga hoja v dolino, do Solčave, mimo Luč do Ljubnega, kjer ju je kuža natihome in brez slovesa zapustil in izginil v neznano, kakor se jima je pridružil.

Ob Savinji sta naletela na splavarja, ki sta se odpravljala proti Celju. Moža sta fantiča gostoljubno vkrcala na svoj »flos« in ju poučila, kako naj se zadržita med potovanjem, še posebej na jezovih in brzicah. Zanimivega potovanja pa je bilo kmalu konec in tako sta v Celju še ujela vlak in se zvečer spet znašla pod domačo streho v Mariboru.

Odtlej je bil v gorah vsako leto ter je neštetokrat prekrizal Kamniške in Savinjske pa tudi Julijske Alpe. Karavanke ga nekako niso vlekile; omenja samo hojo z Golice do Stola, pa Pece in Obirja, ki ju je nekoč kasneje na poti od Pohorja do Grintovca spoznal na dolgem pohodu kot vodnik **dr. Rosine**. Te poti se še najraje spominja zaradi svojega varovanja, katerega so dotlej pogosto mučile bolečine v želodcu, na

tej turi pa se ga je po krepko odmerjenih naporih končno lotil zdrav apetit, tegobe pa so za vselej prešle.

VOJNO DRUGOVANJE Z AVČINOM

Na Triglavu je bil prvič v prvem letu študija na univerzi v Ljubljani z bratrancem Gojmirjem in sestrično Vlasto. To je bilo »klasično« romanje od Mojstrane do Bohinjske Bistrice. Nenavaden je bil le začetek, ko jim je na glavni postaji v Ljubljani pred nosom odpeljal vlak. Niso se vdali v usodo, tekli so za njim do Šiške in ga še pravočasno prestregli. - Rad se spominja še vzpona na Jalovec malo pred drugo svetovno vojno. Južna stran gore je bila tedaj italijanska, zato so s kolegoma **Senkovičem** in **Rosino** opravili vzpon iz Tamarja po gladkem ozebniku, kamor je od časa do časa priletel kakšen kamen. Hodili so v okovankah in si pomagali s cepini.

Nad sedlom vrh ozebnika na srečo ni bilo italijanskih straž. Vzpon so potem hoteli skrajšati z bližnjico v brezpotju, vendar so se zaradi krušljivih skal ob prvem opominu premislili in se nato vse do vrha dosledno držali steze. Sestop po ozebniku jim je dal dosti opravka; ker niso imeli derez, je bil nevaren in težak; Dore je določil taktiko in je sestopal prvi, da bi lahko usmerjal popotna tovariša. Uspelo jim je z obilico potrpljenja, pa tudi sreča jim je bila naklonjena.

Med vojno je hoja po gorah počivala. Turizem so v partizanih nadomestili pohodi, premiki in sovražnikove hajke; edina izjema je bil vzpon iz Črmošnjic na Gače, ki sta ga kot partizana

opravila s **Francetom Avčinom**, tedaj še mladim inženirjem elektrotehnike. Vrh Gač sta nalletela na spominski kamen in si ogledala zapis o naselitvi Kočevarjev.

Goram je ostal zvest tudi po vojni in je na njih doživel marsikaj zanimivega, tako tudi strašno nevihto s strelami na Planjavi, ki so mu na srečo prizanesle. Še pred desetimi leti sva bila skupaj na Storžiču in Kredarici, kjer sem lahko občudoval njegovo elegantno, zanesljivo in izpijeno hojo na navadnih in zavarovanih poteh, pa tudi v travnatem brezpotju. Odkar živi v Ljubljani, je redno zahajal v Polhograjsko hribovje, zlasti na Polhograjsko in Šmamogorsko Grmado; še nedavno se je ob vsakem vremenu vsak dan odpravil skozi Tivoli proti Šišenskemu hribu.

Okupacijo je dočakal v Ljubljani v devetintridesetem letu starosti. Delal je v terenskih organizacijah, Narodni zaščiti in bil predsednik matičnega odbora OF v pravosodnih ustanovah mesta Ljubljane. Devet mesecev je preživel v okupatorjevih zaporih, nato pa odšel k partizanom, kjer so mu koristile tudi planinske izkušnje in je prišlo do veljave njegovo poklicno znanje, ki ga je posvetil organizaciji partizanskega sodstva. Vojna pot gaje leta 1944 vodila v Beograd, kjer je na zvezni ravni organiziral civilno sodstvo ter bil kot pravnik tri mesece tudi član jugoslovanske vojne misije v Albaniji. Je nosilec partizanske spomenice.

Dore je leta, ki mu jih je poklonila narava, več kot koristno izrabil v našo skupno korist, za kar mu gre iskrena hvala. Ob visoki obletnici rojstva mu želimo kar največ zdravja, dobre volje in sreče.

OSEM DESETLETIJ PLEZALCA, SKORAJ ŠEST DESETLETIJ SMERI

SPOMINI NA »ŠESTICO« V TRAVNIKU

Paul Aschenbrenner, ki je s prijateljem **Hermanom Tiefenbrunnerjem** 25. in 26. junija 1934 prvi preplezal slovitno direktno smer v severni steni Travnika, bo prihodnje leto star osemdeset let. Plezalca sta svoj podvig predstavila z zanimivim opisom, ki je izšel v reviji »Bergsteiger« in ga v prostem prevodu predstavljamo bralcem Planinskega vestnika. (Op. ur.)

Skupina petih podjetnih gornikov je tistega dne junija opravila kar nekaj vzponov v naših Julijskih Alpah in se končno podala še v zatrep Planice. Iz koče v Tamarju jih je pot vodila na Sleme.

Aschenbrenner piše, kako se mu je ob pogledu na bližnjo, skoraj 900 metrov visoko severno

steno Travnika utrnila misel, da bi jo preplezal v direktni smeri.

»Oči so otipavale skalovje in iskale možnosti prehoda. Kazalo je, da bosta ključni mesti dva mogočna previsa. Bil sem vse bolj navdušen in uspelo mi je, da sem za sodelovanje v tej pustolovščini pridobil tudi Hermana Tiefenbrunnerja, ki je padel v 2. svetovni vojni. Poskusila bova, čeprav med tem dopustom nisva nameravala opraviti kakih težjih vzponov in s seboj nisva vzela kake posebne opreme.

Sedemnajsti junij 1934. Do vznožja stene hodi va uro in pol; sledi iskanje možnosti za direkten vzpon, še preden pa ta dan mine plezarija, me čaka pretresljivo, nepozabno doživetje.

Na začetku zapira začrtano smer orjaški previs. Po nekaj poskusih ugotoviva, da bova problem lahko rešila s plezanjem po počeh manjše

stene, nato pa z dolgim prečenjem proti levi. Tako tudi storiva. Naslednja ovira je kamin, ki se konča s previsom. Sledi užitek polno plezanje v pepelnato sivi skali, prepreženi s plitvimi počmi. Nekaj sto metrov višje se pne v nebo nova zajetna streha, ki bo najbrž odločala o uspehu podviga.

SKOK SKOZI VPONKO

Danes nosiva s seboj samo osem klinov, pet vponk in dve 30-metrski vrvi. Kaže, da to ne bo zadostovalo, zato se okrog treh popoldne odločiva za povratek. Ne mika pa naju, da bi se spet dajala z dolgo prečnico; raje se bova ob vrvi spustila čez previs. V ta namen najprej zvežem obe vrvi. Iz previdnosti pred spuščanjem poskusim, če bo vozal tekkel skozi vponki. Izkaže se, da bo šlo. Okrog vratu si obesim eno, okrog stegen pa drugo zanko, vpnem največji vponki in že se začenja spust v neznan. Kmalu visim v zraku, stena se naglo odmika. Vezni vozal prihaja bliže in bliže; že je tu - vendar ne zdrsne skozi vponki; spusta je konec. Zaman poskušam potisniti vozal skozi oviro. Končno po enojni vrvi splezam nekaj metrov višje in se vržem navzdol. Toda vponki vozal še kar zadržujeta. Ne kaže drugega, kot da stvar ponovim. Z muko spet plezam navzgor, tokrat še malce višje. Spet telebnem navzdol. Posledice so katastrofalne.

Nemočen še vedno visim v zraku ob zaskočenem vozlu - z nogami navzgor. Zanka okrog vratu mi vleče glavo med nogi. Za nameček se pričujem vrteti okrog vrvi. Ves vznemirjen iščem rešitev. Na misel mi pride, da bi z nožem prerezal zanki.

Kratek razmislek: najprej vratno zanko, da se ne zadavim. Zaradi svoje lege ne morem doseči noža; kopljem se v znoju, ki ga poraja strah in mi zaliva obraz. Da bi se znebil strahu in

Takšen je delček te šestice v Travniku.

Paul Aschenbrenner, član prvenstvene naveze v Travniku, ko je bil star 17 let. Mladost se je že davno usula, smer pa še ni in ne bo izgubila veljave. Osemdesetletniku ostaja v večer, prelep spomin.

omotice, se zazrem v daljavo, vendar smrtni strah ne mine. Kar vidim, kako me bo klavarno pobralo. Slišim Hermanove vprašujoče klice, na katere pa se ne odzivam več.

Še ena možnost je. Lotim se poskusa, da bi z dvema klinoma potisnil vozal skozi vponki. Čeprav sem že opustil sleherni upanje, mi to končno uspe. Spet se lahko spuščam. Po nekaj metrih pristanem na dobrem stojišču - končno si lahko odpočijem. Nogi sta povsem brez moči. Posvarim tovariša, ki se brez težav spušča v običajnem Dulferejevem sedežu; kaže, da se njegove hlače že smodijo. - V žile prihaja novo življenje, moči se počasi vračajo v ude, le levica ostaja nekako gluha.

Nadaljnega sestopa si brez vrvi ne upava tvegati. Medtem ko me Herman varuje na spodnjem koncu vrvi, se vzpenjam po skalah, dokler nisem v višini vozla. Potegnem ga k sebi in razvežem. Nato na hitro sestopiva. Srečno prestana plezarija se konča, tik preden se večer prevesi v noč.

BIVAK V RAZPOKI

Naslednje dni imamo opravka v drugi dolini. Preplezamo severno steno Triglava, nakar se v Planici s Hermanom posloviva od tovarišev. Z željo, da uresničiva najin načrt, nama prepustijo svoji vrvi, kline in vponke.

Petindvajseti junij 1934. Še pred zoro, okrog poltretje ure, zbudim Hermana. Oskrbnica nama pripravi krepak zajtrk - polento s kavo. Vzameva še nekaj hrane, plašč, dve 40-metrski vrvi, 18 klinov, dvanajst vponk in nekaj pomožnih vrvic. Z vso to ropotijo se ponovno odpraviva k vstopu.

Z dogodki tega dne nas bo seznanil povzetek poročila Hermana Tiefenbrunnerja:

»Ura je pol šestih, ko se Paul po krepkem stisku roke loti smeri. Skala ni preveč hladna. Tokrat precnica hitro ostaja za nama. Kmalu sva pri svoji vrvi, ki sva jo tu pustila ob prvem poskusu. Paul jo s krepkim zamahom zaluča v globino. Vzpenjava se in uživa v plezanju; klini, ki sva jih zabila prejšnji teden, nama prihranijo veliko časa.

Kmalu sva spet na kraju, kjer sva pred tednom dni obrnila. Pričenja se merjenje s steno, ki nama od tod naprej ni znana. Plošče ne dopuščajo, da bi lahko napredovala več kot štiri ali pet metrov brez pomoči tehnike. Paul se meter za metrom prebija po gladki poči. Končno ga ustavi previs, na vrsti sem jaz. Čeprav sem drugi, me napredovanje stane veliko truda in znoja. Končno Paul s pomočjo vrvne prečnice najde dobro rešitev, vendar naju tisto, na kar naleti, ne spravlja ravno v dobro voljo. Izmenoma vlečem vrvi, da bi tovarišu s tegom omogočil napredovanje. Kmalu je pet, šest metrov nad menoj, nato se spusti in izbije šest klinov, ki jih je maloprej zabil v skale. Potrebovala jih bova, če hočeva naprej. Počasi se vzpenja. Končno doseže rob strehe, kmalu nato ga ne vidim več.

Še zadnji udarec na varovalni klin in že zaniham v zrak; v hipu sem tri metre od skale. Sopiha je in ves preznojen se prebijem do Paula. Smehlja se. Nad nama je skala krušljiva, na vrsti je naslednji previs.

»Ni govora, da bi tu bivakirala,« meni Paul.

»Morda bo zgoraj bolje,« odvrnem. Potem na že utečen način zdelava tudi previs. Majhna votlina nad njim ni vabljliva, levo od nje je poševna gredina: tu bova bivakirala.

Naj pripoved dokonča Aschenbrenner:

»Ura je že devet zvečer. Po zajtrku si danes še nisva privoščila počitka. Herman si najde sedišče, pred nočnim hladom ga bo varoval moj

plašč. Jaz se stisnem v navzgor potekajočo skalnato razpoko, v kateri se lahko obdržim samo, če se v njo zagozdim z nogama. Kljub temu kmalu zaspim. Spanec seveda ne traja dolgo. V snu me tlačí mora, neka zlobna sila me hoče potisniti v globino. Krik obtiči v grlu, ko se predramim, viseč na svojem stojščnem klinu, saj sem že povsem spolzel iz razpoke. Zgodba se ponoči še nekajkrat ponovi.

LAHKO KLJUČNO MESTO

Končno se porodi nov dan. Najin zajtrk ne traja dolgo. Trdi zvoki kladiva so najina jutranja glasba, ki odmeva od previsov nad nama. Premagava manjšo streho, čemur sledi prečka v levo. Ko preplezava veliko streho v zgornjem delu stene, ni sledu o pričakovanih težavah domnevnega ključnega mesta. Široka poč ponuja presenetljivo enostavno rešitev. Še malo in že se v lahki plezariji vzpenjava proti vrhu.

Ura je štiri popoldne.

Žametno mehka trava zapeljivo vabi k počitku, naju pa grozeči nevihtni oblaki silijo k takojšnjemu povratku. Sledeč grebenu hitiva k Travnški škrbini. Ulije se krepak naliv, sesto opotežkočajo še megla in strmi, zasneženi žlebovi.

Toda v koči zaspiva kot ubita, zjutraj pa naju okreпча obilen zajtrk. Ko je po njem, moram še k vstopu po najino vrv, gorske čevlje in nahrbtnik.«

»V pol stoletja, ki je sledilo temu dogodku, sta se plezalna tehnika in oprema pač spremenili, preplezana je bila marsikatera težka smer. Kljub temu pa v meni ostaja lep spomin na dni trde plezarije in doživetij polno pustolovščino v severni steni Travnika.«

Priredil: P. Segula

Janezov vozec

Najprej je bila vrv in potem je bil vozec. Za oboje velja, da je precej stara zadeva. Starejša od nadzorovane uporabe ognja in mlajša od človeka.

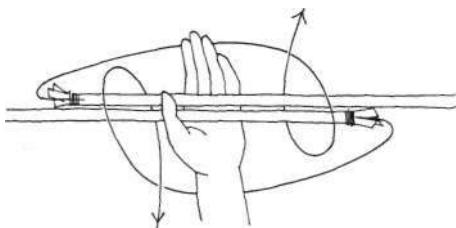
Vrvi vežemo z drugim kosom vrvi, z vrvijo privezujemo predmete ali sebe, vežemo drseče ali mrtve zanke, spletaemo... Vozli v večini nosijo imena po svojih lastnostih, kraju in načinu, kjer jih uporabljamo, avtorji vozlov pa so v glavnem neznani.

Odkrivanje novih vozlov ni ravno pogost pojav. V ZDA je bil leta 1950 v knjigi Planinski vozli objavljen nov vozec **Phila D. Smitha**. V istem času pa je bil v Angliji objavljen enak vozec doktorja **Edwarda Hunterja**, ki je obdržal ime angleškega avtorja. Na prvi strani ga je objavil londonski Times. Avtor članka ga je opisal kot izreden dosežek in ga primerjal z odkritjem

novega kometa. Bil pa je tudi izhodišče »našega« vozla.

Ko je arhitekt **Janez Vrhunc** iskal najenostavnejši način vezanja Hunterjevega vozla, je opazil, da se vrvi lahko prepleteta tudi drugače. In nastal je nov vozec.

Pojavi se vprašanje, kako ugotoviti, ali je nov vozec sploh nov oziroma še neodkrit. Na temo vozlov je objavljenih več knjig, najobsirnejša pa je prvič izšla leta 1944 v New Yorku - The

ANAPURNA - ZAŠČITENO OBMOČJE

ONESNAŽEVANJE HIMALAJE

Lepota okolice Sanctuarvja, osrčja Anapurne, človeka popolnoma prevzame. Z očmi, ki jih zakrivaš pred žgočim jutranjim soncem, begaš po spoštovanja vredni in strah zbujajoči areni skal in snega. Pogled na šesto najvišjo goro na svetu, ki s svojo belino zareže v neskončno modro nebo, povzroči po tednu dni vzpenjanja do višine 3960 metrov, po dnevih potenja in nočeh drhtenja, silovit trepet telesa. Ko si za trenutek sam na enem izmed največjih prostranstev sveta, občutiš hkrati veselje, izčrpanost in strah. Na žalost je malo verjetno, da bi ta občutek trajal kaj več kot trenutek. Na grebeni se bo, če imaš srečo, prikazal soplezalec. Z njim boš izmenjal občutke zadovoljstva in navdušenja. Če pa te sreče nimaš, bo tvoje sanjarjenje prekinilo preklinjanje in vpitje množice obiskovalcev tega predela Himalaje.

KATASTROFA BREZ PRIMERE

Samo nekaj minut hoje z morene, kjer se ti razkrije lepota okolice, je eno izmed najvišjih slumov na svetu. To je bazni tabor pod Anapurno. Na majhni travnati zaplati med skalami stoji šest dolgih barak z valovitimi železnimi strehami, ki lahko sprejmejo do 150 gorskih popotnikov in alpinistov. V bližini je majav spomenik dvema grškima alpinistoma, štiri velike odprte jame s smetmi in več odprtih stranišč. Vsenaokoli ležijo odpadki obiskovalcev - pločevinke koka kole, piva in mineralne vode, konzerve sardin, ovitki testenin in čokolad, filmske kasete in toaletni papir.

Ashlev Book of Knots avtorja **Clifforda W. Ashleva**. V zadnji, tretji izdaji te knjige leta 1989, kjer je med 3800 vozli objavljen tudi Hunterjev, Janezov vozel ni objavljen. In tako smo dobili prvi slovenski vozel, imenovan po njegovem avtorju.

Avtor, sicer tudi oblikovalec, je zadovoljen z estetikom novega vozla, ki je urejen in ima popolno simetrično obliko. Sicer pa je njegov vozel pravi vozel. Na oddelku za tekstilno tehnologijo

V Himalaji skoraj povsod naletiš na toaletni papir - ali je zmečkan pod kamenjem ali visi z grmovja ali pa se z njim poigravajo vrtinci vetra. To je le en vidik omadeževanja gorskega okolja, za kar so nedvomno odgovorni gorniki in alpinisti. Nepalci pač nikoli ne uporabljajo toaletnega papirja, temveč mrzlo vodo in levo roko. Varuhi narave zahtevajo tak postopek tudi od drugih obiskovalcev. Ta radikalna zahteva po spremembi navad zahodnjakov je posledica zelo onesnaženega okolja v Himalaji. Vendar so iztrebki in odpadki samo del najbolj vidnih problemov onesnaževanja okolja.

Himalaja - streha sveta je začela tako rekoč razpadati. Vsako leto Nepalci posekajo tri odstotke svojih gozdov. To pomeni, da drevesa izsekajo na 400000 hektarih zemlje. Letno zaradi tega erodira od 12 do 30 milijonov ton vrhnje plasti zemlje. Če se bo tempo izsekavanja in erozije nadaljeval v dosedanjem obsegu, bo dežela soočena z ekološko in človeško katastrofo brez primere.

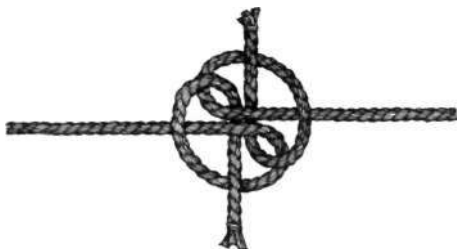
V tridesetih letih se je prebivalstvo v Nepal podvojilo. Lansko leto je doseglo skoraj 18 milijonov in pol. Hkrati se je število turistov na leto povzpelo od 6 tisoč na več kot 250 tisoč. Gozdove izsekavajo za pridobivanje kurjave in oglja (les predstavlja 96 odstotkov vse nepalske energije) ter za pridobivanje novih površin plodne zemlje. Vse večje potrebe po pridelkih silijo kmetovalce, da uporabljajo umetna gnojila in pesticide, med drugim tudi tiste, ki so jih na zahodu že zdavnaj prepovedali. Tradicionalna terasasta polja so mnogokje popasle ovce,

ljublanske Univerze so trdnost tudi izmerili. Poskuse je vodil **mag. Franci Sluga**, sodelovala pa sta tudi konstruktorja jadric **brata Jakopin**.

Pri poskusih se je izkazalo, da novi vozel ni boljši od že znanih, je pa popolnoma uporaben in ne dela težav niti začetniku. Uporabljajo ga lahko mornarji, alpinisti, jamarji, ribiči ali taborniki. Posebno primeren je za vezanje vrvi različnih debelin in materialov.

Po maksimalni obremenitvi, to je pred pretrgom vrvi, se težje razveže kot nekateri najboljši in najpogostejše uporabljani vozli. V primerjavi s Hunterjevim in večino drugih pa je enak.

Arhitekt Vrhunc svojemu odkritju ne pripisuje posebnega pomena; pomeni mu predvsem osebno zadovoljstvo. Vesel je, da imamo Slovenci zdaj že svoj »registriran« vozel, s čimer se lahko pohvali le malo držav.

koze in himalajsko govedo. Nepalsko kmetijstvo torej navsezadnje samo sebi reže svoj rep: pridelek hrane se povečuje za 1,2 odstotka letno - prebivalstvo pa se je povečalo za več kot 2 odstotka.

ČAKANJE POD VRHOM EVERESTA

»Potreba po hrani in kurjavi pomeni za himalajsko okolje seme samouničenja,« meni direktor Inštituta za zaščito narave. Ta največja himalajska prostovoljna organizacija je s pomočjo svetovnega sklada za okolje oblikovala projekt z imenom »Anapurna - zaščiten območje«. V njem predstavljajo način mogočega in sprejemljivega gospodarjenja na 2600 kvadratnih kilometrih območja okoli Anapume. Vendar pa je projekt kljub začetnim uspehom naletel na nepremagljive težave.

Stik z zahodom ima za nepalsko kulturo še dodatne vplive. Nepalci se namreč vse bolj zavedajo svoje revščine. Počutijo se manjvredne, zato posnemajo zahodnjaške navade in način oblačenja. »Pri nas seje začela potrošniška mrzlica,« pravi **Tashi Sherpa**, član nepalske planinske organizacije.

Kakorkoli, v Nepalju še vedno prevladuje geslo - več turistov, večji prihodek (leta 1986 so od turizma zaslužili 38 milijonov britanskih funtov). Tudi vlada in planinska organizacija menita, da težava ni v številkah, ampak v načinu, kako se z njimi sooča. **Tek Pokharel**, predsednik nepalske planinske organizacije, navdušeno pripoveduje o 600000 plezalcih, ki letno obišejo ja-

panske gore. V rekordnem številu odprav na Everest v mesecu maju letos - bilo jih je 13 z 250 plezalci - ne vidi nič slabega, čeprav to povzroča gnečo v baznem taboru in nenavadne razmere, ko mora tudi več deset alpinistov v vrsti čakati na Južnem sedlu, če želijo priti na vrh.

Predsednik pakistanske planinske organizacije generalmajor **Ousmet Ali Mirza** pa meni, da je prišel čas, ko bo potrebno omejiti število obiskovalcev gora. Na srečanju UIAAMPC (Komisije za zaščito gorskega okolja pri mednarodni planinski organizaciji) sredi letošnjega leta v Katmanduju je zahteval, da bi za eno leto prepovedali vzpone na vseh 14 osemtisočakov. Meni namreč, da tudi gore potrebujejo svoj počitek.

S to zahtevo se popolnoma strinja posebno tisti, ki se sprehaja okoli baznega tabora pod Anapurno. Lastniki barak le skomignejo z rameni, ko jim očitajo odgovornost za neurejenost, saj trdijo, da jih pri čiščenju ovira visok sneg.

Toda območje sluma v brezmejni lepoti okolja dokazuje, da so potrebne dolgoročnejše rešitve. Britanski alpinist **Dave Morris**, sekretar mednarodne komisije za zaščito gora, je predlagal, da je treba najprej očistiti vsa melišča in morene ter poenotiti vse stavbe. Vendar je malo verjetno, da bo takšen pristop naletel na odobravanje pri lastnikih barak. Toda Anapurna bi s tem spet pridobila vsaj delček pomena, ki gaje imela kot prostor za čaščenje in sveta opravila.

(Guardian, Velika Britanija;
prevedel Matej Šurc)

Odprtje Pavličevega sedla

Cesta čez Pavličovo sedlo (1339 m) je najugodnejša povezava med Savinjsko dolino na naši in dolino Bele na avstrijski strani. Vendar je maloobmejni prehod še vedno odprt le v poletnem času in samo za pešce. Več kot 20 let že namreč potekajo neuspešna dogovarjanja o odprtju mejnega prehoda za motoriziran promet. Problem je na avstrijski strani, kjer ne uspejo najti cestne variante za javni promet. Pred kratkim je propadla že druga možna varianta, kajti grof **dr. Aripbrand Thurn Valsassina** ne dovoli, da bi cesta presekala njegovo lovišče. Župan Železne Kaple (Eisenkappel) **dr. Dieter Haller** je sicer že našel tretjo možno varianto za gradnjo ceste, vendar mora najprej dobiti soglasja lastnikov zemljišč, nato pa predložiti koncept koroški deželni vladi, ki mora zagotoviti financiranje. Vsekakor na Koroškem vlada veliko zanimanje za odprtje prehoda, kar so potrdili tudi po-

govori med slovenskim notranjim ministrom **Igorjem Bavčarjem** in njegovim avstrijskim kolegom **dr. Franzem Loschnakom** v Ljubljani v začetku septembra. Načelno sta se dogovorila za čimprejšnje odprtje prehoda, vendar na žalost nista postavila nikakršnih časovnih rokov. Odprtje mejnega prehoda bi bilo za obe dolini velikega pomena, predvsem gospodarskega. Močno bi se okreplili turistični promet. Na obeh straneh so velike možnosti za razvoj t. i. mehkega turizma, kajti naravna in kulturna krajina sta prav zaradi gospodarske nerazvitosti ohranjeni v svoji najlepši obliki. Mejni prehod pa bi gotovo povečal tudi privlačnost tega predela za gorniški obisk, kajti odprle bi se nove cestne povezave z možnostjo kombinacije vabljivih gorskih ciljev tako na naši kot na avstrijski strani. Ker pa cestni promet prinaša tudi nekatere negativne učinke na okolje, bo vsekakor potrebno paziti, da bodoča cestna povezava ne bi preseгла ekološke zmogljivosti prostora.

|_{gor} Maher

BREZ MILOSTI DO ONESNAŽEVALCEV SKALNIH VRŠACOV

ČARNE ČISTE GORE

ALEŠ POTISK

Pred časom sem v redni TV oddaji Zelena ura zasledil pogovor o problematiki odpadkov v planinskih postojankah. Malo sem razmišljal in sklenil, da še sam dodam svoje mnenje, čeprav ne bom povedal nič novega.

Odpadke, ki se pojavljajo v planinskih postojankah, lahko v grobem razdelimo v tri skupine:

- odpadne vode;
- organski odpadki;
- neorganski odpadki.

Že kar nekaj časa se govori o ukinitvi posteljnine v planinskih postojankah in o tem, da bi naj svojo posteljnino v obliki spalne vreče iz lahke bombažne tkanine vsak prinesel s seboj. Ideja za v okvir, ni kaj! Toda moram reči, da so izjema planinske koče, kjer te vprašajo, ali imaš s seboj svojo posteljnino. Tudi ni rešitev popust na nočevanje s posteljnino, ki jo je planinec prinesel s seboj. Rešitev je le odločno: »V naši koči vam ne nudimo več posteljnine!« - pa konec. In naenkrat ni več pranja in osupljivih količin odpadnih vod. Če bomo pa hkrati tudi skrajšali gostilniške jedilnike na enolončnico ali kaj podobnega, lahko tudi v kuhinji pozabimo na mnogo litrov težkih odpadnih voda.

Nekateri pravijo, da to ni problem, ker imamo sedaj že pralna sredstva brez fosfatov. Fosfati gor ali dol, take kemikalije v gore enostavno ne spadajo!

PREDELAVA ODPADKOV

Drugačen problem so stranišča. Angleška stranišča prav tako porabijo veliko vode, ki je nihče več ne more piti. Stranišča na štrbunk oziroma poljska stranišča pa vode ne potrebujejo, vendar je tu kup fekalij na pobočju pod straniščem. Edina prava rešitev, čeprav resda draga, so naprave za proizvodnjo tako imenovanega bio plina, ki nas rešijo teh težav, saj so fekalije njihova surovina za predelavo v plin - ekološko neoporečno energijo za ogrevanje, kuhanje in razsvetljava, pa še hrupa generatorjev oziroma agregatov se znebimo.

Z vodo smo tako opravili vsaj v prvih dveh primerih zelo na hitro in povsem učinkovito. Samo treba je tako tudi storiti.

Kar se tiče organskih odpadkov, v planinskih postojankah sploh ne bi smelo biti problema. Rešitev je zelo preprosta, učinkovita in daje tudi dragocen produkt: kompost. Pripraviti ga je treba na primernem mestu, ki ni nujno tik pred vrati - prostorček, kamor odlagamo vse vrste organskih odpadkov. Če imamo možnost, po-

tem vsake toliko časa dodamo malo zemlje in apna, če te možnosti ni, pa je tudi v redu. Tistim, ki mislijo, da taka stvar neznosno zaudarja, naj povem, da pri nas doma kompostiramo že vrsto let, kompost imamo v primernem kotu dvorišča, pa ne moti ne nas in ne sosedov. Kompostno mesto pa je lahko jama, lahko je tudi nadzemno in se postopoma ograjuje. Ko je polno, ga preložimo in dodajamo na vsakih približno 20 centimetrov komposta plast zemlje in plast apna, če imamo možnost, seveda. Prazno jamo ali ogrado ponovno začnemo polniti, tisti kup zraven pa bo v kratkem času sprnel v čudovito zemljo, ki jo lahko na različne načine s pridom uporabimo. Sicer pa se o kompostiranju da prebrati preproste sestavke že v osnovnošolskih učbenikih, lahko pa tudi zapletene napotke v vrtnarskih knjigah in priročnikih. Storimo tako in adijo organski odpadki! Malo bolj zapleteno je tole seveda v visokogorskih postojankah, pa bi se tudi tam skoraj zagotovo dalo urediti primerne prostore za takšno dejavnost.

DRVA GOR, SMETI DOL

Pri neorganskih odpadkih pa se zopet da rešiti zadevo. Neorganske odpadke naj razdelimo v tri skupine:

- neorganske odpadke, ki jih v gore prinese planinec sam;
 - neorganske odpadke, ki nastanejo zaradi delovanja planinskih postojank;
 - strupene ali nevarne neorganske odpadke.
- Pri prvih neorganskih odpadkih pri pravem pristopu ni težav. Planinec odnese svoje smeti s seboj - pa amen! Konzerve in pločevinke se da s kamenjem tako lepo stisniti skupaj, da ne zavzamejo skoraj nič prostora, tehtajo pa tudi nekako toliko. Najrazličnejše vrečke in papirčki pa tako ali tako niso omembe vredni tovar. Za lanskega prvega maja na Okrešlju nam je

Večer v Trenti

RUDOLF TRAVINIČ

*Na Razorjevi kroni
utrinja se večerna zarja.*

*Prisojnikovi Zvoniki
zvonijo svojo tišino.*

*Na Jalovčevem vrhu
rumenkasto bel oblaček.*

*Pod mojimi nogami
zeleno modri kristali Soče.*

oskrbnik že kar ob naročilu prijazno, pa vendarle odločno dal vedeti, da svoje smeti enostavno **bomo** odnesli s seboj. Tu ni bilo bi ali ne bi. Zraven pa nam je dal črno plastično vrečo, rekoč, da jih lahko dobimo še več, če bo ta premalo. Tako se govori! Nihče mu ni zameril, ker do tega nihče nima pravice in ker bi takega nemara kdo okoli ušes. Sčasoma se bodo ljudje tega navadili in jim bo to samo po sebi umevno.

Glede tistih odpadkov, ki jih »proizvaja« koča, pa takole:

Marsikdo ve, koliko drv pripotuje vsako leto do koč na ramenih planincev in kakšno posebno zadovoljstvo pomeni to za planinca samega. Zakaj ne bi šlo še v obratni smeri, vendar s smetmi? Na vsaki koči bi na vidnem mestu mirne duše lahko bil ličen in morda rahlo šaljiv napis, ki bi obiskovalcem dal vedeti, da bodo na tak način vsaj majhen delček tistega, kar od njih uživajo, hribom tudi vrnil. Stavim, da bi se med petnajstimi planinci našla vsaj dva, ki bi si z veseljem zadela tistih nekaj kil težko črno vrečo na rame in jo odnesla do kesona v dolini. Ob istočasni ukinitvi restavracijskih kuhinj pa bi teh smeti bilo tudi neprimerno manj. Seveda pa je stvar planinskih društev, da poskrbijo, da bodo zaboje redno praznili. Mnenja sem, da bi šlo.

Vsakemu planincu pa bi moralo biti že samo po sebi umevno, da morajo vsi nevarni in strupeni odpadki dosledno nazaj tja, od koder so prišli (baterijski vložki, škatlice zdravil, dotrajana zdravila, škatlice in tube z različnimi mastmi, kremami ter olji). Le zapeljite se enkrat skozi Žerjav proti Mežici in si oglejte, kaj naredi svinec z naravo! Dobesedno puščava. Do koder seže oko, ni niti enega vsaj približno zdravega drevesa. Res je, da en baterijski vložek še ni topilnica svinca, ampak: zrno na zrno - pogača.

Niti malo mi ni jasno, kako je sploh lahko prišlo do tega, da se sedaj moramo ukvarjati s takšnimi vprašanji. Tisti, ki imate moč, vpliv in možnost, dajte vendar članom gorske straže in čuvarem naših zaščitenej območij pristojnosti, da bodo vsaj z astronomsko denarno kaznijo kaznovali vsakogar, ki bi si drznil prekršiti osnovna pravila obnašanja v gorah. Če lahko v zahodnoevropskih državah na tak način pred onemoganjem zaščitijo cela mesta, ki so že tako ali tako mrtva in uničena Narava, potem mi to storimo prej, dokler je naša Narava še živa.

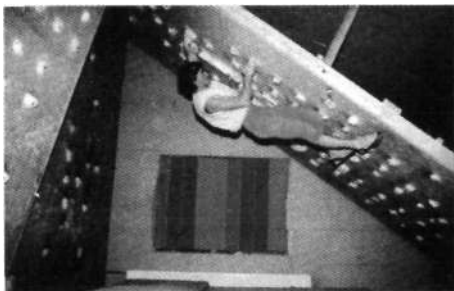
POMEMBNA JE ODLOČNOST

Nekdo me je pred kratkim vprašal, kako bi jaz ljudi navadil na takšno obnašanje. Nič jih ne bi navajal! Ko bo enkrat prišel v koč, kjer ne bo posteljnine, jo bo drugič zagotovo prinesel s seboj. Ko bo moral pred vsemi osramočen pla-

čati kazen zaradi smetenja, se bo hitro navadil svoje smeti odnašati v dolino, kamor spadajo.

Predvsem pa je treba potrkati na srčne duri. Planinci in vsi drugi gorniki smo vendarle mehki in dobrasrčni ljudje, če kaj vem. Potrkajmo lepo nežno, a odločno. Ni hudič, da se ne bi odprle! Pomembno je tudi, da so pravi ljudje na pravih mestih. Bodimo odkriti in povejmo, da bi precej oskrbnikov bilo primernejših za dolinske krčmarje. Če mu za koč čepi ogromen kup svinjarije, on pa pravi, da so mu to nanosili planinci, potem bi rad vedel, kako dolgo jih je gledal, da so mu spravili na kup pet kubikov smeti. Veste, če podjetje slabo stoji, potem zamenjajo direktorja.

Povedati pa moram, da nisem nikakršen strokovnjak in da je tole samo moje skromno in povsem laično mnenje z dobrimi nameni. Tudi ne gre tega razumeti kot generalizacijo problema, ker je vsaka koč celota zase in jo je tako tudi treba obravnavati. Oskrbniki po naših gorah naj se ne jezijo, ker jih je velika večina dobrih in prav mojstrsko vozijo svojo planinsko barko skozi takšne in drugačne viharje. Tole je treba razumeti kot tisto, kar sem že omenil: trkanje na srčne duri, da bomo začeli razmišljati tudi o tem. Saj veste: kdor ne jemlje resno ekoloških problemov, ta je sam ekološki problem.

Česnova umetna stena

Uspešno plezanje kranskega alpinista Toma Česna še vedno odmeva po svetu in alpinistično javnost po svetu še vedno zanimajo podrobnosti o njegovem plezanju v južni steni himalajskega orjaka Lotseja. V letošnji juljski številki torinske revije Alp je na treh revijalnih straneh v besedi in sliki predstavljen ta naš alpinist. V reportaži, ki jo je pripravila Ines Božič Skok, je objavljena tudi fotografija delčka Česnovega stanovanja, v katerem si je uredil svoje vadblišče: takole doma trenira, da je pripravljen na težke preizkušnje v pravih skalnatih stenah in na umetnih stenah za športno plezanje.

Znova povišane tarife v Nepalu

Zaradi varovanja narave okoli Mount Everesta, najvišje gore sveta, bodo morali alpinisti kmalu še enkrat zelo globoko seči v žep. Kot je konec julija sporočilo nepalsko ministrstvo za turizem v Katmanduju, bodo morala petčlanska moštva, ki bodo sestavljala odpravo, od letošnje jeseni dalje plačati 50 000 dolarjev za vzpon na 8848 metrov visoko najvišjo goro. Za naslednja dva udeleženca bo treba dodatno še enkrat globoko seči v žep in odšteti zanj po 20 000 dolarjev.

STEKLENA PIRAMIDA POD PIRAMIDO PUMORIJA

ALPINIZEM V SLUŽBI ZNANOSTI

Jeseni leta 1990 se je skupina alpinistov in znanstvenikov odpravila dvema piramidama naproti. Prva je delo narave, njen izrez v skalo in led najvišje gorske verige na svetu, drugo pa je s svojim znanjem zgradil človek.

Šest alpinistov iz Cortine d'Ampezzo je skupaj z raziskovalci Narodnega sveta za raziskovanje preživel 40 dni v piramidi iz stekla in aluminija, ki so jo postavili v dolini Everesta na višini 5000 metrov in v njej uredili laboratorij, v katerem so opravili številne kardiološke, fiziološke in psiho-loške preiskave.

ŠESTERICA V LABORATORIJU

Enrico in Franco Bellodis, Marco in Massimo Da Pozzo, Mario Dibona in Luca Da Poz so izkušeni alpinisti, utrjeni na izjemno napornih odpravah po Dolomitskih gorah; opremljeni s cepini in derezami so se povzpeli na Pumori, 7160 metrov visoko piramido nasproti Everesta. Steklена piramida je v primerjavi s tem velikonom iz skal in ledu sicer neznatna, vendar pa tako po obliki kot strukturi vredna občudovanja.

Alpinisti, večši vrvi in drugih plezalnih pripomočkov, so čas, potreben za aklimatizacijo, »preplezali« kar na steklih piramide - laboratorija, kjer so položili 60 solarnih celic, ki zagotavljajo del potrebne električne energije, nujne za nemoteno delovanje natančnih znanstvenih instrumentov in telekomunikacijskih naprav. S temi solarnimi celicami se napolni 50 baterij z napetostjo 48 voltov enosmernega toka, ki se nato pretvori v izmenični tok napetosti 220 voltov in z zmogljivostjo 3kW na uro.

Poleg sončne energije izkoriščajo s pomočjo hidroelektrične naprave tudi vodo iz bližnjega ledeniškega jezera, ki prek sifonskega vodovoda in električnega generatorja ustvarja 6kW energije na uro.

Izdelava tega edinstvenega laboratorija na svetu preseneča in navdušuje istočasno. Izredno se prilaga okolju, saj zrcalna steklena površina odseva vse odtenke barv in oblik iz okolice. Nosilno ogrodje je izdelano iz železa in aluminija. Opira se na betonske stebre, ki temeljijo na zidovih iz zloženega kamnja. S tako konstrukcijo so razrešili statične probleme, ki lahko nastopijo zaradi raztezanja materialov pri velikih temperaturnih spremembah. Razlika med najvišjo in najnižjo temperaturo je namreč tam kar 70 stopinj Celzija.

Zanimiv je tudi način, kako so 40 ton materiala (vključno z vso opremo znanstvenikov) prinesli v te predele, oddaljene od vseh komunikacij. V

Steklena piramida znanstvenikov pod veličastno piramido Pumorija

Italiji so tovor naložili na ladjo in ga prepeljali do Kalkute, indijskega пристanišča. Pot so nadaljevali s kamioni od Katmanduja, od tu naprej pa s helikopterji do vasi Lukla, od koder so ga na ramenih nosačev prenesli na višino 5000 metrov. 1200 nosačev je porabilo skupno 14400 dni dela. Tovor so prenesli le z nogami in mišicami šerp, ki so bili sposobni nositi 50 do 60 kilogramov bremena brez pomoči transportnih sredstev in brez posebnih problemov, ki jih povzroča višina.

HIMALAJSKI POSKUSNI ZAJČKI

Glede aklimatizacije so bile reakcije alpinistov in nosačev različne, vendar pa je prvih 5 do 10 dni od vseh zahtevala velik napor.

Glavoboli in neješčnost so postopoma izginili, nastopilo je splošno izboljšanje počutja, ostale pa so težave z dihanjem in fizični napor pri opravljanju del. Odziv posameznikov na takšne težave je predvsem odvisen od zdravstvenega stanja, telesne pripravljenosti, izkušenj in plezalnih sposobnosti vsakega posebej. Predvsem na alpinistih iz Cortine so raziskovali spremembe v krvnem obtoku, ki nastopijo pri dolgotrajnem bivanju na veliki višini. Te spremembe lahko povzročijo pljučni ali možganski edem, bodisi zaradi delnega pomanjkanja kisika ali pa

Znanstveniki v stekleni kletki, okoli in okoli pa veličastna kulisa najvišjih gora na svetu

kot posledica omrzlin. Raziskali so vpliv vitaminov E, ki dobro učinkuje pri preprečevanju višinske bolezni in omrzlin. Znanstveniki kardiološkega oddelka in oddelka specialne patologije iz Univerzitetne klinike v Padovi so imeli za nalogo raziskati endokrinološke spremembe in spremembe v presnovi, ki so jih na šestih »vevericah« zapisovali pri počitku in v akciji. Že na začetku poti so opravili krvne preiskave, ki so jih nato večkrat ponovili med vzponom in nazadnje po vrnitvi alpinistov v Italijo. Obdelali so še vrsto dejavnikov, ki prispevajo k vzdrževanju energijskega in presnovnega ravnotežja, opravili meritve delovanja srca in druge kardiološke preiskave. Tretjo vrsto preiskav pa so opravili na oddelku za splošno psihologijo Univerze v Padovi: delovanje možganov, pozornost, spomin, govorico, branje, motoriko, mišično napetost, krvni pritisk, kožne spremembe in psihofizične reakcije v tistih posebnih razmerah.

Občutki alpinistov do teh raziskav in do raziskovalcev so bili različni. Včasih so se počutili nelagodno, kot poskusni zajci v steklenem laboratoriju, vendar pa so bili prepričani, da bodo na ta način prispevali k možnim odkritjem, ki bi

pomenila olajšanje za naslednje alpinistične odprave.

SERAK JE POMETEL PRAZNO GORO

Po zaključku prvega dela znanstvenih poskusov in del v piramidi so se alpinisti začeli vzpenjati. Na višini 5400 metrov so postavili višinski bazni tabor, in sicer na ledeniški groblji približno tri ure hoje od piramide. Razmere so bile zelo podobne tistim na vsaki himalajski odpravi. Slabe vremenske razmere, sneg in led so dopuščali šesterici le pretežno nočno plezanje, ki pa je vselej zelo zahrbtno: izkopati snežni bivak za počitek in spanje v navpični ledeni steni s 600 metri praznine pod nogami, ko je vsaka nepravilna poteza lahko usodna, ni prijetno. Obilno sneženje je neprestano spreminjalo obličje stene, kar je alpiniste prisililo, da so opustili prvotno izbran švicarski raz in se odločili za nasprotni, katalonski raz. Šlo je za tehnično manj zahtevno smer, povečala pa se je nevarnost plazov. In res, dva dni po vzponu se je odtrgal serak na tabor 2 in pometel bok gore - na srečo prazne.

Poletni monsun je minil, vreme se je izboljšalo, šesterici pa je uspelo doseči vrh prav na edini dan v oktobru, ko se je razbesnel snežni vihar. Tudi sestop je bil težaven, vidljivost je bila slaba, manj kot 10 metrov, spremljala pa jih je še neprestana nevarnost snežnih plazov.

Kljub vsem težavam se je odprava »v službi znanosti« končala uspešno. Piramida-stekleni laboratorij bo ostala prazna v času mrzle in dolge himalajske zime.

A L V

Uporaba spalnih vreč oziroma rjuh, ki jih gorniki prinesemo s seboj, zaradi zmanjšane količine oprane posteljnine pomembno zmanjša negativne vplive na gorsko okolje. Poleg tega je to tudi najbolj higienski način prenočevanja v postojankah, kajti le tako ste lahko prepričani, da rjuhe pred vami ni »povaljal« že kdo drug.

Ker pa so govorice o nerazumevanju do uporabe lastnih rjuh s strani oskrbnikov (neprižnavanje popusta) vse pogostejše, vas pozivamo, da nam sporočite svoje takšne slabe (ali dobre) izkušnje. Le podrobnejša analiza letošnjega dogajanja na področju uvajanja lastnih rjuh bo namreč omogočila uspešnejše ukrepanje in boljšo pripravo na naslednjo poletno sezono.

Hvala za sodelovanje!

**Komisija za varstvo gorske narave
Planinska zveza Slovenije
Dvorčakova 9, Ljubljana**

TAKŠNEGA PODVIGA SE ZDAJ, KOT KAŽE, LAHKO ŽE MARSIKDO LOTI

SEDEM VRHOV SEDMIH CELIN

D6lf Reist iz doline Emmen je bil prvi, ki je uresničil zamisel, da bi splezal na najvišje vrhove petih celin. Že v zgodnji mladosti mu je uspel vzpon na Montblanc (4807 m), leta 1956 je prišel na Mount Everest (8872 m), leta 1961 je priplezal na Mount McKinley (6194 m), leta 1969 na Kilimandžaro (5895 m) in leta 1971 na Aconcagua (6960 m). Takrat je bil Vinson Massif (4895 m) na Antarktiki nedosegljiv, Mount Kisciusko (2230 m) v Avstraliji pa se *mu* je zdel premalo pomemben, da bi se zaradi njega podal na tako drago in dolgo pot.

DIRKA PO DVEH PRAVILIH

Teksaški naftni milijonar **Dick Bass** pa je leta 1981 iznašel pojem »seven summits«, sedem vrhov, ki vključuje tudi zadnja dva od omenjenih vrhov. V skladu z definicijo ameriških geografov je Elbrus (5633 m) v pogorju Kavkaza postal namesto Montblanca najvišja gora Evrope. Z občudovanja vredno zagrizenostjo je Dick Bass 18. oktobra 1985 uresničil svoje sanje z vzponom na Everest, pri čemer je za svojih sedem vrhov potreboval štiri leta in ne le eno leto, kot je bil načrtoval. Vzpon na najvišjo goro sveta mu je uspel šele po dveh neuspešnih odpravah; naposled je Bassa eden od najboljših ameriških gorskih vodnikov skoraj nesel na vrh in je prav malo manjkalo, da ni na gori umrl. Od takrat ni splezal na nobeno visoko goro več.

Pat Morrow, kanadski poklicni gornik in fotograf, se je skoraj ob istem času potegoval za isto trofejo sedmih vrhov. Tekmovanje za nacionalni prestiž med ZDA in Kanado so še spodbujali mediji. Potem ko je Dicku Bassu zahvaljujoč se njegovim naftnim milijonom kot prvemu uspelo najeti posebno letalo, ki ga je peljalo na Antarktiko, je pravzaprav dobil to »dirko«. Pat Morrow mu je udarec vrnil z uvedbo naslednjega cilja, Carstensz Pvramide (5030 ali 4884 m) na Novi Gvineji. Tako on kot tudi **Reinhold Messner** namreč trdita, da Mount Koscusko, kamor skorajda pelje avtomobilska cesta, ne more biti najvišja točka Avstralije in Oceanije. Mnogo bolj je to lahko Carstensz Pvramide, težavna gora na ekvatorju, na katero je treba plezati in ki je iz političnih vzrokov skorajda nedostopna.

Pat Morrow je 7. maja 1986 z vzponom na to apnenčasto goro kot prvi uresničil svojo različico sedmih vrhov. Dne 27. novembra 1986 mu je sledil Reinhold Messner; zadnji od njegovih sedmih vrhov je bil Vinson Massif (drugič se je povzpel na Carstensz Pvramide že leta 1971). Medtem ko sta sedem vrhov po zgledu Bassa

s Koscuskom ponovila še dva alpinista, in sicer **Gerry Roach** iz ZDA in **Gerhard Schmatz** iz Nemčije, do februarja 1990 različice po Morrow in Messnerju z vzponom na Carstensz Pvramide ni ponovil nihče.

MOUNT MCKINLEY (6194 m), ALASKA

Na najvišjo goro Severne Amerike, ki jo prvotni prebivalci imenujejo Denali, se je prvi po več neuspešnih poskusih odprav 7. junija 1913 povzpел **Hudson Stuck**, nadškof distrikta Yukon, skupaj s tremi alpinisti. Na vrhu so plezalci pri temperaturi 7 stopinj Fahrenheita iz hvaležnosti zmolili Tedeum. Mount McKinley je od takrat postal božja pot za stotine alpinistov, ki se vsako leto odločijo za plezanje na to goro. Velja za eno od najbolj mrzlih gora na svetu in v resnici se lahko temperature med vzponom po pobočjih spustijo na 50 stopinj pod ničlo.

Kot piše **Oswald Oelz** v Neue Zürcher Zeitung, je to prva visoka gora, na katero je on sam splezal do vrha. »Tri dni po najinem pristanku na ledeniku Kahiltna«, piše ta alpinist, »sva z Reinholdom Messnerjem po normalni smeri že priplezala do uravnave na višini 4200 metrov. Vzpon naprej po normalni smeri bi zahteval še dolgotrajno hojo po snežni strmini in dva bivaka. Ker to ni ustrezalo Reinholdovemu temperamentu, se je podal na smer, po kateri dotlej še nihče ni šel in ki pelje naravnost na vršno uravnavo. Gre za 2000 metrov visok leden in snežen ozebnik. Startala sva 6. junija 1976 po izdatni malici ob 14. uri in splezala vsako uro 200 višinskih metrov, pri čemer je Messner vseskozi vodil, uhotel gaz in se izogibal ledeniškim razpokam. Sklenila sva bila namreč, da drug na drugega ne bova čakala. Zato s seboj nisva nosila vrvi ter prevelikih zalog hrane in pijače. Messner je prišel na vrh pol ure pred polnočjo, jaz pa prve minute novega dne. Med najinim vzpenjanjem po strmini, v kateri sva bila prvopristopnika, sva doživela sončni vzhod na Alaski ob pol enih ponoči.«

MOUNT EVEREST (8872 m), NEPAL

Na Mount Everest sta prva priplezala 29. maja 1953 **Edmund Hillary** in **Tenzing Norgav**. Pošastna statistika, po kateri je na tri »zmagovalec vrha« en alpinist na tej gori umrl, je kazala tudi na to, da so možnosti za popoln uspeh, se pravi za vzpon na vrh, na vsakega alpinista vsake odprave še manjše od pet odstotkov. Možnosti za Messnerja in **Habelerja**, ki sta imela namen plezati na vrh »popolnoma

čisto«, se pravi brez uporabe dodatnega kisika, so številni strokovnjaki spomladi leta 1978 ocenjevali kot komajda uresničljive. Poleg tega so obema napovedovali kot posledico trajne poškodbe možganov. Kot spet piše Oswald Oelz, ju je 8. maja 1978, se pravi 16 ur po njunem uspešnem plezanju na vrh, na višini 7400 metrov pregledal in sta bila pri popolni zavesti. »Z menoj pa je bil,« piše Oelz, »nepozabni **Reinhard Kari**, takrat najbolj vsestranski in najbolj izvirni nemški alpinist, ki je leta 1982 umrl v snežnem plazju v južni steni Čo Oja. Le tri dni pozneje sva z Reinhardom, dva srečneža, ki sva komajda lovila sapo, po šestinpolurnem plezanju z Južnega sedla stala na najvišji točki našega planeta.«

VINSON MASSIF (4895 m), ANTARKTIKA

Vinson Massif je 18. decembra 1966 prva splezala ameriška odprava ob podpori ameriške mornarice, ki je prispevala odločilen transport do baznega taborišča. Od takrat so zasebna potovanja na Antarktiko »strongly discouraged«. »Potem ko je Messner jeseni leta 1986 splezal na vseh 14 osemtisočakov, mu je uspelo organizirati sredstva in transportne možnosti še za ta cilj, ki sva ga imela že dolgo v načrtu. Legendarni **Giles Kershaw**, najboljši pilot Antarktike, ki je v začetku leta 1990 prav tam zgrmel in se razbil z majhnim letalom, naju je,« kot piše Oswald Oelz, »vzel na najin najbolj razburljiv polet v vznožje te gore. Dvaindvajset ur pozneje sva stala na samotni, mrzli najvišji točki najjužnejše celine, poprej pa sva še česti-

Mont Blanc, ki ga še vedno smatramo za najvišjo goro stare celine, nekateri dirkači po najvišjih vrhovih celin sploh ne štejejo več v konkurenco

tala **Štefanu Womerju**, ki je 24 ur pred nama kot prvi Švicar priplezal na to najvišjo točko. **Gerhard Schmatz** je bil ta čas skupaj s Štefanom in je bil tako po Bassovi definiciji četrti na sedmih vrhovih.«

ACONCAGUA (6960 m), ARGENTINA

»S tremi najtežjimi od sedmih vrhov v žepu se je močno povečala želja po še naslednjih štirih. Na poti z Antarktike nazaj v Evropo se je bilo treba sprijazniti s šestdnevnim postankom v Santiagu de Chile. Izkoristila sva ga,« piše Oelz, »za skok s poti na Aconcagua, kamor sva priplezala v treh dneh iz izhodišča v Puente del Inca. Kakšno nasprotje z utrudljivim plezanjem, povezanim z neštevilnimi problemi, kar pa je bilo v resnici zelo pustolovsko, ki se ga je lotil **Matthias Zurbriggen** 14. januarja 1897, ko ga je na vrh poslal vodja odprave **Edward A. Fitzgerald**, ker se je sam zaradi hude akutne višinske bolezni še komajda lahko držal na nogah! Tako je bil Zurbriggen prvi, ki je priplezal na vrh te gore.«

KILIMANDŽARO (5895 m), TANZANIJA

Na najvišjo goro Afrike je prvi priplezal 6. oktobra 1889 nemški geograf **Hans Meyer** skupaj s cesarsko kraljevim učiteljem telovadbe **Ludvigom Purtschellerjem** iz Salzburga. Ta uspeh je bil sad Meverjeve žilavosti; mož je prvič leta 1887 priplezal na rob kraterja, kjer je moral odnehati, pri naslednjem poskusu leto dni pozneje pa so ga črnici, ki so se upirali, ujeli in ga uklenjenega v verige poslali nazaj k morju. Glede na to je Meyer z zadovoljstvom

poudarjal nemški uspeh, kajti »zdelo se mi je že skoraj kot narodna dolžnost, da nemška noga kot prva stopi na vrh Kilimandžara, ki je verjetno najvišji vrh Afrike, nedvomno pa najvišja nemška gora, ki jo je odkril Nemec (**Rebmann**) in ki jo je Nemec (**von der Decken**) prvi približe raziskal - vsemu prizadevanju angleških popotnikov navkljub«. Temu ustrezno je zasadil »na preperelem vrhu iz lave ob trikratnem klicu ‚hura‘, ki mu je krepko sekundiral gospod Purtscheller, majhno nemško zastavo, ki jo je bil prinesel s seboj v nahrbtniku ter vzneseno vzdiknil: Z vso pravico prvopristopnika krstim ta doslej neznan brezimeni vrh Kiba, najvišjo točko afriških in nemških dežel, z Vrhom cesarja Vilhelma!«

Ko je bil jeseni leta 1987 Oswald Oelz tam zgoraj, se mu je zdelo primernejše, da je ta trenutek proslavil s pokom zamaška, ki je zletel iz steklenice šampanjca.

ELBRUS (5633 m), RUSIJA

Prvi pristopniki na najvišjo točko Evrope so bili Britanci **Cranford Grove, H. Walker** in **F. Gardiner** ter vodnik iz Vallisa **Peter Knubel**, to pa se je zgodilo 28. julija 1874. Vzpon po neskončnih zasneženih strminah so označili kot »izčrpavajoč in do skrajnosti nezanimiv«. Po vrnitvi z gore je bilo zanje manj pomembno, da je bil tam zgoraj redek zrak; najpomembnejše se jim je zdelo, da je bil vzpon zares dolgočasen, da na poti niso imeli nobenega vina in da niso imeli dovolj izbrane hrane. Kljub temu je Grove ob tem uspehu zapisal, da bodo kolikor bo le mogoče kmalu ponovili vzpon na kakšen podoben visok hrib.

Take misli so preganjale tudi Oelza, ko je aprila 1989 v ledenem viharju stal tam zgoraj na prostranstvih Kavkaza in delal pomembne načrte na svojem sedmem vrhu - po Bassovi formuli -, kjer je bil skupaj s svojo ženo in **Markusom Ittenom**. Tam zgoraj so tudi odpri šampanjec, ki je bil dobesedno skoraj leden. Kosciuska je namreč prehodil tri mesece pred tem, potem ko je po dolgem poletu priletel v Avstralijo.

CARSTENSZ PYRAMIDE (5030 m), IRIAN JAYA (NOVA GVINEJA)

Najvišja gora Avstralije in Oceanije leži na centralni visoki planoti Iriana Jave (Nove Gvineje), indonezijskega dela Nove Gvineje, okoli in okoli pa je skoraj neprehojen pragozd. Prvopristopnik **Heinrich Harrer** je leta 1962 prav tako potreboval nekaj tednov, da se je s pomočjo nosačev Danijev, prebivalcev visoke planote, ki še živijo v kulturi kamene dobe, prebil do te gore. Poplačan je bil z odlično plezalno turo v

trdnem, izjemno hrapavem apnencu. Na vrh je priplezal 13. februarja 1962.

Tudi Reinhold Messner je imel ob drugem vzponu leta 1971 kar precej težav, da se je s pomočjo članov nekega misijona z visoke planote prebil do vznožja Carstensz Pvramide. Naslednji pristopniki so naleteli na drugačne, nič manjše zapreke: medtem so namreč začeli izkoriščati leta 1936 odkrito in leta 1960 natančno preiskano bakreno rudo v okolici gore. Ker lokalno prebivalstvo kajpada ni bilo zadovoljno s takšnim izkoriščanjem njihove zemlje, so v poznih sedemdesetih letih naredili vrsto sabotaj na rudniških napravah. Indonezijska osrednja oblast, ki je glavni financer rudnikov, je te upore zatirala s strojničnim ognjem iz helikopterjev na bojne Dani, ki so bili oboroženi s puščicami in loki. Od takrat je centralna oblast iz Džakarte celotno območje za dolgo časa hermetično zaprla.

Zaradi tega so po Messnerju razen nekaterih indonezijskih plezalcev le prav redki pogumni tuji alpinisti poskusili plezati na Carstensz Pvramide. Leta 1987 je na goro priplezal švicarski notar Markus Itten skupaj z zares brezskrbnim gorskim vodnikom **Diegom Welligom** iz Wallisa. Brezskrbnost je bila pravzaprav nujna, kajti vojaške patrolje so iskale oba Švicarja in ju skoraj ubile.

Oswald Oelz piše: »Odkar mi je Reinhold Messner pripovedoval o svoji pustolovski poti na to goro, sem samo čakal na priložnost, da bi splezal na goro, ki jo je prvi z morja videl nizozemski morjeplovec **Carstensz** leta 1623. Ponesrečili so se mi številni poskusi, da bi dobil dovoljenje. Na teh zamotanih poteh sem naposled prišel do naslova nekega ameriškega alpinista, ki je imel nepričakovano dobre stike z najvišjimi ameriškimi oblastmi. Po neštevilnih zapletih sem našel njega in skupino še sedmih Severnoameričanov, med katerimi je bil tudi Pat Morrow, in znašli smo se na letališču Biak na otoku Ihan Java. Naslednjih pet dni je minilo, dokler ni dal zadnji policijski častnik svojega podpisa na posebno dovoljenje.

Gorniški del tega podviga se je začel s transportom z rudniškimi tovornjaki v močvirno pokrajino. Lokalni nosači so nam pomagali nositi plezalno opremo do vznožja gore. To je trajalo dva dni, nato so se Daniji hitro vrnili; temperatura se je kljub bližini ekvatorja na višini 3800 metrov spustila skoraj na ledišče in stalno deževje se je sprevrglo v snežno neurje. Od Carstensz Pvramide so iz megle štrlele le nekatere apnenčaste stene.

Naslednji dnevi so minili v plezanju po strugah potokov in slapovih, ki so, kot se je zdelo, z vseh strani blokirali goro. V še dveh dneh sem dosegel vršni greben, vendar sta me vihar in 30 centimetrov novega snega na gladkih ploščah potisnila nazaj. Preostanek časa sem

porabil tako, da sem sedel v šotoru in sušil obleko nad plamenom sveče. Predzadnji poskus tri dni pred nepreklicnim odhodom se je končal nekaj sto metrov zahodno od vrha na strmi skali, ki je bila okovana v deset centimetrov ledu. Ker nisem računal s takimi pogoji, je bila moja plezalna oprema seveda nezadostna in torej neprimerna.

Dne 16. marca 1990 sem se lotil svojega zadnjega in odločilnega poskusa. Pat Morrow, ki je hotel Carstensz Pvramide preplezati še drugič, in veteran z Antarktike **Martin Wylliams** sta me spremljala. Večinoma smo plezali nena vezani, premagali nekaj slapov in naposled prečili dolg hrbet do glavnega grebena. Na približno 40 metrov visoki steni, ki je deloma popolnoma navpična, je visel konec vrvi, poleg tega je bilo tam odlično plezanje v apnencu in ledu, kjer smo morali večino oprimkov in stopov izsekati s kladivom. S težavo smo priplezali na vrh, kar je bil seveda vrhunec te odprave.

MEŠANI OBČUTKI

Za Dolfi Reista so bili vzponi na pet najvišjih vrhov čisto naravno v okviru njegovega vse življenje dolgega potepanja po gorah sveta. Za Dicka Bassa je bila to - nasprotno - priložnost pokazati, da lahko ameriški manager pri dobri telesni pripravljenosti ob številnih odpovedovanjih, ob kupu denarja in veliki porciji sreče vendarle doseže skoraj čisto vse.

Medtem je cilj »seven summits« za posebno

profilirane poslovne ljudi in alpiniste postal naslednja trofeja, s katero se hočejo posebej izkazati. Pri dobrem telesnem zdravju, zdržljivosti na dolgih letalskih potovanjih in nujno potrebnem izdatnem bančnem kontu je brez posebno velikih težav dosegljivih pet od sedmih vrhov, in sicer Elbrus, Kilimandžaro, Mount McKinlev, Vinson in Aconcagua. Za Carstensz Pvramide sta slejkoprej potrebna posebna predrznost ali posebne politične zveze. Samo Everest pomeni šivankino uho, skozi katerega je mogoče priti le s kondicijo in izkušnjami, ki ju prinese samo dolgoletno plezanje, vse to pa mora biti v odločilnem trenutku še začinjeno z veliko mero sreče in odločnosti. Že nekaj kandidatov s petimi ali celo šestimi vrhovi se je moralo doslej obrniti na Everestu. Tako lahko torej vseh sedmih vrhov vendarle ni mogoče kupiti.

Izvirna poročila prvopristopnikov na te gore zvenijo nostalgčno. Potrebovali so mesece in včasih celo leta, da so dosegli svoje cilje. Njihove odprave so bile v resnici v smislu latinske besede *expeditio* potovanja v tuje, neznane dežele z negotovim izidom in še bolj negotovimi možnostmi na uspeh. »Občudujem Meverja, Zurbriggena, Hillarja, Harrerja in vse druge zaradi njihovih pustolovščin, ki so zdaj nemogoče,« piše Oswald Oelz. »Vendar sem srečen zaradi privilegija, da sem bil nekajkrat nad oblaki v nekem drugem svetu, ki, kot piše **Herbert Tichy**, ni ustvarjen za ljudi, kot se zdi, ki je odtrgan od sveta. Sreče zadnjih korakov na vrh, ki si ga človek želi leta dolgo, ni mogoče opisati; treba jo je doživeti.«

V NEPALU SO ZA TUJCE ODPRLI NOVA OBMOČJA IN NASTAVILI NOVE CENE

PREMOŽENJE ZA HIMALAJSKI VRH

Zakaj preprosto, če gre tudi s komplikacijami? Zdi se, da bi lahko ta maksima veljala tudi za možnosti in pogoje, pod katerimi bo mogoče v Nepal uvesti trekinške ture. Na eni strani gre nova, demokratično izvoljena vlada po poti odpiranja, po drugi strani pa otežujejo procedure, po katerih je mogoče dobiti dovoljenje za treking. Na koncu koncev pa velja pogled v zadnjo zakladnico himalajskega kraljestva veliko denarja.

VIZUMI ZA »STARA« OZEMLJA

Kar zadeva dovolilnice za trekinge, je vlada pred dobrim letom določila različna dovoljenja, ki jih je deloma celo poostrila. Naslednji pregled bo nemara pomagal razvozlati deloma nasprotujoča si določila.

V glavnem je mogoče zdaj razlikovati štiri razrede trekinških območij. Takšna situacija je nastala

po postopnem odpiranju nekaterih doslej za turiste zaprtih ozemljih.

Glavni pogoj za pridobitev trekinškega dovoljenja je bivanje do največ 30 dni, za kar je treba dobiti konzularni vizum. Če bivanje preseže en mesec, je treba vizum pred iztekom podaljšati. Central Immigration Office (CIO) v Katmanduju dovoli podaljšanje do najdaljšega možnega trajanja 90 dni. Za dan zelenega podaljšanja je treba predložiti potrdilo o menjavi najmanj 20 ameriških dolarjev. Podaljšanje vizuma je treba plačati, tarifa pa znaša od dveh do največ 4,5 dolarja na teden, odvisno od trajanja bivanja.

»Stara« ozemlja zajemajo klasične trekinške ture, ki se po gorah in dolinah imenujejo Annapurna, Langtang-Helambu, Solu Kumbu (Everest), ter trekinge, za katere še ni pripravljena turistična infrastruktura, kot so Rara, Daulagiri, južni Gurka Himal, Ganeš, Rolvaling, Arun/Ba-run ter gričevnata območja v vzhodnem Nepal.

Trekinška dovoljenja za ta priljubljena območja je mogoče dobiti neposredno ali prek trekinških agencij pri CIO v največ 24 urah po vložiti zahtevka. Takse znašajo glede na dolžino bivanja od dveh (1 mesec) do 4,50 (za tri mesece) dolarja na osebo in na nedeljni teden. Drugač-nih potrdil ni mogoče dobiti. - Za Rolwaling obstaja le eno dovoljenje, vendar morajo prosilci pred tem imeti dovoljenje za trekinški ali odpravarski vrh v tem predelu.

Ker najbolj znani trekingi peljejo skoraj vedno skozi narodni park (na primer Rara, Langtang, Sagarmata, Makalu/Barun) ali območje, ki je naravovarstveno posebej zavarovano (Anapurna Conservation Area Project - ACAP), je treba poleg tega pripraviti še denar za posebne vstopne takse: 12 ameriških dolarjev na osebo za narodni park, kar je treba plačati ob vstopu v park, in 4 dolarje za ACAP, kar je treba plačati, ko dobimo dovoljenje in plačamo takso v CIO.

»NOVA« OZEMLJA

Kot taka je mogoče označiti dva trekinga, ki so ju dovolili konec leta 1989: zunanji Dolpo in Kangčendzenga. Dovoljenje za ta dva »nova« trekinga je mogoče dobiti le s posredovanjem trekinške agencije. Za to potrebujemo določena prejšnja potrdila in priporočila pisma, ki jih dajejo v ministrstvu za notranje zadeve in ministrstvu za turizem, do njih pa pride prosilec le s posredovanjem CIO.

Taksa za ta »nova« območja znaša 10 ameriških dolarjev na osebo in za vsak nedeljni teden. Do marca letošnjega leta je približno četrtna nepalske Himalaje spadala k tistim območjem, kamor je bil tujcem vstop prepovedan. Konec leta 1991 pa je ministrstvo za turizem napovedalo otvoritev vseh tako imenovanih »restricted areas«.

Zdaj je mogoče dve od teh območij obiskati; ogleda si ju lahko le omejeno število ljudi, takse pa so zelo zasoljene: Mustang je mogoče videti za - reci in piši - 500 ameriških dolarjev na osebo in na teden, pri čemer sme obisk trajati najmanj dva tedna, Manaslu pa je mogoče prehoditi po severnih obrobjih Gurka Himala za 75 dolarjev na osebo in na teden. Za obe območji velja omejitev ponudbe na 200 ljudi na sezono (pomlad in jesen), torej na 400 oseb za vsako območje in vsako leto.

Postopek za pridobitev tega posebnega dovoljenja je zelo zamotan in lahko računa s pozitivno rešitvijo le tisti, ki vložijo prošnjo pri posredniku - trekinški agenciji. Za »nova« območja je potrebno posebno priporočilno pismo, posebno dovoljenje obrambnega ministrstva in soglasje TAAN (Trekking Agencies Association of Nepal) kot tudi glavne policijske uprave v Naxalu v Katmanduju. Zadnja instanca pa predpiše obvezno spremstvo zveznega oficirja, ki dobi dnevno

plačilo v višini (preračunano) 4 dolarje, poleg tega pa mu je treba izplačati pavšalni znesek med 120 in 160 dolarjev za uporabo njegove lastne opreme in obleke.

Poleg Mustanga in Manasluga obstajajo še druga območja, ki so uradno sicer »odprta«, vendar zanje še ni mogoče dobiti dovoljenja. V glavnem gre za območja Humla, Mugu in notranji Dolpo. Po vesteh iz ministrstva za turizem naj bi najprej zbrali izkušnje iz Mustanga in jih ustrezno ovrednotili. Stranske doline Narpu, Rongshar in Valungčung naj bi prav v kratkem vključili v sedanja trekinška območja Anapurne, Rolvalinga in Kangčendzenge.

Cela vrsta atraktivnih šesttisočakov je zdaj registriranih kot tako imenovani trekinški vrhovi. K njim spadajo med drugim Imja Tse (Island Peak), Mera, Naulekh, Pisang Peak, Chulu, Thorong Kang in Dhampus Peak. Tarife za te vrhove so povišali od sedanjih 300 na okroglih tisoč ameriških dolarjev za vsakega od teh vrhov.

Prvič na Stolu

Bilo je leta 1919, ko smo svobodno zaživel v prvi neučakani Jugoslaviji. Hodil sem v četrti razred realke. Bila so leta, ko smo dijaki pod vodstvom profesorjev obiskovali Koroško, da bi tako tudi mi z manifestacijami prispevali k priključitvi dela Koroške k Jugoslaviji.

V okviru teh akcij (manifestacij in pohodov) se nas je odločila peterica zagnanih sošolcev, da gremo pod planinskim vodstvom na Stol, da tam, na najvišjem grebenu Karavank, občudujemo in tako še bolj vzljubimo Koroško.

Pohod smo morali opraviti v enem dnevu. Za nas dijake poprečne starosti 16 let, neizkušene in neutrjene za takšne podvige, je bil ta pohod po moji sedANJI presoji enkrat, toda planinsko vzeto nepremišljen in prenaporen.

Le s skrajnim prigovarjanjem vodnika, da je to zadnji vrh, da bomo vsak čas na vrhu, da tako častno izpolnimo obljubo, da na samem vrhu manifestiramo za Koroško, smo držali besedo in vsi prišli na vrh Stola. Presrečni in do konca utrujeni smo se vrnili v dolino in še več dni stekali od bolečin.

Šele ko sem šel kasneje kot odrasel planinec na Stol, sem opazil oziroma spoznal, kako prefinjeno nas je tedaj spravil naš vodnik prav na vrh, kajti ko greš na vrh, se ti za vsakim vrhom pojavi nov vrh in teh vrhov je kar štiri ali pet, pa vsi so enaki.

Ciril Stanič

V BOLIVIJU SO VISOKE GORE, V EKVADORJU UGASLI VULKANI

INKOVSEKE POTI

SIMON KRAVANJA

Med dvomesečno potjo po Južni Ameriki, po Kolumbiji, Ekvadorju, Peruju, Boliviji in Braziliji, sva se z Natašo v Boliviji povzpela tudi na prelaz Cumbre in v Ekvadorju na ugasli vulkan Fuyu-Fuyu.

Fuyu-Fuyu je eden izmed mnogih ognjenikov v Ekvadorju. Tam leži tudi največji še delujoči vulkan na svetu, 5897 metrov visok Cotapaxi. Dežela večne pomladi, ležeča ob ekvatorju, je ena od najmanjših, najrevnejših in - kar je za popotnike najpomembnejše - najcenejših v Južni Ameriki. Večina prebivalstva je indijanskega izvora, mnogo je inkovskih potomcev, le malo pa je potomcev španskih konkvistadorjev.

DVE URI NA ŠTIRITISOČAK

Uradni jezik je španščina, izmed še živečih indijanskih jezikov je najbolj razširjen jezik kečua.

Na Fuyu-Fuyu sva se povzpela iz mesteca Otavalo, ki leži na 1° severne zemljepisne širine in 2600 metrih nadmorske višine. Obdano je s štiritisočaki in v okolici so tri vulkanska jezera.

Ob sobotah je v mestu sejem. Indijanci, ki so v pokrajini Imbabura v veliki večini, prodajajo barvite, večinoma ročno tkane preproge, puloverje, ponče in druge tekstilne izdelke.

Ženske so oblečene v tradicionalne noše z izvezenimi bluzami in krili, lase imajo spete v

kiti, glavo pa pokrito z ruto, zvito na poseben način. Tudi mnogi moški imajo lase spletene v kito in na glavi klobuk s širokimi krajci.

Po sobotnem sejmu sva se v nedeljo z nekakšnim kombijem oziroma tovornjakom odpravila do jezera Mojanda, ki leži ob vznožju gore Fuyu-Fuyu. Po polurni vožnji po slikoviti, a ne preveč dobri cesti smo prispeli do jezera, okoli katerega so hribi iz temnih vulkanskih kamenin. Nekaj domačinov je v jezeru lovilo postrvi, nekaj družin pa je v bližini imelo piknik.

V precej hladnem vetru sva se odpravila proti vrhu gore, kamor pelje dobro uhojena pot. Vije se po strmih, travnatih, ob vznožju popasenih pobočjih, na katerih rastejo rastline, ki jih je pri nas mogoče videti le v botaničnih vrtovih.

Ker je na tej višini že precej redek zrak, sva hodila počasi. Na 4265 metrov visok ostanek nekoč mnogo višjega ognjenika sva hodila dve uri. Z vrha je lep razgled na zelene, večinoma obdelane okoliške doline. Drugih 4000 in 5000 metrov visokih in s snegom pokritih ugaslih vulkanskih vrhov pa žal nisva videla. Zakrivala jih je gosta zavesa oblakov, ki so za to višino zelo značilen pojav.

V Otavalo sva se vrnila po petih urah pešačenja.

LEDEN AVGUSTOVSKI VETER

Prelaz La Cumbre leži v bližini La Paza, bolivijske prestolnice, ki je s svojimi 3600 metri nadmorske višine najvišje ležeče glavno mesto na svetu.

Bolivija je nekakšen južnoameriški Tibet, saj

Pod prelazom Cumbre v Boliviji: to je nekakšen južnoameriški Tibet, saj je večina dežele na visoki planoti 3000 do 4000 metrov visoko

Na poti proti Fuyu-Fuyu v Ekvadorju: okoli jezera so hribi iz temnih vulkanskih kamnin

Foto: s j m o n K r a v a n j a

leži večina dežele na altipianu, 3000 do 4000 metrov visoki, odmaknjeni in težko dostopni planoti.

Tudi v Boliviji je večina prebivalstva Indijancev inkovskega porekla. Uruji ob Titicaci še vedno govorijo v svojem jeziku. Preživljajo se s poljedelstvom in živinorejo, vendar so pridelki skromni, ker je zemlja na planoti peščena, padavin pa je malo. Redijo predvsem ovce in lame. Pomemben vir dohodka ob jezeru Titicaca je turizem, v nižinskem, tropskem delu pa prodaja velikih količin koke. Titicaca je največje gorsko jezero na svetu, saj meri v dolžino prek 100 kilometrov. Voda v njem je mrzla in zato neprimerna za kopanje, na svoj račun pa pridejo ribiči.

Iz La Paza sva se odpeljala z avtobusom proti Corioci. Izstopila sva na planoti, kjer se je pasla čreda ovc in lam. Pihal je ledeno mrzel veter, saj je v avgustu v deželi zima in le nizki geografski širini (17° južne zemljepisne širine) in s snegom revni zimi sva se lahko zahvalila, da so se zaplate snega pojavile šele nad višino 4500 metrov.

Po brezpotju ob delno zaledenelih jezercih sva se po položnih, z redko travo poraslih pobočjih odpravila proti vznožju prelaza.

Kljub temu, da sva že nekaj dni preživela na precejšnji nadmorski višini v La Pazu in ob Titicaci, sem vseeno občutil redkejši zrak in najin tempo hoje je bil počasnejši kot v domačih Julijcih. Ob vznožju prelaza sva naletela na stezo, ki je vodila do križa na vrhu 4895 metrov visokega prelaza, kamor sva prišla po dobrih dveh urah hoje. Tu se začenja tudi stara inkovska pot, ki je še vedno dobro ohranjena. Na nekaterih nižjih mestih se je na njej ohranil tlak še iz inkovskih časov. Po tej poti je še dandanes

mogoče v štirih dneh priti do mesta Corioca. Vendar se nanjo nisva podala, saj nisva imela niti dovolj časa, niti primerne opreme (šotor, gorilnik). Zato sva se po brezpotju med gruščem in skrilavci odpravila na dobro uro oddaljen 5098 metrov visok vrh.

DEŽELA BREZ LJUDI

Razgled z vrha na zasnežene okoliške vršace in sivo rjave doline z majhnimi jezerci je bil prvih pet minut res izreden, nato pa so se okoli naju zgostili oblaki, ki so nama le občasno odkrivali pogled na zanimive doline. Med jezerci in čredami lam sva se vrnila na cesto in nato s tovornjakom v uro oddaljeni La Paz.

Na svojem pohodu nisva srečala nobenega človeka; tu kraljujejo samo lame in ovce. Edina izjema je bila Indijanka, ki je z mulo in otrokom prišla iz doline po že omenjeni inkovski poti.

Zdi se, da je to območje še vedno njihovo, indijansko, in da ta odmaknjeni svet nikogar ne zanima. Mogoče je tako tudi prav. Na zemljevidih, ki mi jih je uspelo dobiti, ni bilo niti imen vrhov, po katerih sva hodila; bili so označeni samo z višinskimi kotami.

Koča na Krimu

Po dolgi vrsti let, po nekaj desetletjih, je najbližji ljubljanski tisočak, Krim (1107 m), spet postal planinski vrh, potem ko se je vojska izselila z njega, Koča na Krimu, ki je včasih že bila planinska, pa je spet postala prava planinska koča in je uvrščena v seznam slovenskih planinskih postojank. Tako so sklenili člani upravnega odbora Planinske zveze Slovenije na seji 9. oktobra v Domu pod Storžičem, o kateri bodo podrobno poročali v prihodnji številki Planinskega vestnika.

S KOLESOM OD TOD DO VEČNOSTI IN NAZAJ

PESNIŠKA POT V BENEČIJO

MARKO TROBEVŠEK

Spremeniš se na kolesu. Po natančno eni uri vožnje od rojstnega Križa me udarci iz zvonika spremijo v stari del Škofje Loke in v razlitem soncu se pojavi vroča želja po mrzlem pivu, čeprav je delovnik in ura šele devet. Zaradi zaprtih sončnikov in zloženih stolov pred lokali si premislim in kar s kolesa ogledujem pisane fasade in prikupne šolarke, ki menda špricajo prve ure. V mislih jim dam prav in se z novo močjo zaženem v Poljansko dolino.

Čez kakšne pol ure se pri trgovini na Visokem pivo še bolj prilaze. Prodajalka mi je hotela vsiliti gren, pa se nisem dal. Tudi cigareto prižgem - nikakor ne bi želel, da bi me kdo imel za športnika, pa čeprav me v teh krajih nihče ne pozna. A bojazen je bila odveč, kot bo zvečer v Kobaridu zelo nedvoumno potrdil Feotov komentar moje zunanosti...

Pa to bo zvečer v Kobaridu, zdaj sem še na Visokem. Feo je živ pesnik, Tavčar pa mrtev pisatelj in ima prednost tudi v tem pogledu. Da niti ne omenjam, kako je ostal nerazumljen. Prepričal je mali alpski narod, resda tudi s filmi, da je na vasi lepo (kakšen absurd - razen če ni pisal popotnikom s kolesi). Tisto drugo, da nam je namreč ljubezen vsem v pogubo, Slovenci spregledujemo tako dolgo, daje že prepozno. Tedaj pa itak nihče ne preiščuje kaj preveč o jesenskem cvetju in o veleumih izpred sto let...

TAVČARJEVO CVETJE

V takšnih mislih spregledam odcep, ki čez Poljansko Soro pelje k Tavčarjevemu dvorcu. Mladost je pač norost, moram se vrniti in preskočiti reko tam, kjer je most. Pred kratkim obnovljeni dvorec (sedanjo obliko je dobil v prejšnjem stoletju) je s svojim mirom in veličastnostjo vreden grešnega počitka. Okrog spomenika se zapeljem kar s kolesom, ne da bi se zavedal, kakšno srečo imam, da prestave še delujejo. Morda je pa Agata iz Kronike res bila coprnica in mi je s kakšno tempirano čarovnijo uročila zadnje zobnike, da bodo odpovedali ravno jutri v Benečiji. Moje mehko srce bo le s težavo zvalilo vso krivdo na tovarno Rog...

Emocije se obrnejo v Poljanah, kjer moram najti in slediti včasih dobro skrite table k Tavčarjevi domačiji. Po petih minutah strmega makadama ogovorim prijazno gospodinjo. Ko oceni, da me reč res zanima, mi pokaže razglednice in bogate albume Tavčarjevih, pove mi zgodbo o hvalježnem Amerikancu in spomeniku na Visokem

(ki je votel); se razhudi, ker v šolah učijo otroke, da se je pisatelj rodil na Visokem, razprede bogato kroniko požarov na domačiji in se še enkrat razhudi, ko opazi, da so ravno prejšnji dan šolarji iz albuma ukradli dragoceno fotografijo (Celjani, Bog jim odpusti). Govori o Šubicah, pa o mladostni objestnosti revolucije, ki tudi v teh krajih ni prizanesla lepim cerkvam... Pa o Blegošu, pa o snemanju Cvetja, pa o novi cerkvi na poplavnem območju, pa o Hercogovem Cvetju v jeseni, pa... Ušesa napenjam tudi zaradi poljanskega narečja. Poleg zadovoljstva odnesem s seboj dve razglednici **Iveta Šubica**, na katerih Agata jaha prašiča. Da ju bom kje v miru napisal in poslal eni drugi coprnici.

Moram še v šolo, ker mi je tja ukazala Tavčarjeva gospodinja. Učiteljica mi pokaže freske in razstavo osnutkov zanje (še vedno smo pri Šubicu). Po hodniku visi več risb in grafik in nevemčesa, vmes so **Jakčeve** pa še koga. Kot se za šolo spodobi, je 'šica nekoliko zadržana, če ne kar stroga. Njena resnoba me opomni, da nisem na posvetnih tleh; pravi deja vu daljnega osnovnega šolanja. Postane me sram kratkih hlač in zguljenega nahrbtnika, pa urno zajašem svojo kobilico, ki ji pravim kolo, in se odpravim na Kladje.

Vsaj mislim sem tako...

SKORAJŠNJI IZUM

Pa se nemalo začudim čez kakšno uro (vmes sem jedel), ko preberem napis: Žiri. Nič, grem pa čez Idrijo! Odcep na Kladje je bil pri mostu malo naprej od Trebije, zvem v bifeju. Pa most v Spodnji Idriji da prenavljajo, ampak s kolesom mi ne bo treba po obvozu. Domačin, ki barva ograjo, se začudi, da nimam družbe. Preden kaj rečem, mi nekaj prebere v obeh in me potolaži, češ, itak bi jo moral kar naprej čakati (kako je vedel?). Zvečer bi bila pa preveč utrujena, če je ne bi celo glava bolela od sonca, se na glas potolažim še sam. Skupna zloba naju potolaži oba in z lažjim srcem se spet predava vsak svojemu popravku. Kljub vročini, ki je tako pasja, da se še psi ne derejo več.

Razpotje je lepo kot pravljica. Razpotje je ime vasi: grički, ravno prav gosto posajena drevesa in ravno prav redko nazidane hiše. In obljuba spusta proti Idriji, ki pa se potem izkaže za prestmega. V spremljavi hrupnih zavor projektiram dva odlična patenta za zaviranje na daljših klancih: obroč z valji, ki bi trdno stiskal platišče, in nekakšen vzvod, ki bi se drgnil po cesti, pritrjen na okvir (bi tudi ta ropotal?). Verjetno

kaj podobnega obstaja, vendar sta izuma moja, ker ne berem strokovnih revij in nič ne vem o izboljšavah koles. Žal sta moji dve še v fazi osnutka in zadnjih nekaj ovinkov prepešam. Ker se mi smili kolo in, priznam, zaradi prehude blamaže s ropotom; sem pač že v Spodnji Idriji. Čez most bicikel prenesem, ker je gradbišče polno žeblicev, opilkov, tramov in delavcev.

Enkrat med prehitro vožnjo do Mostu na Soči čisto omagam in se moram spočiti z nogami v Idriji in s sendvičem v ustih. Dirko po zaprti, poraščeni in dišeči dolini zmoti le še bife Kurnik, kjer ob hladnem pivu prvič slišim ljudi peti po primorsko. To mi da moč za nestrpno pot do Mostu. Pred hotelom, v katerem sem se kot otrok prvič poskusil v biljardu, ustavim kolo in obudim spomine. Kako sem se tedaj čudil, da nekateri krogle udarjajo z ozkimi konicami palic, ko jih je pa nadvse enostavno spraviti v luknje z rokami! No, pa sem v življenju še večkrat prišel v nasprotje s filozofijo športa in se je tudi do neke mere navadil.

RAZČETVERJENA OSEBNOST

V bistvu se je s podobnimi vprašanji ukvarjal tudi Moščan **Ivan Pregelj**. Vesel svoje utrujene teže sedim na terasi in zdi se mi, da njegov duh blodi okrog Mostu in pogreša svoje temeljno nasprotje (kot bi rekel literarni zgodovinar), namreč telo. Cerkev s **Kraljevimi** freskami to pot spustim, ker bi rad ujel zadnjo sončno urico na trgu v Kobaridu. To mi uspe, saj je edini omembe vreden klanec tisti v Tolminu. Peš ga je moč zmagati v dveh minutah in pol.

Prijetna lastnost Kobarida je ta, da tam vedno srečam sorodnike že ob prihodu. Danes je prvi Marjan, a se mu mudi. Potem premeri trg s strumnimi koraki Feo; tudi njemu se mudi, vendar je čez nekaj časa pred slaščičarno zmenjen z Julijo. Ta pride, kot se spodobi, z nekaj zamude, a ima s seboj sestro, tako da smo po parih. Tišina da besedo in Feo najprej skritizira Rogova kolesa, menda bolj zaradi pogovora. Potem ugotovi, da sem sestavljen iz četrtine snoba (bermude), četrtine hipuzlja (lase imam spete v čop), četrtine proletarca (grda majica) in četrtine gaya (ne vem zagotovo, zakaj). Bodi mi na tem mestu dovoljeno pripomniti, da je bil Feo oblečen sicer dostojno, da pa so bile hlače nekoliko prekratke. Ne raste samo duhovno, odkar se je čisto pokmetil!

Iz Kobarida jo uberem čez polje, potem ko smo se zmenili, da se dobimo v Sužidu. To je še vedno najlepša vas na svetu, ugotavljam. Potres ni porušil travnikov, kamnitih poti, gozda, cerkve, zraka, niti Krna, ki vse skupaj čuva tam nad Vršnim. Vegetacija v primerjavi z Gorenjsko prehiteva za kakšen teden (kar je, maja, včasih veliko), vonj po senu in po Primorski me zvabi za pet minut ležat v travo, Krn mi ugrabi pogled.

BIO MINESTRA

Mir mi ugrabi Feo, ki me skoraj pohodi - očitno je v Kobaridu hitro opravil in še hitreje prepešal čil tri kilometre. Pa brez bližnjic; izročilo namreč pravi, da tolminske bližnjice cvilijo, tako da bi ga moral slišati. Hiti pristaviti mineštro, jaz pa pogledat ostanke Lomanove domačije in cerkev Svetih treh kraljev. V hlevu so koze že skoraj zaspale in me samo neumno gledajo, krave pa še »mu« ne rečejo.

Prav, pa grem!

Pri cerkvi za hišo me zamika, da bi pozvonil, pa ne upam. Po toči prepozno, v jasnem večeru nevarno - kot bi kje na Gorenjskem iz nostalgije vklopil sireno.

En ogromen pisker je mineštre in prav toliko je s Feotom pojava. Pravi, da je vse surovine razen paste pridelal sam in da nič ni špricano. Se že ustrašim, da je vegetarijanec ali da je podlegel kakšnim bio-dogmam, ko se ob oseki mineštre v loncu prikaže mastna klobasa. Po večerji se pogovor zasuče okrog kmečkih tegob (o poeziji se bomo menili jutri in pojutrišnjem), sučejo pa se tudi kazalci na uri. Neka čudna sila mi zapre oči na poseben način, ko se vležem. Šele naslednji večer me bodo spomnili, da je čas polne lune.

GORA NI NORA, NOR JE, KDOR GRE Z ROGOM GOR

Nadižin prijeten hlad mi zjutraj pomaga, da se odpravim na ono stran Matajurja, v Benečijo. Prestop meje na Robiču je lepo doživetje (kdo bi si mislil, da eno zadnjih tistega dne). Že tako sem se s težavo navadil po vseh dijaških in študentskih potovanjih z interrailom, da me na meji nihče več ne zmerja v cirilici. Zdaj se pa celo italijanski cariniki vedejo bolj neumno od naših: hočejo videti, kaj imam v nahrbtniku, zanima jih, kaj mi bo kamera itd. Od svetovnih jezikov govorijo in razumejo za silo italijansko, kar jim pri meni nič ne pomaga. Meni pa.

Samo naključje je nemara, da na italijanski strani slišim ljudi govoriti večidel slovensko. Domačin v Špetru mi pokaže zasebno slovensko osnovno šolo. Glede jezika v vaseh pod Matajurjem pravi, da slovensko govorijo tisti, ki hočejo. Hecno! A bolj ko raste moja radovednost, bolj se vrstijo zle slutnje. Najprej se na poti iz Špetra nekajkrat brez potrebe zgubim, potem začnejo zobniki vedno bolj ropotati. Čutim, da se komaj začeta tura izteka, zato si vzamem čas za sprehod po pokopališču v Svetem Lenartu, ki z italijanskim pravopisom perverzno drži pri življenju vtis, da tod ni Slovenec. A vsaka stvar je za kaj dobra; okvara na kolesu zato, da me reši prežeče nacionalne sentimentalnosti. Ob pokopališču ga razdrem in s kar nekaj muke ugotovim, da ni kriva

mlahava veriga, pač pa so zobniki čisto popustili; zagrabijo le še pri kar najmanjši možni obremenitvi. Gorsko kolo je staro štirinajst dni, potovanje nazaj v prvi prestavi pa se vleče stoletja, skoraj kot redovalna konferenca. Za tolažbo moram v duty free shop, pozabim pa na kavo za Feota.

POEZIJA POMEMBNEJŠA OD ŽIVLJENJA

Obrnejo se stvari na bolje v Sužidu. Že tretjič prideva s Feotom sočasno. Primahal jo je iz Kobarida, kjer, pravi, pozna mehanika za kolesa. Zadegam zadnje kolo na ramo, pa grem. Mehanik ordinira na Stresovi zraven kina. Molče in tako rekoč spotoma mi Rogove nove gorske zobnike zamenja za rabljene pogrošne, ki pa verjetno nikoli niso bili Rogovi (še danes mi vdano služijo).

Naslednja lepa stvar je samotno pitje piva in zadnjega sonca na trgu. Pa smeh v Sužidu, ko povem, da sem se nazaj grede izgubil in s kolesom v roki blodil po grmovju. Pa pizza pri Jazbecu v Idrskem (dva kilometra iz Kobarida). Končno se strga tudi Feotu in sproščeno se prepustimo bedastemu obnašanju. Naposled je poezija spet pomembnejša od življenja. Kristalno nam je jasno, kako ubog bi bil goriški slavček brez svojih nesreč in kako je sužiskemu krokarju po svoje prav lepo v njegovi senci. Stvari, ki so v življenju drugačne kot v resnici, postajajo razvidne in prozorne. Luna sije...

Enkrat se vse dobro konča: tretje jutro na poti me zbudi tesnoba pred domom. Ta dan bo tako lep kot prejšnja, a otožnejši. Pesem, ki mi jo bo dal Feo, preden grem, dobro orisuje delček pričujočega razpoloženja (ženske gor ali dol):

*bose ženske
v polju rosнем
če mislim prav:
domov ne grem ne grem*

Drugi del taistega občutja srca je nekje dobro zadel **Balantič**:
...poln sem medu in ne najdem domov...

FELLINIJEVA BASKA GRAPA

Zadnjo tretjino uganem sam: nočem domov! Zato skočim najprej v Kobarid po kavo. Ob nedeljah je dopolodne odprta trgovina z grozečim napisom: Bio market. Ob poti proti Bovcu, a še v centru. Oddahnem si, ko vstopim in vidim, da imajo kavo s kofeinom, pivo z alkoholom in klobase iz mesa, bio-piće pa skoraj ni opaziti. Ženska pred menoj je zadegala otroka čez ramo, tako da mi ni dolgčas. Bitje mi z rokami signalizira, da hoče mojo kavo. Brez pomislekov mu jo izročim, saj je dobro zapakirana, dete pa kaj prida zob tudi še ne more imeti. Ko zavitek po pričakovanju nese v usta, se pomisleki

utrnejo mamici. Vendar ve, da sem mu ustregel iz ljubezni do otrok.

Nato v Sužidu zmanjka časa, da bi si povedali vse bistveno, kar se nam je v zadnjem letu hudega zgodilo. Če ne bi potoval sam, bi se z zobmi prijel ograje na balkonu, da bi me morali trgati stran, tako pa... tako sem pa ob desetih po svoji volji spet na kolesu in kolo je na cesti.

Toliko ne bom prevozil kot prvi dan, še vedno pa okrog sto kilometrov. Štartal sem pozneje, zato bom pustil pri miru **Gregorčiča** pri Svetem Lovrencu in **Bevka** v Baski grapi. Tu je klanec strupen, okolica pa zdravična. Od Bače naprej na civilizacijo spominja v glavnem asfalt, pa še ta se je od Bače (zdaj reke), gostega drevja in polmrtnih hiš navzel vonja po minulosti. Celo mini elektrarna v Knezi ničesar ne moti. Tu je treba spet skočiti čez reko pri mostu nad mini kanjonom, ker stane pivo v (če se prav spominjam) Fratinovi gostilni petinpetdeset tolarjev.

Za Grahovim (kjer stoji spomenik filmu Na svoji zemlji (!)) moram prvič pol ure prepešačiti. Pred Podbrdom me lovi dež, pa mu uidem. V kraju samem je gostilna, v katero tudi natakav vstopa skozi okno na terasi.

Pomislim, da je Baško grapo režiral Fellini, a namesto njega srečam največjo naravno težavo cele poti: klanec do Petrovega Brda zahteva kakšne tričetrt ure hoje s kolesom. Lene hoje. Moti jo tudi - upam - pitni studenec.

SKORJA KRUHA IN LOŠKA PIZZA

Spust v Železnike je fin: na makadamu kljub naklonu skoraj ni treba zavirati. Slaba stran so nasproti vozeči prašilci. Prvič vzljubim tisto večino Slovencev, ki jim avto pomeni metafizično transcendenco in peljejo počasi. Na tej poti so, razumljivo, redki. Bi rekel, da se na Petrovo Brdo ljudje največ vozijo s službenimi avtomobili. Reševalni patent je to pot čisto pri roki in učinkovit, a se ga domislim šele, ko zaradi hladu oblečem majico: skoraj podzavestno jo potegnem čez nos. Čeprav premišljujem o pizzi v Škofji Loki (ali prav zato), me utrujenost in lakota prisilita, da izpod orodja potegnem zadnjo skorjico kruha, še od predvčerajšnjim. Trda je kot življenje in dolgočasna kot voda, s katero jo zalivam. Pa mi vseeno prija.

In vseeno mi ne uide pizza v Škofji Loki: pri Kroni (spet: če se prav spominjam) so letni časi bogato obloženi in za to vrsto jedi tudi okusni. In ne predragi. Že to je veliko, da imajo ob nedeljah odprto. Pivo je mrzlo - zakaj bi ga lokali samo škofje?

Če še dodam, da je po radiu prepevala o svojih tegobah in srečah **Mercedes Sosa**, mi pa itak nihče ne bo več verjel.

In potem je vseeno, če povem še tole: vožnjo do doma sem prespal.

SAMOTEN VRH ČISTO BLIZU MAGISTRALNIH POTI

VZPON NA VELIKO BABO

NIKA KRAVANJA

Vreme na letošnje zadnje nedeljo v juniju je bilo kot nalašč za izlet v gore. Pravzaprav brez točno vnaprej določenega cilja, samo z malico in zemljevidom zahodnih Julijcev v nahrbtniku sva se s sinom iz Bovca odpravila v Lepeno, do Doma Klementa Juga. Tu je bilo že precej avtomobilov, med domačimi tudi avstrijskih in italijanskih. V to smer se je torej že pred nama odpravilo veliko ljudi.

Usmerila sva se proti Krnu. Ko sva se po poti skozi bukov gozd vzpenjala nad mirno dolino Lepenice, sem na prepadnih stenah Kaludra, gore, ki zapira to dolino na severovzhodu, opazila bujno cvetoče grme rumenega nagnoja.

VZPON IZ LEPENE

Med hojo po široki, udobni poti, ki ponekod še teče po mulatierah iz prve svetovne vojne, sem se spomnila svojega prvega vzpona na Krn. Od takrat je minilo že skoraj štirideset let. Takrat, na neki način na srečo, ni bilo avtomobilov. Iz Bovca smo se zato popoldne z avtobusom, ki je vozil čez Vršič, odpeljali do odcepa proti Lepeni. Potem smo pešačili najprej do Doma Klementa Juga in se nato vzpenjali do planine Duplje. Tu so nam pastirji ponudili kozje mleko in prenočišče v hlevu, na senu. Na vrh Krna smo se odpravili zjutraj naslednjega dne.

Vzpon je tudi danes enako lep in zanimiv kot prvič. Tik ob poti rastejo številne cvetoče rastline od spominčic prek pogačic do zanimivega modro vijoličastega alpskega srobota, ki se vzpenja po boru. Razveselilo me je, da planinci ne trgajo cvetja, pa čeprav raste tik ob poti.

Po dveh urah zmerne hoje se pot neha vzpenjati, teren se zravnja, pot se ponekod celo spušča. V bližini nove kočice pri Krnskih jezerih se razcepi v dve smeri: naravnost pelje proti Krnu, na levo proti Veliki Babi.

Ker sem si z leti nabrala tudi nekaj strahu pred višino, sem bila kar vesela, ko je sin razgrnil zemljevid in nato odločil, da greva raje na Veliko Babo (2014 m) in ne na Krn (2245 m), kamor so itak namenjeni vsi planinci.

ZANIMIV RAZGLED Z VRHA

Usmerila sva se torej proti severovzhodu, v majhno dolino, v kateri leži Dupeljsko jezero. Pot se nato zlagoma dviga in se usmeri na melišča ob vznožju Velike Babe. Tu je bolj strma, vendar ne preveč naporna. Razgled je lep, poleg majhnega zelenega Dupeljskega je-

zerca čez čas zagledate tudi Krnsko jezero, kočico in planino Duplje.

Ob poti se začne pojavljati drugačna flora; zlasti je bilo veliko belocvetnih narcisastih vetrnic. Na sedlu med Veliko Babo in Veliko Monturo je bila še večja zaplata snega. Videlo se je, da je še do pred kratkim tod ležal sneg, saj je bila trava še rjava, na njej pa so vseeno cveteli številni vijoličasti alpski zvončki.

Pot se od sedla do vrha vije po vzhodnem pobočju. Južno pobočje, po katerem sva se vzpenjala prej, postane nenadoma strma previsna pečina. Zadnji del poti je obraščen z gostim rušjem in nekoliko bolj strm. Za vzpon od jezera Duplje do vrha sva potrebovala dve uri. Vrh je na višini 2014 metrov.

Trud se nama je poplačal z zanimivim razgledom. Človeku se zdi, kot bi bil na sredini nekakšnega amfiteatra, krog in krog ga obkrožajo nižji in višji najrazličnejše oblikovani vrhovi. Na zahodu se vidi do Kanina in Montaža, na severu kraljujeta Jalovec in Triglav, na vzhodu koničasti Bogatin. Na južnem obzorju se zarisujeta Krn in Batogonica, »veterana« iz prve svetovne vojne. Globoko spodaj ob Krnskem jezeru sva dobro videla skupino planincev.

Na vrhu je pihalo in je bilo hladno, zato sva se po krajšem počitku z malico odpravila navzdol. Vso pot med vzponom in povratkom h koči pri Krnskih jezerih nisva srečala nikogar. V koči sva v vpisni knjigi sicer opazila, da so nekateri bili tudi na tem hribu, vendar prej, pred nama. Prav vesela sem bila, da sva v tem območju še našla vrh, ki ga ne oblegajo množice planincev, čeprav ne vem, zakaj je tako.

AVTOMOBILI V PARKU

Že proti večeru sva se vračala v Lepeno. Skoraj tik pred izstopom iz gozda, pred Domom Klementa Juga, je tišino zmotil močan avtomobilski hrup, ki ga je bilo slišati iz doline. Kmalu sta se na gorski poti tik pred nama znašli terenski vozili s tržaško registracijo. Bila sva neprijetno presenečena. Vozili sta se ustavili, sin pa je mladeničem, ki so sedeli v njih, pojasnil, da so v Triglavskem narodnem parku, kjer je vožnja po gorskih poteh strogo prepovedana. Fantje so rekli, da se bodo obrnili.

Čeprav sva pri Domu Klementa Juga kar nekaj časa počivala, se vozili nista vrnili. Upam, da bodo pristojne službe TNP storile vse potrebno, da vožnje po gorskih poteh preprečijo (v Lepeni bi zadostovala že zaporna rampa), saj so izredno škodljive tako za poti kot živali in ne nazadnje nadležne tudi človeku.

ŠOLA V GORSKI NARAVI

DRAGA KOŠAK

»Kam?« smo se spraševali junija, ko so se zapirala šolska vrata. Mlade planince iz OŠ Škofljica, sicer pa člane PD Bovec, je vleкло v gore. Jesenske in spomladanske pripravljalne ture so zbujale željo po nadaljnjem odkrivanju lepote naših vrhov.

Nekaj časa smo oklevali: naj si za izhodišče izberemo Pogačnikov dom na Kriških podih ali dom pri Krnskem jezeru? Odločitev: zopet na potep v krnsko kraljestvo! Toliko neraziskanega nam je ostalo od lanskega poletja.

PONEDELJEK, 17. AVGUSTA

Skupina učencev z vodnikom **Miranom Klavesom** in **Drago Košak** v najhujši vročini premaguje asfaltne kilometre v dolini Lepene. Vabi nas ledeno mrzla Soča, toda mudi se nam dalje.

Težke nahrbtnike oddamo na tovarno žičnico, napolnimo želodce in se zaženemo v breg. Korak nam zastane ob tabli »lažja pot«, »težja pot«. Kaj naj izberemo? Predvsem ne bližnjice! Te ob nalive postanejo prosta pot hudournikom, ki odnašajo s seboj dele poti in uničujejo podrast. Spomnimo se naše lanske akcije: ravno na tej poti smo zadelali veliko lukenj. Zaradi nekaterih »neposlušnežev« bomo morali akcijo letos ponoviti, sklenemo v en glas.

Vročina postaja znosnejša, žeja nas žene dalje. V daljavi zagledamo postajo tovarne žičnice in kmalu zatem dom - naše novo bivališče.

Z oskrbnikom smo že stari znanci. V bivaku pripravimo najnujnejše. Hitimo k jezeru. Našim »novo pečenim« planincem želimo pokazati najbolj obiskano visokogorsko plažo. Ubogi pisanički! Celo poletje nimajo miru pred kopalci. Zdaj pa jih nadlegujemo še mi. Odkupimo se jim z ostanki malice.

Vračamo se v bivač in spotoma pozdravimo upravnika na planini Duplje. Ne motimo ga, ker ravnokar siri mleko.

TOREK, 18. AVGUSTA

Čudovito jutro! Naša cilja sta Mahavšček in Bogatin.

V zgodnjem jutru zagledamo ovce, ki jih pastirji ženejo proti Krnu. Pred nami je zanimiva pot. Pričenja se pouk. Pa ne tak kot v šolskih klopeh.

Raziskujemo ostanke I. svetovne vojne. Prepoznavamo gorsko cvetje, zapomnimo si nekaj imen in že pripravljamo vprašanja za krst novo pečenih planincev.

Tako zatopljeni v delo prispemo do Vratc. V daljavi zagledamo Dom na Komni in ugotavljamo, kje smo se smučali pozimi, ko smo bili tu v šoli v naravi.

Hitimo dalje. Kakšen razgled z vrha! Čudovit! Kaj vse so zamudili tisti, ki niso prišli z nami! Spet imamo pouk. Tokrat orientacijo. Razgrnemo zemljevid in skupno ugotavljamo imena vrhov: Krn, Lepo Špičje, Triglav, Jalovec in Mangrt žarijo v jutranjem soncu. Bohinjsko jezero in Vogel zagledamo tik pred seboj.

Obložimo se z nahrbtniki in hitimo na Bogatin. Od tu je razgled še lepši.

Nekateri postajajo že nestrpni. Mudi se jim »v dolino«. Čim prej se želijo osvežiti v Krnskem jezeru.

SREDA, 19. AVGUSTA

Zaspano se pretegujemo, ko zapuščamo bivač. Nahrbtnike s popoldansko malico za kopanje pustimo kar na planini Duplje. Poslovimo se od upravnika in pastirjev, ki nas opozorijo, naj pazimo na kače.

Brr, me strese ob vsakem koraku, ko previdno tipam z nogo po stezi v upanju, da so moje »prijateljico« pregnali že tisti v koloni pred menoj. Šmohor, zeleni velikan, ki se strmo dviga nad jezerom, je naš.

Pogled nam seže do Krna, Batajnice, Velike Babe. Tu smo se potili lani. Privoščimo si kratek počitek in malico. Za slovo še obvezna »gasilska slika«. Vračamo se v dolino. Zdaj je moj korak še previdnejši. S strahom stopam po travnatih stezi in naenkrat obstanem. »Kaj se je zgodilo?« zaslišim za seboj. Bledica na mojem obrazu pove vse. Pred menoj se plazi kača. V trenutku me odnese na rep kolone.

ČETRTEK, 20. AVGUSTA

Zadnji dan. Kakšna škoda! Tako radi bi še ostali. Pred kočjo trpamo naše nahrbtnike. Toliko malice smo že pojedli, pa je vseeno premalo prostora.

Pot v dolino se nam zdi lažja. Seveda, saj nas spet čaka delo. Hitro se ga lotimo. Fantje iščejo veje, debla, dekleta zidajo s kamni. Nekateri planinci nas čudno gledajo, nekateri pozdravljajo našo zavzetost. Tako hitimo z delom, da kar pozabimo na Sočo v dolini.

Že skoraj v dolini zadelamo zadnjo bližnjico in upamo, da bodo tako ostale do prihodnjega leta. Spotoma opravimo še očiščevalno akcijo. Česa vse ne najdemo na poli! Naše vreče se hitro polnijo. Oddamo jih v zabožniku v Lepeni

in spet premagujemo asfaltne kilometre, kar se nam zdi najtežji del poti.

Soča, ledena lepota Trente, nas prijazno sprejme. Tudi tu je, žal, taka gneča kot na portoroški plaži. Tokrat nas to ne moti: skok na glavo, nekaj zamahov in zaslužena malica.

Vračamo se prek Vršiča. Med potjo urejamo vtise. Toliko jih je, da bomo potrebovali kar nekaj časa, da jih bomo uredili. Nekaj pa zagotovo drži: tako prijetnih dni ne preživiš velikokrat.

V Ljubljani se poslavljamo z željo, da bo v naslednjem šolskem letu naša interesna dejavnost ostala v programu šole. Žal nam bi bilo in za toliko lepot bi bili prikrajšani, če se to ne bo zgodilo.

odmevi

Problematična cesta do Savice

V času, ko je bil proglašen Triglavski narodni park, je bila krajinska republiška cesta Zlatorog-Savica v skrajni nemilosti in kar mačehovsko obravnavana. Že ko smo pred 30 leti v okviru gradbenega odseka planinskega društva Ljubljana Matica začeli večletno ponovno prenovo koče pri Savici, planinskega Doma na Komni, Koče pri Sedmerih jezerih in planinske Koče pod Bogatinom ter gradili še tovorno žičnico na Komno, smo ponovno prosili tedanjo republiško upravo za ceste, da bi to cesto zboljšali in seveda tudi asfaltirali.

Vsa čast zaščitnikom narave, ko tako varujejo park! Borba med planinci in zaščitniki parka je trajna. Tudi v naši delovni skupini je bil zagnan zagovornik parka, ki je odločno ugovarjal, da bi to cesto asfaltirali. Ugovarjal je vsem zahtevam gospodarjev vseh planinskih postojank in upravam društev, ki so le računali na asfalt. Zmagala je strpnost neuslišane planinske večine tako, da je ostal še do danes na tej cesti zelo slab gramoz. Spoštovali smo tako predpise Triglavskega narodnega parka, ki nas pa ob obravnavi te ceste tarejo še danes.

Slovenska javnost je v tem času brala veliko člankov, vendar nikakor ne more ali celo noče dojeti, da je asfaltiranje te ceste prepovedano in da bo na cesti ostal gramoz. Zagovorniki asfalta na turistični cesti, dolgi 4 kilometre, trdijo, da gramoz in prah na vozišču ne bo pospeševal turističnega in planinskega obiska koč na višinah nad samim bohinjskim Ukancem. Žičnica na Vogel, hotel Zlatorog, planinska društva in Turistično društvo Bohinj ne morejo razumeti, da obstajajo za to sicer dolinsko cesto tako strogi predpisi, ki jih morajo upoštevati, in sicer ne glede na njihove trajne proteste. Razmišljali so že, da bi zadevo rešili z referendumom. Zadnji protest je naslovil na slovensko javnost gospod **Silvo Kristan**, ki protestira

dodatno še zato, ker ta del krajinske ceste v zimskem času ni pluzen. Avtomobili ostajajo pri Koči pri Savici, ker se zaradi nespluženega snega ne morejo vrniti v dolino. Po vozila pridejo vozniki, ko sneg skopni.

Ob zaključku trdim, da je ta triglavska cesta problem, ki naj ga strpno rešujejo organi parka, planinci, turisti in cestarji. Pozivam na vsestranske komentarje, ki naj pomagajo problem preudarno razrešiti.

Ciril Stančič

Še o Logarski dolini

Logarska dolina z Rinko je naš krajinski park, del naše naravne dediščine. Ob Rinko je v strmo pobočje pripeto gostišče, imenovano Orlovo gnezdo. Arhitektonsko je sicer zanimiv objekt, tudi razgled z njega je lep, vendar me zanima, kdo in s kakšnim okusom za okolje je dal soglasje zanj.

Pogled na slap Rinko je povsem uničen.

Objekt sicer ima svoj vodovod iz manjšega izvira. Letos je izvir presušil in vode ni bilo. Nima pa elektrike. Smeti nosijo v vrečah vsak večer v dolino.

Pripravljajo se, da bi napeljali elektriko, da bi lahko postregli s kavo, da bi imeli hladilnik.

Napeljava elektrike, zračni vod ali kabel, zahteva poseben poseg v okolje. Z večjo »ponudbo« se bo povečala tudi količina odpadkov, ki jo sedaj na srečo še obvladujejo, čeprav ne posebno uspešno in dosledno. Videti je ostanke kavine gošče, že sedaj pod objektom na pobočju leže pločevinke.

Toda zakaj naj bi pili kavo prav na slapu Rinke, po le kakih 10 minutah sprehoda od zadnjega gostišča? Že sedaj je tam kupljena pijača dovolj hladna, spominki, ki jih največ prodajo, pa ne potrebujejo hladilnika.

Logarska dolina je že dovolj uničena. Betonski kanal namesto naravne struge hudournika se je že kolikortoliko zarastel, da ne bije preveč v oči. Vprašanje je, če je narejena inventarizacija rabe prostora in naravnih danosti, popis vseh gostišč, izvirov itd., tudi posebnih zanimivosti.

Raje kot posegati v prostor bi morali sedaj narediti to inventuro in na njej graditi dalje. Vsekakor pa bi morali ustanoviti konzorcij, ki bi najprej izkoristil in uporabil sedanje zmogljivosti. Zakaj, na primer, poslopje sester Logar sameva? Morda je tu vprašanje dostopa? Morda bi potrebovali večkratni avtobus, in sicer manjši? Kaj pa reklama? Vodenje izletov? Tudi panoramska cesta je ponekod slaba in če bi bila opremljena z nekaj tablami, bi bilo zanimiveje. Saj obiskovalec pogosto sploh ne ve, da je pri Sv. Duhu tudi planinska koča! Olajšati bi kazalo dostop do Potočke zijalke z izboljšano stezo.

V Tatrah se, na primer, z motornim vozilom lahko pripeljemo le do vhoda v narodni park, dalje pa VOZijo fijakerji.

Dušan Novak

Snežni jami na rob

S preboldskimi jamarji smo si planinci lahko ogledali marsikatero jamo, ki ni za turistični ogled (PV 1975/736). Za Snežno jamo na Raduhi takrat še niso vedeli, planinska pot je peljala mimo brezna (višina okoli 1405 metrov) in v bližini sedanjega vhoda v Snežno jamo na planino Arto (1564 m). Morda bo kdo temu oporekal, ker v planinskem vodniku piše drugače in na planinskih (več izdaj) in izletniški karti Savinjske doline (1992) je narisano drugo. Stare markacije se še slede, le pri kraju odstrelitve medveda so jih »odstrelili« že prej, ko so nadelali novo gozdno cesto.

Na Raduhu je najkrajši dostop z avtobusne postaje Rogovilec (ni več gostišča) po jugozahodnem grebenu; tako je zapisano v vodniku. Pri mostu (593 m) nad Savinjo na začetku Rogovilca je sedaj smerna tabla: Koča na Loki, 3 ure, PD Solčava. Prej je bila nižje pri Belšeku (Bevšeku, 1992), pa zdaj prehod čez brv ni več možen. Malo nižje je nov most in odcep ceste k Račniku (2.7 km, od leta 1983), ki je zamenjala tovorno žičnico, značilno leseno ograjo pa električni pastir.

Od Račnika (Podradušnik, Robanov kot 31, hiša je stara 100 let; sedaj grade novo) je nov traktorski kolovoz in z njega dobro označen odcep na stezo, ki se strmo dviga. Ko pridemo čez skalno škrbino, moramo za njo mimo skal in po nekaj klinih čez Gozdek v grapo in onstran pod steno na greben. Vzdolž globeli je pogled proti Igli. Ta del poti bi verjetno zaslužil oznako zahtevna pot. Do razpotja na grebenu porabimo okoli dve uri zmerne hoje. Na grebenu je razpotje. Če zgrešimo, nič ne de! Verjetno se bomo radi sprijaznili z rahlim spustom na planino Kal. Če smo šli kdaj prej tod, ne iščimo gozdarskih bajt na Malinovcu (Malinšeku): ni jih več, le na kartah vztrajajo. Pa nova široka pot je brez markacij. Napis na skali na grebenu nam je potrdil (seveda če smo ga videli), da gremo na Loko. Na Kalu nam lična smerna tabla »Robanov kot, 2 uri, PD Solčava« potrdi vse. (Tudi v seznamu poti pri PZS je vpisana pod št. 166, vendar brez opisa.)

Dalje gremo po strmem kolniku ter povsem novo očiščeni in delno prestavljeni poti čez Hudo raven na Loko. (V nedeljo, 23. avgusta, sva se srečala z **Jožetom Dobnikom** v Lučah in mi je dejal, da za ta del poti zasluži markacisti pohvalo. Del poti iz Luč do Loke so obnovili tečajniki 11. tečaja markacistov 24.9.1989.) Ko se strmal malo uleti, je smerna tabla »Loka«. Nekoč je bila še klopca in smerna tabla proti Arti. Steza na Arto ima še nekaj starih markacij in se bolj s težavo sledi; privede nas na cesto in čez njo skoraj pred vhod v jamo. Naprej so markacije za silo na planino Arto, dve smerni tabli pa sta na novi pastirski

koči: Rogovilec, Loka, 20 minut. Tudi razpotje je označeno z odcepom na vrh Raduhe, a le za srečne oči; steza drži levo od zgornje bajte (1586 m). Pa še kaka markacije se najde. Pot je vpisana pod št. 156, Huda raven - Pl. Arta - Raduha, čas hoje 3/4 ure, do vrha še 1 1/4 ure, skupaj 2 uri. Za to pot naj bi napisali predlog za opustitev. Ali smo torej za aktivni turizem ali 17 km vožnje z avtom do jame?

Če smo na grebenu z malo domišljije prebrali »Arta« na bukvi in zato zavili levo po grebenu, je tudi prav. Dobro uhojena in markirana steza se dviga čez mlajši smrekov gozd. Pri prehodu v starejšega le stopimo nekaj korakov v levo previdno na razgledno skalo. Ne bo nam žal, ker vidimo široko obzorje in še teniško igrišče v Lučah nam pade v oči. Dalje se steza dviga, gostota oznak se navidez poveča - rdeče pike pomenijo posek, torej bo razgled. Previdno stopimo na začetek ceste in preberimo datum ustrelitve medveda 24. oktobra 1983 (nagačen je v Lučah; Kocbek je leta 1926 zapisal, da je bil zadnji medved ustreljen v Logarski dolini leta 1856.)

Po prvem kolovozu stopimo levo v breg. Morda bomo našli kakšni dve markaciji - in smo pri jami.

Oglejmo si jo! Vzame nam toliko časa kot vzpon na vrh.

Od nje pa gremo spet na Arto. Te poti v seznamu ni najti. Ne iščimo markirane poti na vrh zahodno od planine Arte. Ni najti ne steze, ne starih markacij. Greben je sprva prehodan, potem pa je bolje iti po pobočju, po stečinah in stezah, ki so in jih ni. Če smo večji orientacije, gozdnega brezpotja in hoje po gamskih stečinah, kje celo ovčjih stezah, celo zahodno od Arte pridemo na staro označeno stezo in po nji na vrh. Morda bomo na vrh srečno stopili malo pod prelazom s podložno desko in klopco. Ruševje je izsekano, nekaj markacij je še.

Zgoraj stopimo na travni svet malo pod grebenom; le kratek čas gremo po njem, nato pa desno spet med rušje. Z njega stopimo na pašni svet vršine, kjer se je v času naše hoje paslo nekaj ovac; morda se nam v megli posreči celo zgrešiti sam vrh.

Sestop je po tej poti; če ne poznamo začetka, ga raje ne tvegajmo. Upam, da bo v novi izdaji vodnika to zapisano drugače v prid jamarstva, lovstva in planinarjenja. Pa tudi na karti bo vrisano tako, kot je.

Zato se odpovejmo vrhu in jo mahnimo v kočjo na Loki.

Na vrhu je v nedeljo nekdo zarobantil: »Pa tak žig!« Res je še tak, kakršnega smo pripravili - z upoštevanjem obrabe. Držalo je iz kovine postružil Stane, da smo gumico pritrdili kar na trd nased. Kliše je prispevala Cinkarna. Treba bo novega, saj zapis v celoti res ne velja več.

Pa nas bodo gore kljub novim mejam še povezovala?

B o z o Jordan

iz planinske literature

Klemenčeve Gore

Ob stoletnici slovenske planinske organizacije bo izšlo kar precej knjig, posvečenih temu okroglemu jubileju (kakšna pa je celo že izšla). V založbi Dia studia, ki je last fotografra in alpinista **Staneta Klemenca**, torej v samozaložbi, bo že konec letošnjega novembra izšla v formatu 24 x 32 centimetrov, se pravi v formatu monografije, fotomonografija »Gore«, v kateri bo predstavljeno visokogorje Julijskih Alp, Kamniških in Savinjskih Alp ter Karavank, 160 barvnih fotografij največ velikega formata, tudi prek dveh knjižnih strani.

Stane Klemene, ki hodi po hribih že več kot dvajset let, malone ves čas s fotografskim aparatom, je imel takšno knjigo že dolgo v mislih in načrtih, zbranega je imel tudi že ogromno gradiva, vendar so ga morali spodbuditi prijatelji, da je zbral kakšnih 3000 diapozitivov, ki jih je posnel v zadnjih približno šestih letih, in med njimi izbral najboljše.

»Ko sem se že odločil vložiti v ta projekt toliko denarja, sem skušal zbrati fotografije znanih in manj znanih gora, posnete iz manj znanih zornih kotov, predvsem iz zraka. Ker je večina dosedanjih monografij predvsem poletnih, je v moji knjigi največ fotografij iz zime,« nam je dejal Stane Klemene, »večina pa je tudi posnetih iz drugačnih, manj znanih zornih kotov.«

Knjigo v nakladi 3000 izvodov v slovenskem, angleškem, nemškem, francoskem in italijanskem jeziku bodo natisnili v tiskarni Gorenjskega tiska v Kranju. Besedila bo v knjigi razmeroma malo: spremeno besedo je napisal **inž. Janez Bizjak**, poleg tega besedila je ob fotografijah napisano v glavnem le to, katera gora ali gorska skupina je predstavljena na sliki. Knjigo oblikuje **Marjan Paternoster**.

Namesto nekaj odlomkov branja za pokušino predstavljamo na naslovni strani Planinskega vestnika eno od fotografij, ki bo objavljena v Klemenčevi fotografski monografiji »Gore« (»Moje gore je napisal že **Bonatti**, Slovenske gore pa tudi že imamo,« kot je dejal Stane Klemene).

M R

Prebujanja Posočja

»UPI, podjetje za urbanizem, projektiranje in inženiring, načrtuje in usklajuje posege v urbanem okolju in krajini. Njegovo sporočilo v vlogi založnika koledarja »Prebujanje '93' je, da so le načrti in strokovni posegi v kulturno krajino porok za ravnovesje v njej. To pa ni le želja, temveč zahteva naših zanamcev.« - To je

sporočilo na zadnji strani šeststranskega koledarja za leto 1993, ki ga je idejno zasnoval in za katerega je prispeval fotografije znani alpinist (po poklicu pa gozdarski inženir) **Edo Kozorog**. Na isti strani koledarja tudi piše, da je avtor kmalu spoznal dokumentarno vrednost fotografije, potem ko se je pred dobrimi desetimi leti začel aktivno ukvarjati z alpinizmom, medtem ko skuša zadnja leta svoja opazovanja v krajini izpovedati tudi z izrazno krajinsko fotografijo.

Kozorogov (če ga smemo imenovati po avtorju) koledar je eden od prvih, ki je izšel za prihodnje leto - že pred letošnjimi poletnimi počitnicami. Na njem so predstavljeni motivi iz njegove najožje hribovite in gozdne domovine Primorske in Posočja: motiv iz Spodnjih Julijskih Alp nad Baško grapo, pokrajina ob Soči pred nevihto, Mangrt nad Loško Koritnico, pragozd Bukov vrh na obrobju Trnovske planote, dolina Tolminke in domačija pod Poreznom, vse odeto v tančico skrivnostnosti, vse v meglicah prebujanja, vse v romantičnih barvah in svetlobah, ki dajo slutiti neodkrita čare.

Koledar je mogoče kupiti pri UPI v Tolminu.

M. R.

Društvena glasila

Vrsta slovenskih planinskih društev izdaja svoja društvena glasila in uredništvo PV je od pomladi do zgodnje jeseni spet dobilo nekaj zanimivih števil.

Vsekakor moramo (spet) na prvem mestu omeniti **Sledi**, glasilo PD »Dr. Gorazd Zavrnik« z Medicinske fakultete v Ljubljani, ki so ga uredili zdravniki **Marjan Kordaš**, **Andrej Mašera** in **Lovro Stanovnik**. Kot smo doslej že večkrat poudarili, je to ta čas najboljšo slovensko planinsko društveno glasilo, iz katerega (na drugem mestu) spet ponatiskujemo enega od prispevkov, ki je nedvomno zanimiv za najširši krog planincev. - Najtežji del uredništva spet nosi glavni urednik Marjan Kordaš, ki je velik del tudi fizično napolnil to številko glasila. Medtem ko se iz prejšnje številke spominjamo dvojezičnega prispevka o tem, kako imajo Karavanke po dolgem času spet dve strani, lahko v tej številki beremo trijezični prispevek »Pomembno sporočilo z gora«, to pot z območja naših gora, kjer so nekoč sekla bridka jekla in kjer Soča je krvava tekla: razmišljajoč prispevek o nesmislih zgodovine, ki se tudi zdaj ponavlja v drugih hribovitih območjih.

Letos je PD PTT Ljubljana začelo izdajati svoje glasilo **Pod Prisojnikom** in je doslej izdalo že tri številke, ki so jih uredili glavni urednik **Jure Srhoj**, odgovorni urednik **Lojze Cuznar**, urednika **Rado Radešček** in **Boris Ziherl** ter tehnični urednik **Janez Mežan**. Gre za tiskano glasilo, ki se je menda prvo med slovenskimi planinskimi društvenimi glasili začelo pripravljati na sto-

letnico slovenske planinske organizacije. **Jože Dobnik** piše v vsaki številki o zgodovini SPD, gledani s poštarskega zornega kota: »Po Planinskem vestniku sem zbral vse, kar bi utegnilo biti pomembno za predzgodovino sedanjih treh slovenskih ptt planinskih društev in tudi za zgodovino PTT nasploh.« - V glasilu pa so sicer objavljeni (verjetno) vsi najpomembnejši dogodki iz tekoče dejavnosti tega društva.

Z letošnjim septembrskim datumom je izšla 29. številka **Obvestil** o popotniški dejavnosti in gozdnih učnih poteh, ki jih izdaja Komisija za evropske pešpoti pri PZS in Zvezi društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije (verjetno) pod uredništvom **Danice Zorko**, ki je ob **Zoranu Naprudniku** napisala za to številko glasila večino prispevkov. Ob drugih dejavnostih te komisije, ki so opisane v tej številki glasila, je predvsem pomembna novica, da je 14. skupščina Zveze društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije, ki je bila letošnjega 8. maja v Ljubljani, sprejela nova pravila Zveze. 28. člen novih pravil med drugim določa, da je Komisija za evropske pešpoti stalna komisija Gozdarskega odbora Zveze društev inženirjev in tehnikov gozdarstva in lesarstva Slovenije.

Letos sta izšli dve številki **Informatorja** PD Viharnik, ki prinašata aktualne novice o društvenem delu in nekatere vesti iz slovenske planinske organizacije, ki so pomembne za celotno članstvo. Urednik **Milan Bratec** ima v uredniškem odboru (**Vlado Kovač**, **Meta Lukman**, **Tončka Kozamernik**) verjetno dobre sodelavce: društveni član, ki prebere glasilo svojega društva, je dodobra seznanjen z najpomembnejšimi društvenimi dogajanjmi.

Izšle so tudi tri številke informativnega biltena članov PD Onger iz Trzinja, ki se je iz Vongrčkov preimenoval v **Ongerčki**. Gre v resnici za informativni bilten, ki nima drugačnih ambicij. Glasilo izdaja propagandna sekcija društva, kot urednika pa sta podpisana **Grega Schoss** in **Emil Pevec**.

V 22. številki glasila PD Lisca iz Sevnice in Krškega »**Mladi planinec**« so se med drugim spomnili 90-letnice, odkar je nadučitelj na Razborju **Blaž Jurko** zgradil Jurkovo kočjo na Lisci: več kot dve leti pred ustanovitvijo Posavske podružnice SPD v Sevnici jo je zgradil tistega avgusta zaveden Slovenec, velik ljubitelj planin in narodni buditelj in s tem prehitel nemško Alpenverein, da bi zasedla enega od najlepših gorskih vrhov v Zasavju.

Sredi letošnjega leta je izšla tretja številka 12. letnika **Gorskega popotnika**, glasila PD Integral iz Ljubljane, ki ga ureja **Marinka Koželj Stepic** in tehnično opremlja **Metod Koželj**. Največji del vsebine je posvečen aktualni društveni dejavnosti, kar seveda prispeva k tesnejši povezavi društvenega članstva.

Miran Pribožič je uredil letošnjo številko **Bohorskega poročevalca**, ki je glasilo PD Bohor iz Senovega; to je grafično izredno lično urejeno, sicer pa tipično društveno glasilo.

V nakladi 300 izvodov je letošnjega marca izšla prva številka **Planinskih odmevov**, glasila PD Fram, ki so ga uredili **Jože Bobovnik**, **Matjaž Hartman** in **Leon Vrhovšek**. Kot kaže, ima to planinsko društvo široko zaledje podpornikov, saj malone polovico glasila zavzemajo oglasi in reklame, kar je vsekakor pohvalno. Ob splošnih društvenih vesteh so objavljeni tudi prispevki, povzeti iz drugih virov, ker so se zdeli uredniškemu odboru koristni za članstvo.

PD Brežice je pod uredništvom **Francke Pečnik** (sourednika sta **Viktor Sunčič** in **Tone Hribar**) izdalo 6. številko svojih **Planinskih utrinkov**, PD Radeče ob 40-letnici svojega društva 14. številko **Planiskega poročevalca**, Mladinski odsek PD Nova Gorica pa svoje **Glasilo**. Vsi trije časopisi so tipična glasila, ki članstvo seznanjajo z društveno dejavnostjo. Uredništvo Planinskega vestnika je lahko izredno zadovoljno, da je v vseh omenjenih glasilih vsaj omenjena osrednja slovenska planinska revija, če že ni iz nje povzet kakšen prispevek, v skoraj vseh glasilih pa uredništva vabijo svoje člane, naj prebirajo Planinski vestnik in se naročijo nanj. Veseli smo, da je uredništvom društvenih planinskih glasil PV všeč; njihova reklama že učinkuje, saj se je naklada Planinskega vestnika spet začela nekoliko večati.

Mladi planinci PD Lisca iz Sevnice so v nakladi 150 izvodov izdali v polovičnem A4 formatu svoje glasilo »**Zadnjica '92**«, ki so ga podpisali glavna in odgovorna urednica **Jelka** in **Marjeta** ter tehnični urednik **Stojan** in lektorica **Marjeta**, založil pa ga je Mladinski odsek tega planinskega društva. V glasilu so deloma dokaj humorno, pa vendarle informativno opisani nekateri dogodki s poletnega tabora mladih planincev PD Lisca od 1. do 11. julija letos v dolini Zadnjice, ki se ga je pod vodstvom 17 vodnikov in drugih članov vodstva udeležilo 69 mladih planincev iz osnovnih šol sevnške občine. Kot piše v glasilu, je bil tabor organiziran tako, da so se udeleženci na njem praktično usposobili za gibanje in hojo v gorskem svetu v poletnih razmerah, poudarek pa je bil na praktičnem delu. Izmaknil se je le eden od glavnih ciljev, vzpon na Triglav, na katerem so morali zaradi slabega vremena odnehati dobro uro pod vrhom. Sicer pa so udeleženci opravili vzpone in ture na Luknjo, v Trento, na Kriške pode in Razor, k izviru Mlinarice in Soče ter na Dolič.

Med lepimi, v več barvah natisnjenimi platnicami, je zbranih 32 natisnjenih strani planinske revije »**Svet gora**«, katere tretjo številko tretjega letnika z letošnjim majskim datumom smo v uredništvo dobili v prvi polovici oktobra. Revija, ki je glasilo PD Jakob Aljaž iz Maribora ter ga

skupaj z uredniškim odborom ureja urednik **Lojz Štromajer** (revija pa ima tudi lektorja, **prof. Francka Vogelnika**), nima samo informativne, ampak tudi splošno izobraževalno ambicijo. V uvodniku predsednik PZS **Andrej Brvar** razmišlja o planinski organizaciji pred stoletnico, na naslednjih straneh so objavljeni faksimili nekaterih planinskih dokumentov iz prvih let delovanja SPD, ki sta jih podpisala predsednik in tajnik SPD **Fr. Orožen in Jos. Hauptman**, objavljenih je nekaj prispevkov, ki hočejo bralce opozoriti na varno hojo o gorskem svetu, ponašanje pa je tudi šaljiv intervju z alpinistom **Jožo Čopom** ob stoti obletnici Joževega rojstva. Kot v pravih revijah je tudi v tej več oglasov - in križanka s planinsko vsebino.

M.R.

Zadnje naravne alpske reke

Mednarodna komisija za zaščito Alp (CIPRA) že 40 let združuje več kot 60 nevladnih organizacij, katerih cilj je ohranjanje naravne in kulturne dediščine v alpskem prostoru. Ena od njenih dejavnosti je tudi razširjanje okoljevarstvene zavesti s pomočjo izdajanja strokovnih del s tega področja. V zbirki drobnih brošur je tako letos kot zvezek 11/92 izšla študija z naslovom »Zadnje naravne alpske reke« (CIPRA- Kleine Schriften 11/92: Die letzten naturnahen Alpenflüsse). Poleg nemške so izdali tudi italijansko in francosko različico.

Poglavitne ugotovitve študije so, da je le še 10 odstotkov alpskih rek ohranjenih v naravnem stanju. Kar 82 odstotkov rek je ogroženih zaradi onesnaževanja voda, 79 odstotkov pa zaradi izrabe vodne energije. Številke jasno kažejo, da so ukrepi za zaščito in revitalizacijo alpskih vodotokov več kot nujni. Na podlagi mnenj skupine strokovnjakov za tekoče vode iz različnih držav CIPRA podpira naslednja stališča:

- dosledno je potrebno zaščititi zadnje še ohranjene naravne reke ali njihove odseke,
- zaščitni ukrepi se morajo nanašati na celotno krajino ob rekah,
- v primeru odvzema vode zagotoviti ekološko zadosten minimalni pretok oziroma biološki minimum,
- zmanjšati obremenitev na najmanjšo možno mero in kakovost vode vzdrževati v vsaj 1. do 2. kakovostnem razredu,
- tehnični posegi naj bodo omejeni v okviru ekološke analize zmogljivosti okolja, ki jo je potrebno izpeljati pred vsakim posegom,
- že ogrožene ali uničene vodotoke je potrebno zaščititi, revitalizirati in renaturirati, seveda v soglasju z ekološkimi zahtevami in željami lokalnega prebivalstva.

Brošuro, ki obsega 72 strani, lahko naročite na naslovu: CIPRA - Geschäftsstelle, Heiligkreuz 52, FL- 9490 Vaduz.

Okolje in turizem

Vse višji življenjski standard in spremenjeno obnašanje v prostem času omogočata, da se naravne lepote spreminjajo v turistična zabavišča in središča. Okolje se zaradi tega spremeni, območja za počitek in prosti čas v marsičem uničijo to okolje, turistično preurejanje okolja se spremeni v posiljevanje narave. Tenkočutni naravovarstveni krogi zdaj kažejo ljudem meje njihove moči. Ali bo še mogoče ločiti človeški in gospodarski dobiček iz turizma od stranskih učinkov, ki uničujejo naravo? Ali bo v prihodnosti še mogoče združiti objektivne življenjske kvalitete, kakršne si predstavljamo v neokrnjeni naravi, in razvoj turizma? Na takšna vprašanja poskušata odgovoriti **Erich Gnaiger in Johannes Kautz** v knjigi *Okolje in turizem*, ki je na recikliranem papirju na več kot 300 straneh izšla v Kulturverlagu Thaur in stane 248 šilingov. Poleg glavnih avtorjev sodeluje s krajšimi prispevki na podobne teme še več drugih piscev.

Ljudje v Alpah

Enako številne kot so jeziki in narečja v več kot tisoč kilometrov dolgem loku Alp so tudi metode pripravljane hrane in jedi na tem območju. To bi bila lahko ena od neštetihi ugotovitev **Giannija Bodinija** v njegovi knjigi *Ljudje v Alpah*, 155 strani debeli knjigi, ilustrirani s številnimi fotografijami, ki je izšla v založbi Rosenheimer in stane 461 šilingov.

Gianni Bodini, fotograf in izvrsten poznavalec življenjskih razmer v Alpah, popelje v odlično z besedo in sliko dokumentirani knjigi bralce skozi različne podnebne in kulturnozgodovinske pasese in v posameznih alpskih regijah predstavlja način priprave, konzerviranja in vsakodnevnih prehrane tamkajšnjih prebivalcev.

Ta knjiga je ljubko potovanje na območja, o katerih kljub vsemu še vedno dosti premalo vemo.

društvene novice

In memoriam:

Damjan Vidmar - Damč

Ležali smo pod nadstreškom neke domačije tretji dan hoda od Gopetarja proti baznemu taboru pod Džanujem nekje med reko, džunglo in riževimi polji. Dnevne etape je bilo konec, nosači so si kuhali večerjo. Nebo nad Kabeli Kolo, ki je šumela nekje na levi, vendar precej globoko pod nami, je bilo mirno, posuto z zvezdami, odprto, pričakujoče.

Ne vem (ali pa tudi vem: sedaj...), zakaj sta z Dušem pričela sproščen pogovor o smrti, o umiranju, o vsem tem, kar človek takrat doživlja.

Govoril si o smrti kot o trenutku, ki je lahko po svoje tudi lep: v njem ni več prostora za strah, le še za vdanost in zaupanje. Vem, da si bil (kot smo najbrž mi vsi, ki smo preživeli) prepričan, da je smrt zgolj povsem naraven prehod na višjo raven bivanja, začetek nekakšne nove, morda celo bogatejše doživljajske izkušnje.

Sedaj, ko sem ob tvoji smrti to tudi sam začutil, ti od srca verjamem. Če je smrt lahko tudi nekaj lepega, potem si umrl lepo: umrl si kot mož, kot človek, ki je tudi nam vsem dokazal vse tisto, o čemer je prejšnji večer pod obokom nepalskega neba tekla beseda.

A ostaja bolečina, ostaja nenadomestljiva izguba, ostajajo spomini. Obstaja pa tudi vera, obstaja veselje nad življenjem, obstaja vse tisto dobro, vseodpuščajoče, kar je moč najti le v pravih ljudeh.

In hvala ti, Damči, ker si me tega naučil!

Dani Bedrač

In memoriam: Mirko Ivič-Šiljo (1914-1992)

Med nami so planinci, ki bi jim morali posvečati posebno pozornost. Mi in prihodnji rodovi. To so tisti planinci, ki so spodbudili, organizirali, zbrali sodelavce, našli in navdušili mecene in zbirali denar, se odrekli vsakotredenskih in vsakoletnih prostih dni in počitnic ter sami največ tudi fizično delali pri zidavi naših planinskih koč.

Tak je bil **Mirko Ivič-Šiljo**, častni predsednik PD Ravna gora iz Varaždina. Umrl je, strt od hude in neozdravljive bolezni, 7. avgusta letos, planinci iz Varaždina, Ivanca in Čakovca ter številni prijatelji in someščani pa so ga pospremili na njegovo zadnjo pot 10. avgusta.

Z Mirkom sem se družil in sodeloval več kot 35 let. Hodili smo po gorah od Triglava in drugih slovenskih hribov, povezanih v slovensko planinsko transverzalo, ki jo je Mirko prehodil, prek Velebita, Zelengore, Magliča in Durmitorja do daljnih Prokletij na albanski meji.

Od dolgoletnega Mirkovega delovanja želim posebno poudariti zidavo novega planinskega doma na Ravni gori leta 1963, in sicer na kraju, kjer je stal nekdanji Filičev dom, ki so ga varaždinski planinci zgradili že leta 1932 in ga imenovali po svojem ustanovitelju in edinem predvojnem predsedniku, zaslužnem **prof. Krešimirju Filiču**.

Mirko Ivič je bil med drugo svetovno vojno s svojo prvo ženo Anko oskrbnik Filičevega doma, ta čas pa je tudi sodeloval s protifašističnim

gibanjem. Dom so leta 1944 požgali, Mirkovo ženo Anko, mater dveh mladoletnih otrok, pa ubili. Spomin na umrlo mater je ohranjen v imenu novega doma, ki se imenuje po **Anki Ivič**.

Upamo, da se bo sedanji dom, pravi majhen planinski hotel, imenoval po obeh in bo postal Planinski dom Anke in Mirka Iviča. Naj se naši planinski domovi imenujejo po tistih, ki so jih gradili v časih, ko so drugi zidali počitniške hiše za svoje lastne počitnice in razvedrilo!

V dom so napeljali telefon in električni tok, na vrhu so postavili kovinsko piramido - razgledišče, zgradili so dovozno cesto do doma. Za vse to je dal pobudo in za vse to je poskrbel Mirko Ivič, tedanji predsednik društva, ki ga je pri tem vseskozi podpirala njegova žena Katica.

Imel sem poslovilni govor na njegovem pogrebu. Govoril sem v imenu planincev živim ljudem o pridnosti, vztrajnosti in skromnosti nekega planinca, ki je lahko vsakomur za zgled.

Z Velikih pečin naše Ravne gore, ki so tako močno pritegnile **Maksa Meška** iz vasi Lahonci pri Ormožu, je prekrasen razgled na urejene in vinorodne griče Haloz, na gozdnati Macelj, Strahinjščico, Boč, Pohorje. Planinska društva iz Ormoža, Maribora, Ptuja ali Rogaške Slatine uvrščajo v svoj letni program izletov tudi Ravno goro. Nas planince iz Varaždina pa bodo povezovali z Ravno goro tudi spomini na našega zaslužnega Mirka Iviča, na čigar večni dom je gospa **Vladimira Horvat**, predsednica našega društva, na dan žalostnega slovesa položila šopek svežih ciklam, nabranih v gozdovih Mirkove in naše Ravne gore.

Tomislav Jagačič

80 let Viktorja Obeda

Osem desetletij **Viktorja Obeda**, rojenega 28. avgusta 1912 v kraju Huntau v Avstriji, pomeni dinamično aktivnost v našem društvenem pla-

ninskem prostoru. Planinsko društvo Kranj uvršča jubilara med zveste delovne delavce in odbornike društva, saj je ves čas deloval kot gorski stražar, markacist ter oskrbnik na Kališču in Kravcu. Bil je tudi aktivist za pridobivanje članov v planinsko organizacijo. Skratka, bil je duša naših gora, v kateri sta bila združena skromnost in poštenje, čeprav ga zadnji čas pesti bolezen, mu želimo še mnogo pogledov na panorame gorskih vencev z besniškega konca, kjer si je ustvaril družino in dom in se srečuje s spomini na dneve, preživete v gorah.

Franc Ekar

50 let Francija Ekarja

Slovensko ljudstvo čedalje bolj verjame že ponarodeli prisposodbi, da je dan pred plačo daljši od že preživetega leta. Med njimi po vsej verjetnosti ni **Francija Ekarja**, Kranjčana, ki se

je 17. oktobra rokoval z Abrahamom. Ni zato, ker zanj »dnevo čakanja« enostavno ni; preveč je zaposlen, da bi imel čas misliti na to, poleg tega pa se je že zdavnaj naučil še neke modrosti, ki pomaga v dobrih in slabih časih: ko delaš, računaj s tem, da ima mesec kakšen dan manj kot piše na koledarju, ko pa se tolčeš za preživetje, jih ima najmanj 38!

Franci Ekar se je rodil v Preddvoru pri Kranju, po končani osemletki in industrijski šoli v Iskri je potem ob delu končal še Višjo in Visoko šolo za organizacijo dela v Kranju, pred kratkim pa je na tej šoli, ki je zdaj fakulteta, tudi magistriral. Delavsko knjižico je z 19 leti dobil v Iskri, kjer je ostal do leta 1975, ko se je za dve leti preselil v Gorenjski tisk (tam se je kot šef komerciala s sodelavci praznoval z organizacijo izdaje prve

slovenske masne knjige Misala), nakar je odšel za direktorja PPC Gorenjski sejem, kjer je še danes. Tja je bil poslan brez določenih ciljev in nalog, zdi se pa, da bi tedanji občinski oblasti bolj godilo, če bi sejemska dejavnost kljub petstoletni tradiciji zamrla. Franci Ekar je mislil drugače; zakopal se je v delo in je sejem rešil tudi tako, da je zgradil novo večnamensko halo z zimskim drsališčem. Tedaj je Gorenjski sejem dobil tudi nove poslovne prostore, direktor pa svojo sobo. Gorenjski sejem je pod njegovim vodstvom zelo napredoval, v zadnjem času pa je slovensko javnost - predvsem strokovno in politično - močno razburkal s »svojo« prireditvijo »Slovenski proizvod - slovenska kakovost - SQ«. Učinkovita in odmevna je bila tudi prva promocija in razvitje slovenske zastave (1992) na razstavišču v Pekingu, za kar je bil pobudnik in operativno poslovni soizvajalec. V vojnem času osamosvajanja Slovenije je seznanil z resnico direkcije sejmov v državah Alpe-Jadran. Tudi na tak način je Slovenija dobila dodatno vplivno podporo za hitrejšo priznanje. Njegov življenjski slog je hoja po neutrujenih poteh (ostanek njegovih alpinističnih let?). Kdor ga pozna, pravi, da je izredno prilagodljiv, kar potrjuje tudi to, da je kot človek proti strankarskim zlorabam tako v gospodarstvu kot športu.

Franci Ekar je pustil ogromno življenjske energije, dela in znanja v Gorenjskem sejmju, kljub temu pa je imel dovolj časa za neštete funkcije, ki jih je ali jih še opravlja. Med drugim je že 23 let predsednik Planinskega društva Kranj, šest let Alpinističnega odseka, tajnik Gorske reševalne službe je, štiri leta je bil podpredsednik Planinske zveze Slovenije, je učitelj smučanja, tajnik Lovski družine Jezersko in podobno. Od leta 1962 do 1979 je sodil v krog vrhunskih slovenskih alpinistov, med drugim pa je bil tudi pobudnik in organizator izgradnje visokogorskih postojank Ledine in Kravvec, adaptacije Doma na Kališču, gradnje tovornih žičnic. Bil je med prvimi, ki so že davnega leta 1967 začeli vključevati v gorsko reševalno službo tudi helikoptere, ter eden izmed redkih, ki je v helikopterski nesreči ostal živ - na Kravcu leta 1981. Bolj kot on sam je to njegovo »drugo rojstvo« občutila njegova družina - ima sina in dve hčerki, dva sta zdaj študenta in ena gimnazijka, ter soprogo - »strogo« profesorico.

Iz dnevnika njegovih alpinističnih uspehov bi lahko med drugim prepisali, da je bil leta 1962 udeleženec naveze po slavnem montblanškem grebenu Penterev, leto pozneje je splezal na devet vrhov Kavkaza, leta 1967 pa je bil na strehi sveta, v Pamirju (prva slovenska odprava). Tri leta kasneje je premagoval pakistanski Hindukuš in prag Himalaje (vzpon na Istor O-Nal), dve leti pozneje pa je vodil slovensko odpravo na Mavenzi (Kilimandžaro). Za seboj ima osem prvenstvenih smeri in več sto plezal-

nih vzponov v klasičnih stenah Alp, vrsto turnih smukov z visokih gora, 29. avgusta letos pa je s sinom Alešem preplezal Severno triglavsko steno. Bil je pobudnik in realizator transverzale kranjskih vrhov in plezalnega vodnika, sodeloval je pri oblikovanju profila planinskega vodnika. Bil je tudi državni prvak v vožnji z akijem, uvrščen je bil na nekaj solidnih mest v smučarstvu. In končno - Franc Ekar ohranja in spoštuje prvobitnost gora.

18

Slovesno na Ledinah

Prvega in drugega avgusta so na Ledinah slavili 15 let obratovanja Kranjske koče kot poletnega smučarskega središča na Skutinem ledeniku. Ledine kot ostenja nad njim so žarele v sijaju lepote in mogočnosti.

V soboto, 1. avgusta, so na pobudo velikega števila planincev blagoslovili planinski dom. To je bil pravzaprav prvi blagoslov planinske koče v samostojni državi Sloveniji. Slovesno je kočo blagoslovil nadškof **dr. Alojzij Šuštar**, organizacijo in obred pa je pripravil župnik **Franc Urbanija** z Dovjega. Nadškof je predsedniku PD Kranj **Francu Ekarju** slovesno izročil listino »staroslovenski hišni žegen«, namenjeno Kranjski koči na Ledinah kot dobrini trajnega in pomembnega pomena. V nagovoru je poudaril pomen planinstva in med drugim dejal: »Čim višje smo, tem večje je obzorje. Tako je tudi s človekom na gori. Čim višje na gori si, toliko se širi tudi plemenitost dobrih človeških lastnosti.«

Ob blagoslovu je bila maša za ponesrečene v gorah, tudi za ponesrečene v prvi helikopterski

Kranjsko kočo na Ledinah je blagoslovil slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar, pred mašo ob tej priložnosti pa je govoril prvak slovenskih krščanskih demokratov Ivo Bizjak.

Dan po blagoslovitvi je bila pri Kranjski koči proslava ob 15-letnici obratovanja, ki ji je prisostvoval tudi Milan Kučan.

Foto: Franci Ekar

nesreči pri nas leta 1975, ko so umrli pilot, ponesrečenec, ki so ga reševali, in gorski reševalec zdravnik. Ta tragični dogodek se je zgodil komaj dvesto metrov pod Kranjsko kočo.

Drugega avgusta je bila proslava ob 15-letnici uspešnega obratovanja in oskrbovanja te koče. Planinski nagovor je imel predsednik Predsedstva Republike Slovenije **Milan Kučan**, ki ga je množica planincev navdušeno sprejela in pozdravila. V kulturnem sporedu so sodelovali pevci z Jezerskega **Smrtnikovi** in ansambel

Dežman, za varnost pa je skrbela Postaja GRS Jezersko. Jubilejni dan je potekal v aktivnostih na snegu, vzponih na mejne vrhove, na Rinke, in na zabavi s planinskim plesom.

Slovesnosti so se oba dneva udeležili številni gostje, ministri, župani slovenskih in koroških občin, številni predsedniki planinskih društev in strankarski veljaki.

Ledine imajo dobro perspektivo, ko seje sprostil režim v prejšnjem mejnem pasu. S tem smo vstopili v evropski alpski sistem, kar že potrjujejo številni obiski tujcev od Američanov in Angležev do Italijanov in Čehov. Nazadnje pa je pomembno dejstvo, da postaja pot Češka koča - Ledine - Okrešelj izjemno atraktivna množična planinska zanimivost ter najbližji pristop na Mrzlo goro, za katero je vse večje zanimanje.

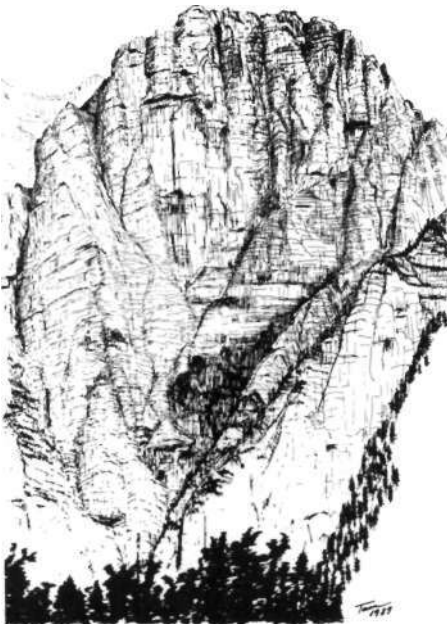
Franci Ekar

Tomaž Rovšček razstavlja

V petek, 18. septembra letos, so v tolminski knjižnici Cirila Kosmača odprli likovno razstavo, katere avtor je **Tomaž Rovšček** iz Mosta na Soči.

Tomaža poznamo kot alpinista in planinskega vodnika; njegova velika ljubezen so gore in vse, kar je z njimi povezano. Tako je pred petimi leti prišel z daljše gorske ture in le-ta je v njem povzročila močna čustva. Kmalu zatem je nastala njegova prva risba. Nikoli ni mislil, da bi od tega še kaj nastalo, vendar počasi, po številnih velikih doživetjih v gorah, je prijel še za pero in je to narisal ali pa tudi zapisal z besedo.

Tomaž Rovšček: Gora

Ljubi svoje sodelavce in tako so potem nastale njegove karikature, pa tudi portreti očeta in matere. Zanima ga njegova bližnja okolica, rojstni kraj, stare zgradbe, arhitektura nasplah, še posebno stare cerkve, ki bi jih rad iztrgal pozabi.

Močno je nanj vplivala miselnost ljudi v hribih Južne Amerike in Peruja in ko se je vrnil, je to po spominu tudi narisal. Pretreslo ga je 500-letno suženjstvo Indijancev, sicer pa ga tudi pri nas prizadenejo zapuščene in samotne kmetije. Vsaka grapa je po njegovem zanimiva.

Vse kaže, da je Tomaž občutljiv človek; rad se ukvarja še z glasbo in fotografijo ter povsod išče lepoto. Skrbi ga, kaj bo z našimi prihodnjimi rodovi, kajti na svetu je premalo spoštovanja in ljubezni do drugega.

Zaenkrat riše po lastnem občutku; le malo prvin risbe se je naučil od akademskega slikarja **Borisa Božiča** iz Mosta na Soči.

S svojim slikarstvom želi iz te kvalitete zrasti v drugo kvaliteto, kar mu tudi iz srca želimo, ob tej razstavi pa čestitamo.

Ada Kinkon

Srečanje planinskih prijateljev

Ideja, da bi se srečevali gospodarji točk - domačij, ki hranijo žige in vpisne planinske knjige ob Šaleški planinski poti in planinski poti 14. divizije, se je porodila na Paškem Kozjaku leta 1979 ob razviti planinskega prapora PD iz Velenja. Od takrat naprej vsako leto organizira PD (**Stane Jamnikar**) zanje srečanje oziroma izlet. Tako so spoznali že veliko lepih in zanimivih krajev ter kulturnih in zgodovinskih znamenitosti po Sloveniji in Hrvaški. Ob srečanjih pa je seveda šlo tudi za spoznavanje in doživljanje lepote narave in njenih posebnosti. Na ta način so preživeli v teh letih že veliko veselih, prijetnih in sproščenih ur. Vedno je namreč spremljal potovanja harmonikar **Stanko Grobelnik**. Brez njega bi tudi lepe slovenske pesmi, ki so jih udeleženci prepevali na izletih, manj lepo zvenele.

Tako je bilo tudi v nedeljo, 13. septembra, ko nas je **g. Sever** z najnovejšim rudniškim avtobusom odpeljal novim doživetjem naproti. 54 potnikov je ob 6. uri zapustilo Velenje. Mesto je še spalo, ko so se iz okoliških hribov zbrali izletniki. Tem se je pridružilo še nekaj planincev iz Velenja. Snidenje je bilo veselo, saj so med seboj že dobri znanci ali celo prijatelji.

Pot nas je vodila skozi Celje do Zidanega mosta in naprej v dolino gradov, kakor radi imenujemo dolino Save v tem predelu, saj na zelo vidnih mestih stojijo gradovi nad Sevnico, Brestanico, Krškimi in v Brežicah. Vreme je bilo lepo. Iz tesne savske doline smo se pripeljali na Krško-Brežiško polje in bili kmalu na cesti Ljubljana-Zagreb. V daljavi so se bočili Gorjanci. Ustavili smo se v motelu Čatež pred Čateški-

mi Toplicami in si privoščili jutranjo kavo in nekoliko počitka.

V Brežicah smo si pod strokovnim vodstvom ogledali Posavski pokrajinski muzej, ki hrani zanimive zbirke - dokumente časa, v katerem so nastajali. Videli smo bogato arheološko zbirko, pa etnološko, zgodovinsko ter umetniško zbirko slikarja in grafika **Frana Stiplovška**. Skoraj pa ti zastane dih, ko stopiš v kapelo ter greš po baročno poslikanem stopnišču in še posebej, ko si ogleduješ slavnostno dvorano s poslikavo **Karla Franciška Remba** (1674-1718).

Na grajskem dvorišču nas je že čakal g. **Malus** iz Vina Brežice. Pokazal nam je eno izmed treh kleti, ki jih ima podjetje v gradu. Nekaj strokovnih razlag in odgovorov na vprašanja - in že smo se odpeljali v Šentlarnart, kjer ima podjetje svoje obrate in skladišča. Poslušali smo odlično razlago o proizvodnji vin in brezalkoholnih pijač (140 vrst), po ogledu pa so nas povabili na degustacijo treh vrhunskih vin. V prostoru z belo pogrnenimi prti smo z najboljšo pijačo nazdravili 92-letnemu **Arnežnikovemu atu** in njegovi 80 let stari **ženi Mariji**, ki sta se tudi letos pridružila izletnikom-kmetovalcem.

Odpeljali smo se še na Bizeljsko in Kozjansko in se ustavili pred gostilno v Virštajnu, kjer nas je čakalo naročeno kosilo. Sledilo je veselo popoldne s srečelovom, petjem, plesom in šalami, ki jih je iz rokava stresal **Ivo Golobranc**.

Sredi popoldneva smo se zadovoljni odpeljali še proti Olimju in kmečkemu turizmu Ježovnik.

Tako je bilo prijetno, da smo se kar težko poslovili. Dolino je že zagrinjal mrak in po okoliških hišah so se prižigale luči. Mi pa smo se polni lepih vtisov vrnili v Velenje.

Julijana Hočevar

210-letnica

Lepa je jesen v svojih pestrih barvah, življenje je pestro vse do jesenskih dni, dan, ki so si ga izbrali trije »mladeniči« za praznovanje svojega jubileja, je bil vseskozi sončen. Planinci so, zato smo bili povabljeni v planine.

Pod Grmado nad Celjem stoji lična hiška, Čajnica Grmada, priljubljeno zatočišče Zagrajčanov in tudi naključnih mimoidočih. Birt Stanko ve, kako se streže planincem, pa je v planinskem slogu tudi priredil slavlje za naše tri sedemdesetletnike. Ob prihodu nas pozdravijo metrske karikature slavlencev v drži njim značilnih dejavnosti. Odojek z bogatim okrasjem se bahavo šopiri na mizi, obdan z darili birta, domači renski rizling pa se iskri povliskava iz okrašenih steklenic. Tone, Stanko, Ernest - naj srk potrdi izrečene želje! Najstarejši Tone se prvi loti ponujenega na mizi, za njim pa še Stanko in Ernest - pač po starosti, čeprav so vsi rojeni leta 1922. Brez petja pa ni pravega vzdušja; znana družba pevcev - planincev

(mednje spadajo tudi slavljenici) je koj začela to dejavnost. Dočakan je bil tudi prihod kardinala Lenarta. Potrebna je bila spoved, saj se je menda v teh sedemdesetih letih nabralo kaj grehov. Namesto božjih kruhkov je treba popiti četrtno vina na eks, za odpustke pa so dobili kapice za zaščito glave: sonce je bilo res močno.

Pevci pa, neutrudni kot birt - tja do poznih večernih ur, do svidenja. Tone - lovec, Stanko - planinec, Ernest - GRS, še na mnogo, mnogo let!

stane

Dobro seme smo sejali

Ali lahko kdo dvomi o tem, da je delo z najmlajšimi najboljša zagotovilo, da se bo planinstvo v Sloveniji še naprej širilo in utrjevalo in da bo tudi v prihodnje osnova prave rekreacije?

Prav te resnice se v planinskem društvu Integral dobro zavedajo in že vrsto let uspešno sodelujejo z vrtcem Andersen v Šiški. Kar 350 predšolskih otrok je vključenih v planinsko društvo! In ne samo vključenih; mladinska sekcija društva je v tesnem sodelovanju z vodstvom zavoda že pripravila vrsto spodbudnih akcij.

Predvsem kaže omeniti organizacijo letošnje planinske šole za najmlajše na Planini Jezero nad Bohinjem. Te šole se je udeležilo 110 otrok (tri skupine: 30, 30 in 50 otrok).

Šestdnevna šola je bila ustanovljena na pobudo **Franca Berganta** že pred petimi leti in od takrat naprej se vsako poletje zbirajo v planinski koči PD Integral otroci, ki z navdušenjem spremljajo »šolski« program, saj vsebuje same prijetne predmete: nauk o pravilni hoji, spoznavanje planinskega cvetja, spoznavanje živali v naših gorah, razgledovanje vrhov in najlepšega - obisk bližnjih planin in vrhov Viševnik, Pršivec, Vodični vrh, Sedmera jezera (pohod čez Štapce - v naveži!), planina Laz in drugo.

Za varnost skrbijo vodniki PD Integral, ki na ljubo otrokom žrtvujejo del letnega dopusta, da bi se otroci dobro počutili in tudi česa naučili. Za to dobijo povrnjene le materialne stroške, čeprav je društvo že večkrat - a zaman - prosilo ustanove mestne telesne kulture, da bi mu delno pomagale pri kritju teh stroškov. Navsezadnje tudi taka šola vzgaja osebnost in razvija splošno kulturo, odnos do narave in do ekoloških problemov nasploh.

Starši so (po ugotovitvah posebne ankete) z učinki šole izredno zadovoljni in radi prispevajo največji del stroškov za njeno izvedbo, delno pa financirata šolo VVZ in PD Integral.

Planinski vodniki, ki so požrtvovalno sodelovali pri izvedbi planinske šole, so (po abecedi) **Franc Bergant, Gabrijel Jelovšek, Aleš Kirn, Zvone Kosmač, Andrej Ločnikar, Miha Prime** in **Barbara Rednak**.

Seveda pa brez zavodovih vzgojiteljev ne bi

mogli izpeljati celotnega programa in dosegati dobrega počutja v tej šoli. Za to sodelovanje je posebej zaslužna **Ivanka Vodnik**, medtem ko je s strani planinskega društva treba pohvaliti **Andreja Ločnikarja**.

Poleg planinske šole prireja društvo za svoje najmlajše tudi posebne izlete na razne vrhove, od lahko dosegljivih (Gobavica) do malo težjih (Nanos, Snežnik, Miklavž, Slivnica, Kum). Izletov se udeleži tudi po 200 otrok in lahko si mislimo, da se mladim dušam za vselej vtisnejo v spomin.

Zahvala gre tudi vodstvu Ljubljanskega potniškega prometa, ki kaže potrebno razumevanje za delovanje PD in njegovih vodnikov.

Nedvomno je način dela z najmlajšimi planinci, kot ga je zastavilo PD Integral, lahko v spodbudo tudi drugim planinskim društvom.

S K

Vipavski planinci na Jezerskem

Letos smo planinci iz PD Vipava od 2. do 9. avgusta taborili na Jezerskem pri Planšarskem jezeru. Tabora se je udeležilo 54 mladih planincev. Naš prvi izlet je bil ogled slapa Čedca ter okolice Jezerskega. Naslednji dan smo odšli h koči na Ledinah ter si ogledali ledenik in smučišče. V sredo je majhna skupina 10 planincev obiskala Dom na Kališču se vzpela na vrh Storžiča, od tam pa še po žig transverzale k Domu pod Storžičem.

V četrtek smo imeli glavni izlet k Češki koči, nato smo šli na vrh Grintovca, potem pa še na Kočno ter nazaj k Češki koči in v tabor. V petek smo si šli ogledat kamnolom v bližini Jezerskega, kjer smo videli za te predele nenavadno kamenino lehnjak. Delavci kamnoloma so nam razkazali kamnolom in povedali zanimivosti o tej kamenini. Zvečer je bila tradicionalna tekma med starimi in mladimi planinci.

V soboto smo imeli zaključek tabora ob tabornem ognju.

V nedeljo, ko smo odhajali z Jezerskega, smo si vsi zaželeli: Na svidenje na taboru leta 1993!

Leon Kodre

Ekološki delovni tabor

Mladinska komisija Planinske zveze Slovenije že več kot desetletje organizira planinske delovne tabore. Z vse večjimi problemi na področju varstva narave in s spoznanjem, da lovimo zadnji vlak pri aktivnem varstvu okolja, so ti delovni tabori postajali iz leta v leto bolj »zele-no« obarvani. Nekaj zadnjih let pri organizaciji tabora sodeluje tudi Triglavski narodni park.

V letošnjem letu smo tabor prvič poimenovali •Ekološki delovni tabor. Dobra priprava programa, izbira primerne lokacije, veliko požrtvovalnosti med organizatorji, tako na strani MK PZS

kot TNP, in iz različnih virov zagotovljena finančna sredstva so pripomogli k uspešnosti tabora. Veliko mladih, ki radi hodijo v hribe, obenem pa jim varstvo narave v gorah ni deveta skrb, želi sodelovati na taboru. Tudi letos je bila udeležba pisana, mednarodna, saj so na Ekološki delovni tabor prišli razen Slovencev tudi predstavniki Belgije, Nizozemske, Finske, Italije in Nemčije.

Ekološki delovni tabor je bil na Planini na Kraju (Komna) in v okoliških gorah od 5. do 19. julija letos. Udeleženci so spoznali prostor Triglavskega narodnega parka, naučili so se osnov varstva narave v gorah in seveda tudi aktivno prispevali k njenemu ohranjanju. Največ časa je bilo namenjeno čiščenju planinskih poti in saniranju nekaterih divjih odlagališč v gorah. Poleg tega so na taboru tudi vzdrževali poti in objekte TNP.

Udeleženci so bili izjemno zadovoljni s sicer ne preveč udobno namestitvijo, s prehrano in z organizacijo Mladinske komisije in TNP, ti dve pa z medsebojnim sodelovanjem.

Finančno in materialno so pomagali pri izvedbi Ekološkega delovnega tabora Ministrstvo za šolstvo in šport Republike Slovenije, MK PZS, Triglavski narodni park, Zavarovalnica Adriatic, Emona Ljubljana, Pivovarna Union, Ljubljanske mlekarne, Žito in Gozdno gospodarstvo Bled.

Kljub napornemu programu je bil tabor izveden v zadovoljstvo vseh, narava pa je vsaj malo čistejša. Želeli smo, da bi taka tudi ostala. Kdor pa se ob izteku planinske sezone potepa po gorah, žal lahko vidi, da je bil trud ponekod zaman. Ali naj prihodnje leto Ekološki delovni tabor organiziramo konec septembra, da bomo lahko pospravili za vsemi, ki puste dlako, kjer

I***?

Martin Šolar

16. poletni zbor PLV

Prvi konec tedna v oktobru 1992 je bil po vrsti že 16. poletni zbor PLV - prvi državni, in sicer ob 115-letnici prvega oblastveno potrjenega slovenskega gorskega vodnika. Mineva tudi 16 let od prvega tečaja za PLV.

Letošnji zbor je bil v Črnuškem domu na Veliki planini. V petek zvečer je bil poprejšnji usklajevalni seminar inštruktorjev za potek tega in področnih zborov, ki naj se končajo nekako do začetka poletne sezone. Sodelovali so **Božo Jordan**, **Marinka Koželj** (vodja OPLV), **Bojan Pollak** (pripravil gradivo za orientacijo in kline), **Marjan Ručigaj** in **Ernest Stoklas**. Za zbor je bilo prijavljenih 55 vodnikov (v letu 1990 registriranih 462, v 1991 pa 458 PLV). Zbor se je pričel v soboto in popoldne je bilo že praktično delo iz orientacijskih veščin. Vreme je bilo za to kot naročeno - megla in dež! Tu resnično spoznaš pomen kompasa in karte, ki te rešujeta le ob pogoju, da resnično obvladaš večšine dela z

njima. Ob analizi dela so bili z delom vsi zadovoljni. Proge je pripravil B. Pollak, ki je na začetku s kratkim predavanjem obnovil osnove orientacije.

Ena od skupin bi rada pomagala skupinici mladih, ki pa sploh niso vedeli, kam so namenjeni. V nedeljo je **Tone Sazonov**, ko je prihajal v dom, našel mlajša fanta, ki sta obnemogla (eden je bil že precej podhlajen). Spravil ju je v dom in s tem lahko aktualiziral svoje predavanje o analizi gorskih nesreč v letu 1991 na tem zboru. Zdravniška tema je odpadla.

Ena izmed točk se je dotaknila problema nove kategorizacije vodnikov PZS. V prvi številki letošnjih Obvestil PZS so objavljena Pravila o enotni kategorizaciji vodnikov PZS z veljavnostjo od 29. 2. 1992. Pravila določajo dva roka uskladitve. V času enega leta je potrebno uskladiti interne pravilnike, ki urejajo delo različnih vrst vodnikov v okviru PZS (vrste vodenja, področja dela), kategorizacija vodnikov pa naj bo končana v letu in pol. Ni pa natančno določeno, kako je z absolventi, ki so končali po starem določilu v tem obdobju.

Trenutno predpisujejo pravila 12 kategorij vodnikov. V šolah veljajo stari predmetnik in določila do rednega izteka zatečenega šolanja. PLV bi lahko našel samega sebe v največ kategorijah A in B, morda kdo v C in D (lažje snežne ture). V 31. členu je navedenih šest točk, ki določajo pogoje za kategorizacijo starejših vodnikov, saj je najdaljši čas dela že 16 let. Med pogoji za registracijo in kategorijo je tudi udeležba vsaj na dveh izpopolnjevalnih zborih (poletnih/zimskih) v zadnjih petih letih. To pomeni, da smo morali biti zraven od leta 1987 in potem po vrsti na Mozirski koči/Uskovnici, Kamniškem sedlu/Kofcah, Peči/Koči na Loki pod Raduho, Frischaufovem domu na Okrešlju/odpadel, Domu na planini pri jezeru/Komni. Predstavljeno je bilo Poročilo za registracijo vodnikov PZS z navodilom, ki gaje pripravila Marinka Koželj. Zbor se je končal s predavanjem Bojana Pollaka Izdelava umetnih fiksirnih točk v kopni skali - prav tako v slabem vremenu in z željo, da bomo drugo leto lahko v lepem vremenu poslušali značilen zvok pri zabijanju klinov ter tako dokončali praktični del zadnjega predavanja.

B. J.

Zanimiva Čičarija

Od letošnjega 11. do 13. septembra je skupina zagrebških planincev - železničarjev obnovila ali na novo markirala planinske poti po Čičariji v Istri. Prvi dan so štirje planinci po pogovoru s predsednikom in tajnikom občine Buzet v tem kraju obnovili markacije od Lupoglava do vasi Semiči na cesti Lupoglav-Lanišče. Naslednji dan so nadaljevali markiranje do vasi Brgudac pod Brajkovim vrhom (Korita) in popoldne od vasi Slum do vasi Klenovščak, tretji dan pa so

obnovili markacije okoli Učke in njenega vrha (1396 m).

Spotoma smo obiskali vasi Račja vas, Trstenik, Brest, Semiči, Slum, Brgudac in Lanišče, naši spremljevalci iz Osijeka pa so prehodili dobršen del Istrske planinske poti od Žbevnice (1014 m) skozi Račjo vas do Orljaka (1106 m) ter Brajkovega vrha, Brgudca in Račje vasi.

Ko smo se vračali, smo šli v notranjost Čičarije in si ogledali spomenik Podlomskih žrtev in neokrnjeno naravo, pa tudi planinski dom na Poklonu, kjer smo imeli skupno kosilo iz nahrbtnikov.

Poudariti velja, da je letos kljub najrazličnejšim težavam hodilo po Čičariji 42 planincev, največji del po Istrski planinski poti.

Josip Sakoman

Srečanje na Tuševem

Mlado planinsko društvo Vinska gora je pripravilo srečanje vaščanov in drugih planincev na Tuševem. Letos jim je prvotni termin prestavilo vreme na 20. september in tako so ga to nedeljo izvedli v sončnem popoldnevu. V veseli del (ples, igral je ansambel **Simona Legnerja**) so vpleti še tekmovanja v vožnji samokolnice, smučanju v parih, žaganju hlobov, skakanju v vreči in vlečenju vrvi (košnja je odpadla). Otroci so lahko jezdili konja, kar je bilo za mladež veliko doživetje. Za jedačo in pijačo so poskrbeli planinci.

Na zbornem mestu v Vinski gori so bili ob dogovorjeni uri le štirje planinci in le dva sta šla vso pot peš. Hoja od cerkve sv. Janeza na Peči čez Gonžarjevo peč (575 m), razgledno točko Vinskogorske poti, je kot sprehod na Tuševo. Na Peč pelje kar stirma, z jeklenico zavarovana steza. Ko smo na vrhu Peči, krenemo levo po travnatem svetu mimo Petka na Šaleško planinsko pot, po nji pa mimo Vihra (spomenik) do Tuša, nekoč trdne kmetije (sedaj gradijo novo veliko poslopje) na zahodni strani Radojča (937 m).

Na prireditvenem prostoru se je zbralo za tak majhen kraj kar veliko ljudi. Na tak način si planinsko društvo širi svojo dejavnost, se uveljavlja v svojem kraju in dobi nekaj malega denarja za svoje delo in vzdrževanje planinske poti po Vinski gori.

Kake pol ure od tod je po gozdnih kolovozih zanimiv sprehod do Velinjske peči, ki je naravna znamenitost, kot piše na tabli (460 m, Velunja peč; Velinjekova peč, Proteus 45, 9-10: 361-362). To je velik naravni most, ki je vreden ogleda. Z velenjske strani je do Velinška kar dobra vozna pot in nekaj oznak do samega mostu. Za pogled na odprtino je poskrbljeno z lesenega »balkona«. Pod mostom ta čas ni tekla niti kapljica vode in tako štiri metre visokega slapu ni bilo videti.

8 j

KOT BI POSTAVIL DVOGRBI KAMELI DRUGO ZA DRUGO

POTI NA POLHOGRAJSKO GRMADO

BRANKO VRHOVEC

Sam ne vem kolikokrat sem jo občudoval. S Korena nad Horjulom so se imenitno videla njena strma pobočja, ki se kot nekakšni dolgi zeleni jeziki zajedajo v osrčje polhograjskih gozdov. Prgišče skal na vrhu daje prikazni videz gore, sicer bi jo pogotnilo morje zelenja, ki valovi vse kroginkrog Polhovega Gradca. Polhograjska Grmada. Ponos Pograjcev, obvezna romarska pot okoliških, pa tudi ljubljanskih hribolazcev.

Ne spominjam se več, kdaj sem se prvič povzpel na to slikovito dolomitsko gorico. Vem le to, da so se mi zašibila kolena, ko sem prvič stal na njenem vrhu in je pod gomilo skalovja zazijala praznina, kakor da bi človek gledal naravnost v brezno.

Nepozaben je pogled z Grmade ponoči. S planinskim prijateljem **Milanom Železnikom** z Vrzdenca in peterico Ljubljančanov, ki so bili opremljeni s pravcatimi alpinističnimi svetilkami, smo prav na novo leto 91/92 stali na njenem vrhu in se predajali omami novoletne noči. Nekje v daljavi, tja proti Ljubljani, so noč parale rakete in petarde; zdaj se je zasvetilo rdeče, zdaj modro, zdaj rumeno; prasketalo je in pokalo, človek je imel občutek, ko da bi bil kje nad Sarajevom. Potem je trušč v daljavi zlagoma potihnil in nad nami je spet zazijalo bazaltno črno nebo, posuto s tisočericimi zvezdami.

ZAŽELENE ČISTE GORE

Tega vročega avgustovskega dopoldne sem že četrtrič v tem letu grizel proti vrhu polhograjskega očaka. Zrak je bil nasičen s soparo, bilo je, ko da bi se človek znašel ob velikanski peči, ki je neutrudno puhala svoj razgreti zrak. V Mačkovem grabnu, ozki dolinici le streljaj od Polhovega Gradca, sem se komajda otepal obadi, ki mu je očitno zadišala prepotena človeška koža. Na silvestrsko noč, ko sva z Milanom hodila po tej dolini, je pod nogami škripal led, imel si obutek, ko da bi hodil po ozkem vijugavem drsališču.

Pot vijuga naprej ob žuborečem potoku, ki ga tu pa tam obdaja prgišče vikendov. Potem je ceste na lepem konec, človek stopi na pravo planinsko pot, ki se izgublja nekje v leščevju; žuborenje potoka, zajedenega globoko v kamnito strugo, pa še naprej odzvanja nekje iz gozda. »Največja želja pohodnika je, hoditi na čiste gore«, pozdravi napis na košati lipi tik ob poti. V primerjavi z nekaterimi drugimi mnogo višjimi gorami velja Grmada za čisto in razmeroma

neokrnjeno okolje. Ob poti ne vidim niti ene same odvržene steklenice ali kakšne plastične embalaže; očitno zahajajo na ta prelepi polhograjski konec ljudje z izostrenim občutkom za čistočo in red. V misli so se mi kar sami od sebe prikradli stih velikega častilca Polhograjskih Dolomitov **Božidarja Pahorja**:

*»Od Tošča, Grmade,
čez polja, livade
drvijo vetrovi.
Težko sopenje
budi me iz sna.«*

SAMOTNE LEPE STEZICE

Na travni planoti, na kmetiji pri Jelovčniku, se človeku prvič odpre pogled na Grmado. Kot bi postavil orjaški dvogrbi kameli drugo za drugo, vsenaokrog pa so strma travna pobočja in goščave, ki jih le tu in tam prekinjajo šopi razbeljenih skal. Nekje v ozadju, bolj na levo, se dviga mogočni Tošč, pogled na drugi strani obvisi na Špiku. Globoki porastli globoči pod Jelovčnikom pravijo Kozjeglavški graben. Steza vijuga zdaj med samotnimi gorskimi studenci, ki vrejo nekje iz skalnih globočin visoko v rebri in curljajo prek obrastlih zaplavnih pregrad, zdaj se izgublja nekje v mračnem gozdu, ki deluje kot prava blagodejna pahljača v tej neznojni poletni pripeki. Žal ni nikjer sledu o žlahtnih gorskih cveticah, ki se skrivajo v nedrjih Grmade in njenih gozdnih priveskov: dišečega volčina, Clusijevega svišča in blagajane. Na Gontah kmetuje že nekaj rodov. Marsikak tolar gotovo vrže tudi kmetija odprtih vrat, ki jo zdaj že kakih deset let vodi mladi, 34-letni **Janez Sečnik**, ki se je tja gor priženil s Korene nad Horjulom. Z Gont je le še slabih dvajset minut do vrha Grmade, na ličnem lesenem kažipotu, ki ga je prav na križpotju postavilo planinsko društvo Medvode, pa lahko prebereš, da je moč od tod v dveh urah priti do doma na Govejku, do Osolnika je tri ure hoda, medtem ko do Medvod človek potrebuje prav tako tri ure. Tega soparnega dopoldne na Gontah ni bilo posebne gneče. Samoten planinec s smučarskima palicama v rokah se je izgubljal nekje v borovju, ki je valovilo tja gor proti Tošču, medtem ko na zadnji vzpetini, ki jo obrobja sam vrh Grmade, nisem srečal nikogar. Pozdravile so me le košate skrivenčene bukve in ponjave mehke gorske trave, prepredene s pentljo stezic, ki so se izgubljale nekje v skalovju, potem pa se spet strmo spuščale nekam na drugo stran, tja dol proti Setnici in Ravniku in še naprej proti Polhovemu Gradcu.

Planinski vestnik že skoraj celo stoletje beleži zgodovino slovenskega gornišstva, spremlja največje dosežke domačega in tujega udejstvovanja v hribih, opisuje iskrive prebliske hribolazniškega duha in srca, odkriva globoke misli izpod visokih vrhov gora in pameti ter seznanja še z drugimi dogodki, ki bi lahko zanimali planinsko dušo.

Tiha, pa velika želja slovenske planinske organizacije je, da bi do stoletnice Slovenskega planinskega društva bila vsaka slovenska planinska družina naročena na slovenski Planinski vestnik, najstarejši slovenski mesečnik. Na koncu koncev smo Slovenci rojeni med gorami, planinstvo je naša identiteta in Triglav je kar od nekdaj slovenski simbol. Povejte to svojim znancem - in poskušajmo skupaj doseči ta cilj!